

THE INFLIGHT MAGAZINE

your complimentary copy

07 (120) 2020

ON AIR BULGARIA

The Banking Myth

МИТЪТ ЗА БАНКОВИЯ СЪЮЗ

Unknown Countries

НАЙ-НЕПОЗНАТИТЕ ДЪРЖАВИ

Ennio Morricone

ЕНИО МОРИКОНЕ

BUILDING FOR TOMORROW

Rumen Stefanov, Brilliant Sunny Beach founder, talks to Bulgaria ON AIR
Румен Стефанов, основател на "Брилянт Слънчев Бряг", прег Bulgaria ON AIR

OVER A
MILLION
READERS
PER YEAR!

Bulgaria Air
National Carrier www.air.bg

НИЕ ВИНАГИ ИМАМЕ ПЛАН "Б"

Уважаеми пътници,

Националният авиопревозвач "България Еър" прави всичко възможно осигури на клиентите си спокойно пътуване дори и в трудно предвидима обстановка. Гъвкавите ни решения целят да ви застраховат срещу неочаквани обстоятелства.

До края на септември всички наши клиенти, чиито полети са били отменени от "България Еър", могат да оставят билета си с отворени дати в рамките на една година и по-късно да пътуват или до същата дестинация, или до която и да е друга от каталога на компанията. За целта единствено трябва да уведомим компанията за намерението си най-късно 24 часа преди оригиналния полет. Освен това компанията предлага и един бонус по избор измежду допълнителен багаж до 23 kg, избор на седалка с повече пространство, превоз на непридружено дете или превоз на домашен любимец. Ако пътникът желае да пътува, придружен от

свой близък или приятел, гарантираме, че вторият билет ще бъде издаден на същата стойност като оригиналния билет по анулирания полет. По желание на клиента той може и да преотстъпи билета си на свой близък.

Ако полетът е отменен не по вина на авиокомпанията, пътниците могат да използват билетите си за бъдещи пътувания в рамките на година след издаването им. Няма да бъде начислена такса за смяна на датата. Възможно е да има доплащане до по-висока тарифа при извършване на промяната. За повече информация проверете www.air.bg.

„България Еър“ винаги е на Ваше разположение и само на един клик разстояние. Актуална информация за всички полети ще откриете на www.air.bg.

Пожелаваме ви приятен полет

WE ALWAYS HAVE A PLAN B

Dear passengers,

The national carrier Bulgaria Air does everything possible to provide its customers with a peaceful trip even in a difficult situation. Our flexible solutions aim to insure you against unexpected circumstances.

Until the end of September, all our clients, whose flights have been cancelled by Bulgaria Air, can have their ticket with open dates within one year and travel either to the same destination or to any other from the company's catalogue. For this purpose, they only need to notify the carrier of their intention at least 24 hours before the original flight. In addition, the airline offers a bonus of choice between additional luggage of up to 23 kg, a choice of a seat with more space, transportation of an unaccompanied child or transportation of a pet. If the passenger wishes to travel accompanied by a relative or friend, we guarantee that the second ticket will be issued at the same price as the original ticket on the cancelled flight. At the client's request, the passenger can also transfer his ticket to a relative.

If the flight is cancelled through no fault of the airline, passengers can use their tickets for future trips within a year after their issuance. No date-change fee will be charged. There may be a surcharge up to a higher rate when making the change. For more information, check www.air.bg.

If something goes wrong with your plan A, we are always ready to offer plan B.

We wish you a pleasant flight

FLY
GOOD
FEEL
SAFE

България Еър
Национален Превозвач www.air.bg

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

www.air.bg

9 | **BUSINESS
ECONOMY**

28 | **Еврото може да задържи качествените хора в България**

Румел Стефанов, изпълнителен директор на "Брилянт - Слънчев бряг", пред Bulgaria ON AIR

32 | **The Euro Can Keep Quality People in Bulgaria**

10 | Банките, които не можеха да фалират

13 | The Banks That Couldn't Go Down

16 | Кои спечелиха от коронавируса?

20 | Who Benefited from the Coronavirus

24 | Коментар: Стойне Василев

26 | Comment: Stoyne Vassilev

37 | **ANALYSIS
POLITICS**

50 | **Най-неизвестните страни по света**

В единия край на скалата са САЩ, Китай, Русия, Франция, Италия. Но кой се крие в другия?

58 | **The Most Unknown Countries**

38 | Нов лидер под ново небе

40 | A New Leader Under a New Sky

44 | Снимки, които струват по хиляда думи
Pictures Worth a Thousand Words

67 | **SCIENCE
TECHNOLOGY**

68 | **Векът на батериите**

е вече заместил петрола като най-важната технология. Но все още имат един фатален недостатък

71 | **The Age of Batteries**

74 | Тайната на евтиния електромобил

75 | The Secret for the Cheap Electric Car

76 | Митове и легенди за батериите

78 | Myths and Legends about Batteries

80 | Ударен от мълния

82 | A strike of Lightning

85 | **TRAVEL
LIFESTYLE**

88 | **Имало едно време в Италия**

60 години Енио Мориконе и Джон Уилямс си съперничеха, издигайки филмовата музика до пълноценно изкуство

92 | **Once Upon a Time in Italy**

86 | Афиш Poster

98 | Усмивнатото сърце на Рогоните

100 | The Smiling Heart of the Rhodopes

102 | Домът на щастливо влюбените

106 | The Home of Happy Lovers

110 | Гърция, до която не е нужен PCR тест

114 | Greece That Doesn't Require a PCR Test

THE INFLIGHT MAGAZINE

БОРДНОТО СПИСАНИЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕР ИМА СРЕДНА МЕСЕЧНА АУДИТОРИЯ ОТ НАД 100 000 ДУШИ, ИЛИ НАД МИЛИОН ЧИТАТЕЛИ ГОДИШНО

THE INFLIGHT MAGAZINE ENJOYS AN AVERAGE MONTHLY AUDIENCE OF MORE THAN 100,000 PEOPLE, OR OVER A MILLION READERS PER YEAR

ГЛАВЕН РЕДАКТОР
Константин Томов
ktomov@bulgariaonair.bg

ПРЕВОДАЧИ
Методи Йорданов
Радослав Генчев

АВТОРИ
Бойко Василев
Веселина Филипова
Калин Ангелов
Калин Николов
Любомир Асенов
Маргарита Спасова
Мартина Маринова
Стойне Василев

ДИЗАЙН
BRAND NEW
изд.

ИЗДАТЕЛ
ИНВЕСТИР МЕДИА ГРУП

ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР
Виктория Мумкова

ТЪРГОВСКИ ДИРЕКТОР
Леа Бакалова
lbakalova@bulgariaonair.bg

РЕДАКЦИОНЕН АДРЕС
1540 София, бул. Брюксел 1
office@bulgariaonair.bg
тел.: 02 448 40 70
www.bgonair.bg

БАНКОВА СМЕТКА

IBAN: BG57 CECB 9790 1019 1023 03
BIC: CECB BG SF
Банка „ЦКБ“ АД – клон Варна

ISSN 1314-2216

Съгласно чл.7а, ал.1 от Закона за задължителното депозитиране на печатни и други произведения и за обявяване на разпространителите и доставчиците на медийни услуги (изм. и доп.ДВ бр.94 от 13.11.2018г.) действителен собственик на дружеството издател на списание "България он ер" е "Инвестор.БГ" АД, който публично дружество по Закона за публично предлагане на ценни книжа и е под надзора на Комисията за финансов надзор.

CONTRIBUTORS АВТОРИ

ЛЮБОМИР АСЕНОВ е собственик на агенция LAP и единственият български фотограф с перманентен достъп до Formula 1. През 2019 година бе обявен за един от 15-те най-добри спортни фотографи в света от Международната асоциация на спортните журналисти (AIPS) заради отразяването си на най-престижното състезание в голфа - Ryder Cup 2018 във Франция.

LYUBOMIR ASENOV is the owner of the LAP agency and the only Bulgarian photographer with permanent access to Formula 1. In 2019 he was named one of the 15 best sports photographers in the world by the International Association of Sports Journalists (AIPS) for his coverage of the most the most prestigious golf competition - Ryder Cup 2018 in France.

СТОЙНЕ ВАСИЛЕВ е председател на Управителния съвет на Българска асоциация на личните финансови консултанти (БАЛФК) и собственик на сайта за собствен бизнес и лични финанси - SmartMoney.bg. Работил е на ръководни позиции в компании като ЕУ, КВС, ВДО, Райфайзен Банк и Прокредит Банк. Автор на бестселъра "Умни пари". Поместеният в броя коментар е направен в предаването "Бизнес старт" по Bloomberg TV Bulgaria.

STOYNE VASILEV is Chairman of the Management Board of the Bulgarian Association of Personal Financial Consultants (BALFC) and owner of smartmoney.bg - a site for private business and personal finance. He has held senior positions in companies such as EY, KBC, VDO, Pfaizen Bank and Procredit Bank. Author of the bestseller "Smart Money". The commentary published here was originally made for the "Business Start" show on Bloomberg TV Bulgaria.

ПЪРВОТО ВИРТУАЛНО BMW & MINI EXPO

СПЕЦИАЛНИ ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА НОВИ
И УПОТРЕБЯВАНИ АВТОМОБИЛИ ОТ М КАР ГРУП.

За повече информация, моля посетете уебсайта на съответния дилър или се свържете с нас по телефон.

М Кар Варна

9023 Варна
бул. Вл. Варненчик 320
тел.: 052/ 739 860
www.bmw-mcarvarna.bg

М Кар Пловдив

4003 Пловдив
бул. Карловско шосе
тел.: 032/ 906 996
www.bmw-mcar.bg

М Кар Плевен

5800 Плевен
кв. Дружба 1
тел.: 064/ 870 007
www.bmw-mcarpleven.bg

М Кар София

1407 София
бул. Черни връх 53
тел.: 02/ 45 17 800
www.bmw-mcarsofia.bg

Viva!

CASINO

AT

SOFIA HOTEL BALKAN
THE LUXURY COLLECTION

BLACKJACK
AMERICAN ROULETTE
RUSSIAN POKER
CARIBBEAN POKER
TEXAS POKER
NOVO POKER
MAJOR POKER
NEWEST SLOT MACHINES

OPEN 24/7 FREE ENTRANCE & BAR

SOFIA HOTEL BALKAN
5, Sveta Nedelja Square 1000 Sofia Bulgaria
+359 (2) 981 5747; info@groupviva.com
www.vivacasino.biz

Отново летим и до Израел

От 23 август националният превозвач „България Еър“ възстановява полетите до Тел Авив, Израел. Те ще се изпълняват всяка неделя и четвъртък. Правителството на Израел отмени изискването за задължителна карантина за пристигащи от България израелски граждани от 16 август. Не се изисква карантина и от българска страна за пристигащите от Израел.

"България Еър" напомня, че изискване на Министерството на здравеопазването на Израел е всички пристигащи във и отпътуващи от страната задължително да попълнят електронен формуляр, който може да бъде открит на сайта www.gov.il.

We are flying to Israel again

From 23 August, the national carrier Bulgaria Air will resume flights to Tel Aviv, Israel. We will fly every Sunday and Thursday. As of 16 August, the Israeli government has lifted the mandatory quarantine requirement for Israeli citizens arriving from Bulgaria. No Bulgarian quarantine is required for those arriving from Israel.

Bulgaria Air would like to let you know that the requirement of the Ministry of Health of Israel is that all those arriving in and leaving the country must fill in an electronic form, which can be found on the website www.gov.il.

ПЛОДОВЕ
— и —
ЗЕЛЕНЧУЦИ
— със —
СВЕТОВЕН
СЕРТИФИКАТ

Верига от
любими продукти

Виж повече на
www.lidl.bg/plodizelenchuk

Enjoy the holiday of your lifetime

3000 M² / SPA / WELLNESS
+359 56 8 12345 / info@hotelprimoretz.bg

WWW.HOTELPRIMORETZ.BG

10 | **БАНКИТЕ, КОИТО НЕ
МОЖЕХА ДА ФАЛИРАТ**
THE BANKS THAT COULDN'T GO DOWN

28 | **ИНТЕРВЮ: РУМЕН СТЕФАНОВ**
INTERVIEW: RUMEN STEFANOV

16 | **КОИ СПЕЧЕЛИХА ОТ КОРОНАВИРУСА?**
WHO BENEFITED FROM THE CORONAVIRUS

БАНКИТЕ, КОИТО НЕ МОЖЕХА ДА ФАЛИРАТ

Според евроентузиастите влизането в ERM II ще гарантира бъдещето на българските кредитни институции. Според опита до момента не е съвсем така

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография SHUTTERSTOCK

От 13 юли българският лев е част от валутно-обменния механизъм ERM II - прословутата "чакалня" за еврозоната, а от 1 октомври България ще стане официално част от т. нар. "банков съюз" - тоест най-значимите ѝ банки вече ще бъдат под прекия надзор на ЕЦБ.

ТОВА Е РЕЗУЛТАТЪТ ОТ МАЛКО НЕОЧАКВАНО подновената офанзива към еврото на българското правителство. Тя започна още в края на 2017, бе официално потвърдена през лятото на 2018 с едно писмо за намерение до ЕЦБ, след това в началото на тази година Бойко Борисов обяви, че я отлага, докато "в обществото не настъпи консенсус за еврото", и накрая през пролетта премиерът отново размисли и обяви, че ще работи за влизане в ERM II колкото е възможно по-скоро. "Консенсус за еврото" със сигурност не е настъпил, защото за тези по-малко от три години нямаше дори подобие на дискусия около потенциалните ползи и вреди за България. Правителството изтъкна един-единствен аргумент в подкрепа на внезапно си разбързване: че "чакалнята" и банковият съюз ще означават по-надежден надзор над българските банки. Или, както се изрази Борисов, бан-

ковият съюз "гарантира, че никога, дори Гечев и Орешарски да се върнат, няма да фалират банки". Съпротивата срещу еврото според премиера идвала от "олигарси", които се боят от ERM II, "че не могат да се нарушават така лесно банковите закони и да се фалират банки... Глобалният банков съюз означава дисциплина, контрол и гарантирани финанси".

ТОЗИ АРГУМЕНТ ИМА ПО-МАЛКО ТЕЖЕСТ дори от досегашното мълчание. Просто защото в еврозоната фалират банки, и то не рядко. Нито европейският надзор е в състояние да предотврати това, нито пък някой във Франкфурт сега и чака с подготвени чувалчета пари, за да ги спасява. Всъщност прословутият Единен механизъм за реструктуриране, създаден след последната голяма криза, за да помага на затруднените банки, до момента се е задействал успешно един-единствен път - и то по случайност.

Впрочем самата идея, че банките трябва да бъдат спасявани на всяка цена, е очевидно нелепа. Подобна философия само би успокоила излишно банковите мениджъри и би ги подтикнала към безотговорни рискове - защото, ако нещо се обърка, държава

► и ЕЦБ ще те спасят. Целта на единния европейски надзор никога не е била да предотвратява фалитите, а само да се грижи ефектите от тях да бъдат ограничени и да не се разпростират върху цялата банкова система.

**СЪЩО ТАКЪВ МИТ Е И ПО-НАДЕЖДИ-
ЯТ НАДЗОР** в страните от еврозоната. Пропуските на надзорните органи в тях са толкова много, че можем да запълним остатъка от статията с тях. Най-пресният пример е с австрийската *Commerzialbank Mattersburg*, която се сгромоляса в средата на юли. Оказа се, че в малката регионална банка има 500 фалшиви сметки и "измислени" активи на стойност 688 милиона евро (при общо ниво на активите от 800 млн. евро). Шефът на банката Мартин Пухер призна, че системно отклонявал средства, включително за издръжката на местния футболен отбор "ФК Матерсбург", на който бе президент. Друга част от източнените пари отивали за щедри подаръци към местни политически величия. Членът на провинциалния съвет Кристиан Иледиц вече подаде оставка, след като се разбра, че за юбилея си получил от Пухер 100-грамово златно кълче. Други политици, включително кметове на по-големите градове в околията, са посочени от Пухер като получатели на подобни "сувенири", но засега отричат.

Няколко по-големи компании от областта ще загубят депозити в размер на 25-30 милиона евро (фондът за гарантиране на влоговете обезпечава само суми до 100 000 евро). Най-смушаващото е, че банката е преминала през две проверки на финансов регулатор FMA, които не са открили никакви нередности. Сега пропастта в баланса бе разкрита благодарение на информация от вътрешен източник. Проф. Клаус Щарингер от адвокатската фирма *Freshfields Bruckhaus Deringer* отбелязва, че проблемите тепърва започват, и ще са свързани с това да се установи какви са били действителните резултати на банката през годините. От 2010 насам *Commerzialbank* е декларирала годишни печалби между 3 и 5.5 милиона евро, и е плащала между 1 и 2.3 милиона евро данъци. Но австрийското законодателство не позволява на хазната да прибира данък върху несъществуваща печалба, така че държавата вероятно ще трябва да върне част от тези милиони.

Естествено, тук не може да става и дума за намеса на Единния механизъм за реструктуриране (SRM) - той е предвиден само за най-големите или системно критични банки, а *Commerzialbank* по никакъв начин не е такава. Нито пък българската КТБ, поставена в несъстоятелност през 2014, би прескочила летвата.

САМО ЧЕ SRM РЯДКО СРАБОТВА И ЗА ГОЛЕМИТЕ И КРИТИЧНО ВАЖНИТЕ. В последните години има доста примери на банки от тази избрана група, които са били окачествявани като failed или likely to fail от европейския надзор. Нито една от тях не е получила средства от единния фонд за реструктуриране, и една-единствена е реструктурирана през SRM - но само защото за нея се бе появил купувач още преди намесата на Франкфурт.

Тук е моментът да припомним как функционира европейският надзор. Първо ЕЦБ обявява някоя банка за несъстоятелна или с вероятност да изпадне в несъстоятелност (failed or likely to fail). За целта трябва да бъдат изпълнени едно или повече от тези четири условия:

- Банката нарушава или неизбежно ще наруши в близко бъдеще лицензионните изисквания, и ще трябва лицензът ѝ да бъде отнет;
- Активите на банката са по-малко от нейните задължения;
- Банката не е в състояние да обслужва дълговете си, или скоро ще изпадне в такава състояние;
- Банката се нуждае от "изключителна държавна финансова подкрепа", за да функционира - но тук се допускат и някои изключения.

ЩОМ ЕЦБ СЕ ПРОИЗНЕСЕ, ЕДИННИЯТ БОРД ЗА РЕСТРУКТУРИРАНЕ трябва да прецени дали има алтернативни решения от частния сектор или на надзорно равнище. Ако не, тогава бордът преценява дали реструктурирането на банката е в интерес на обществото. Ако да, предлага схема за реструктуриране. Ако не, банката се ликвидира според съответното национално законодателство за несъстоятелност. Ето обаче как се развиха в реалността няколко подобни случая от влизането в действие на SRB през 2016:

- **Banca Popolare di Vicenza** от Италия, обявена от ЕЦБ за failed or likely to fail през юни 2017. SRB прецени, че реструктурирането не е от обществен интерес.

- **Veneto Banca** от Италия, обявена от ЕЦБ за failed or likely to fail през юни 2017. SRB прецени, че реструктурирането не е от обществен интерес

- **Banco Popular Espanol** от Испания, обявена от ЕЦБ за failed or likely to fail през юли 2017. SRB прие схема за реструктуриране, предвиждаща продажбата на банката на Banco Santander S.A.

- **ABLV Bank** от Латвия, обявена от ЕЦБ за failed or likely to fail през февруари 2018. SRB

прецени, че реструктурирането не е от обществен интерес.

- **AS PNB Banka** от Латвия, обявена от ЕЦБ за failed or likely to fail през август 2019. SRB прецени, че реструктурирането не е от обществен интерес.

Накратко: пет случая до момента, в четири от които бордът за реструктуриране си е измил ръцете и е върнал горещия картоф в ръцете на националните регулатори. Единственото изключение е испанската *Banco Popular*, но нейното реструктуриране чрез продажбата срещу 1 евро на Banco Santander едва ли може да се брои за заслуга на SRB - интересът на Santander бе деклариран още през април, преди Banco Popular изобщо да се озове в затруднено положение. Колкото до двете италиански банки, SRB реши, че спасяването им не е от обществен интерес, въпреки факта, че италианското общество вече бе наляло около 3.4 милиарда евро в тях чрез държавно финансиране фонд Atlante.

ОСТАВА ОЩЕ ЕДИН МНОГО КРАСНОРЕЧИВ ПРИМЕР от Италия - с Monte dei Paschi di Siena, най-старата съществуваща банка в света. Тя издържа "реалистичния" сценарий в стрес теста на ЕЦБ и от Франкфурт прецениха, че не е likely to fail. Само че при негативния откритка капиталов недостиг от 5 милиарда евро, а после внезапно коригираха числото на 8.8 милиарда евро. Тогавашият италиански министър на икономиката Пиер Карло Падоан любезно помоли да получи обяснение за тази корекция, но още не го е дочакал. Наложил се италианската държава да спасява банката с около 9 милиарда евро от парите на данъкоплатците.

При целия този досегашен опит не е чудно, че много експерти определят Единния механизъм за реструктуриране като неработещ. Някои, като професора по банково дело от INSEAD Жан Дермин, дори го окачествиха като вреден и "създаващ нестабилност". "SRM, в сегашната си форма, е недовършен и потенциално допринася за бъдещи паника и сътресения в банковия сектор", коментира преди време Дермин.

Или, за да го кажем по-директно, ERM II и банковият съюз няма да са онзи остров на спокойствието и безгрижието за българските банки, за какъвто ги представиха някои изказвания на политиците. За мениджърите на тези банки, и за местния надзор в лицето на БНБ, те ще са по-скоро още нещо, за което да бъдат нащрек. ■

Българи протестират пред германското посолство в София, че Европа си затваря очите за начина, по който се харчат европейските фондове у нас
Bulgarians protest in front of the German embassy in Sofia claiming that Europe is turning a blind eye to the way European funds are spent in Bulgaria

THE BANKS THAT COULDN'T FAIL

The euro enthusiasts believe that joining the ERM II will guarantee the future of Bulgarian credit institutions. The experience so far says otherwise

By KONSTANTIN TOMOV / Photography DIMITAR KYOSSEMARLIEV

On July 13, the Bulgarian lev became part of the Exchange Rate Mechanism (ERM II), also known as the eurozone's waiting room, while on October 1, Bulgaria will officially become part of the so called banking union, meaning its main banks will fall under the European Central Bank's (ECB) direct supervision.

THIS IS THE RESULT OF THE BULGARIAN GOVERNMENT'S somewhat unexpectedly renewed course towards the euro. It started at the end of 2017 to be officially confirmed last summer with a letter of intent to the ECB, after which Prime Minister Boyko Borissov announced at the beginning of this year that he is postponing it until there is full consensus about the euro among the public. Finally, in the spring Borissov once again reconsidered and declared that he will be working for joining the ERM II as soon as possible. The "consensus about the euro" has surely not materialized, because there was not even a resemblance of a public discussion during these couple of

years or so about the potential pros and cons for Bulgaria. The Government underscored a single argument in support of its sudden rush - that the eurozone waiting room and the banking union will lead to a more reliable supervision of Bulgarian banks. Or, like Borissov said, the banking union "guarantees that even if Gechev and Oresharski [former socialist ministers] return, no banks will ever fail". According to Borissov, the resistance against the euro came from "oligarchs" who are afraid of the ERM II and that they will not be able to break banking laws so easily and have banks fail, as the banking union translates into discipline, control and guaranteed finances.

THIS ARGUMENT HAS EVEN LESS WEIGHT than the silence that was prevailing until now, simply because banks in the eurozone can and do fail. The European supervision cannot prevent this, nor is there someone sitting in Frankfurt with bags full of cash ready to rescue the banks. Actually, the fabled Single Resolution Mechanism (SRM), created after the last

big economic crisis in order to help troubled banks, has been so far activated successfully just once, and that was by coincidence.

The idea itself that banks must be rescued at any cost is obviously ridiculous. Such a credo would only unnecessarily reassure bank managers and encourage them to take irresponsible risks, because should things go south, the state and the ECB will rescue them. The goal of the single European supervision has never been to prevent bank failures, but to merely ensure that their effects are limited and do not spread to the whole banking system.

THE MORE RELIABLE SUPERVISION IN EUROZONE countries is yet another such myth. The supervisory bodies' omissions there are so many that listing them would take up the whole article. The most recent example is Austria's Commercialbank Mattersburg, which collapsed in mid-July. It turned out that this small regional bank had 500 fake accounts and "made up" assets worth EUR 688 million (given its total assets of EUR 800 million). The bank's chief ►

► Martin Pucher admitted to systematically syphoning funds, including towards backing the local football team SV Mattersburg, of which he was the president. Another part of the syphoned money went for generous gifts to local political dignitaries. State councilor Christian Illedits already resigned after it transpired that he had received a 100 g gold bar for his anniversary from Pucher. Other politicians, including mayors of larger cities in the region, have been singled out by Pucher as recipients of similar "souvenirs". They are denying any involvement for now.

A few local large companies will lose deposits in the amount of EUR 25-30 million (the deposit guarantee fund only covers up to EUR 100 000. What's most disturbing is that the bank has undergone two probes by Austria's Financial Market Authority (FMA), which found nothing wrong. The balance gap was discovered thanks to a whistleblower. Prof. Claus Staringer of the Freshfields Bruckhaus Deringer law firm notes that the problems are yet to come and will be related to finding out what the bank's true financial results had been throughout the years. Since 2010, Commerzialbank has declared profits ranging from EUR 3 million to 5.5 million euro and has paid between EUR 1 million and 2.3 million. The Austrian legislation does not allow the Exchequer to collect taxes on non-existing profits, meaning that the state will likely have to return some of these millions.

Of course, the case here is not about SRM intervention, as this is to be resorted to only when it comes to the biggest banks or those in systematically critical condition, while Commerzialbank falls in neither category. Bulgaria's Corpbank, which was declared insolvent in 2014, would not qualify either.

THE THING IS THAT THE SRM RARELY WORKS FOR BOTH critical and vital banks. In recent years there have been plenty of examples of banks from this chosen group, which have been qualified as failing or likely to fail by the European supervision. Not a single one of them has received funding from the Single Resolution Fund and just one bank has been restructured though the SRM, the only reason being that a buyer had emerged before Frankfurt's intervention.

This is the time to recall how the European supervision works. First, the ECB declares a certain bank as failing or likely to fail. One or more of these four conditions must be met before that happens:

- the bank no longer fulfils the requirements for authorization by the supervisor;
- the bank has more liabilities than assets;
- the bank is unable to pay its debts as they fall due;
- the bank requires extraordinary financial

public support, but some exceptions are allowed here.

ONCE THE ECB PRONOUNCES ITSELF, THE SINGLE RESOLUTION BOARD (SRB) will have to decide whether there are any alternative solutions from the private sector or at the supervisory level. If not, then the board will have to decide whether restructuring the bank is in the public's interest. If that's the case, it would propose a restructuring plan. If not, the bank would be liquidated under the relevant national insolvency legislation. Here's a list, however, of how some similar cases really played out since the SRB's introduction in 2016:

- Banca Popolare di Vicenza of Italy, declared failing or likely to fail by the ECB in June of 2017. The SRB decided that its restructuring is not in the public's interest.

- Veneto Banca of Italy, declared failing or likely to fail by the ECB in June of 2017. The SRB decided that its restructuring is not in the public's interest.

- Banco Popular Espanol of Spain, declared failing or likely to fail by the ECB in July of 2017. The SRB adopted a restructuring scheme that provides for selling the bank to Banco Santander S.A.

- ABLV Bank of Latvia, declared by the ECB failing or likely to fail in February of 2018. The SRB decided that its restructuring is not in the public's interest.

- AS PNB Banka of Latvia, declared by the ECB failing or likely to fail in August of 2019. The SRB decided that its restructuring is not in the public's interest.

In short, these are five cases so far, of which

the restructuring board has washed its hands by throwing the ball back to the national regulators' court. The only exception is the Spanish Banco Popular, but its restructuring through the sale for EUR 1 to Banco Santander can hardly be credited to the SRB - Santander's interest was declared in April, which was before Banco Popular even found itself in dire straits. As far as the two Italian banks go, the SRB decided that their rescue is not in the public's interest, despite the fact that the Italian public had already poured around EUR 3.4 million into them through the state financed Atlante fund.

THERE'S ONE MORE STRIKING EXAMPLE

LEFT from an Italian bank, considered to be the oldest in the world - Monte dei Paschi di Siena. It passed the ECB's "realistic" stress test scenario, prompting Frankfurt to deem it not likely to fail. The adverse stress test scenario, however, found a capital shortfall of EUR 5 billion, which was later revised to EUR 8.8 billion. Italy's then economy minister Pier Carlo Padoan politely asked for an explanation for this revision, which he is still waiting for. The Italian State was forced to rescue the bank with around EUR 9 billion of taxpayers' money. Given this experience, it is no wonder that many experts describe the SRM as non-working. Some, like the INSEAD Professor of Banking, Jean Dermine, even dared to describe it as malicious and "creating instability". He claims that the SRM in its current form is incomplete and a potential contributor to future panic and disruption in the banking system.

Or to be straightforward, the ERM II and the banking union will not be the island of tranquillity and carelessness that some politicians described. To the managers of those banks and the local supervision, exercised by the Bulgarian National Bank, they will be rather seen as something else to be on the lookout for. ■

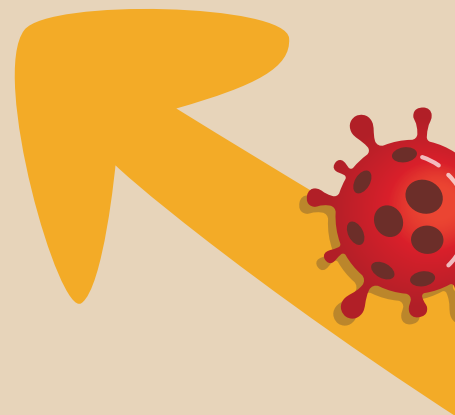

D&
B

BRING
BEAUTY TO
THE MOMENT

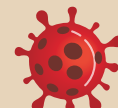
BEOSOUND A1 2ND GEN
MUSIC WHENEVER YOU WANT IT

КОИ СПЕЧЕЛИХА ОТ КОРОНАВИРУСА?

От производителите на видеогри до хотелиерите в Лозенец,
някои бизнеси всъщност се оказаха облагодетелствани от кризата

Текст КАЛИН АНГЕЛОВ / Фотография SHUTTERSTOCK

Най-голямото икономическо сътресение от Голямата депресия насам: вероятно сте чували стотици пъти този израз през последните месеци, след като мнозинството световни правителства с удивителен синхрон наложи тежка карантина като средство срещу Covid-19. Множество сектори и компании вече могат да потвърдят правотата на това наблюдение. Както и милиони хора, загубили работата си. Но макар да донесе нещастие на мнозинството, реакцията на властите срещу епидемията се оказа и много благоприятна за някои компании и инвеститори.

Биотехнологичните компании

Най-очевидният и бърз ефект от паниката бе огромен скок в цените на акциите при

биотехнологичните компании - особено онези, които разработват ваксина срещу Covid-19. Стефан Бансел, главният изпълнителен директор на Moderna, вероятно счупи всички рекорди за забогатяване - само в рамките на четири часа след съобщението за изготвена експериментална ваксина акциите поскърпнаха готолкова, че неговият 9-процентов пакет го превърна в милиардер.

Производителите на маски и ръкавици

До 2019 на един обикновен човек вероятно му се е налагало да си купува по един-два чифта ръкавици годишно, и може би по една маска. През 2020 честотата порасна до една на всеки няколко дни, или дори до две-три на ден за по-стресираните от медийното облъчване. Естествено, това е много приятно развитие на нещата за

компаниите като японската 3M Corp, един от най-големите производители на маски, или пък за малайзийския "император на гумените ръкавици" Уи Лим Чау, който също стана милиардер за рекордно кратки срокове.

Българското Черноморие

Собствениците на големи all-inclusive комплекси в Слънчев бряг и другите алкохолни дестинации едва ли ще се съгласят - чартърите, които обикновено докарват техните клиенти, така и не полетяха това лято. Но собствениците на по-малки хотели и ресторанти по морето ще отчетат една от най-силните си години въпреки късно стартирания сезон. Сложният режим за влизане в Гърция принуди много българи да пренасочат поглед към места като Созопол, Приморско, Лозенец

и Синеморец. От община Царево, на чиято територия са четирите най-южни български морски курорта, обявиха, че още до средата на август вече имат почти една трета ръст на туристите спрямо миналата година.

Куриерските услуги

Логичен възход, при положение, че мнозинството хора в продължение на месеци бяха принудени да си поръчват от къщи всичко от храна, дрехи и развлечения до служебни документи. Deutsche Post DHL Group например обяви 18.6% ръст на оперативната печалба, въпреки че презокеанските ѝ полети и американските ѝ складове бяха особени засегнати от ограничителните мерки. "Никога не сме били в по-добра форма", призна шефът на компанията Франк Апел.

Фитнес оборудване

Два мощни фактора обединиха сили, за да стимулират производителите на фитнес оборудване. Единият бе принудителното затваряне на фитнес залите. Вторият - специфичният ефект от дългия домашен престой върху фигурата. В резултат продажбите на тренировъчни машини за дома отчетоха небивал ръст. Добър пример е стартерът Peloton, който произвежда велоергометри от нов тип и продава в добавка към тях онлайн курсове по колоездене. Продажбите за третото тримесечие на годината са скочили с 66%.

Електромобилите

Европейските автомобилостроители като цяло са доста потърпевши от кризата и от няколко месеца, в които не само дилърствата, но и заводите им бяха

принудително затворени. Но кризата и обявените впоследствие щедри стимули за справяне с нея имат благоприятен ефект върху най-деликатния сегмент на този пазар: електромобилите. Германия вече отпуска над 9000 евро субсидия за покупка на електромобил, във Франция държавната помощ може да стигне 12 000 евро. Резултатът е небивал бум на електрическите модели, чиито продажби през тази година вероятно ще надхвърлят 1 млн. бройки в ЕС. Добри новини за европейските производители, които разчитат с електрически коли да понижат средните емисии на флотилиите си и да избегнат колосалните глоби, въведени от Брюксел. Европейските компании започват и да наваксват изоставането от Tesla, чиито пазарен дял на континента наглед от 34% миналата есен до едва 15%. ►

► Tesla

Американската компания също печели от бума при електромобилите, разбира се, но в несравнимо по-малка степен, отколкото печели от ентусиазма на Уолстрийт. Само за няколко месеца акциите увеличиха стойността си с почти 400% и превърнаха все още малкия като обеми производител в най-скъпата автомобилна компания в света, по-високо оценена дори от Toyota (Tesla прави под 400 000 автомобили годишно срещу около 10 милиона за японците). Илон Мъск стигна дотам в прав текст да заяви, че според него книгата на компанията са твърде надценени от пазара. Но и това не спря неугържимия им ход нагоре. Между другото благодарение на това Мъск, който държи около една трета от акциите, се нареди между десетте най-богати мъже в света.

Netflix

Принудителната домашна изолация гадне тласък на всички възможни канали за развлечения. Най-ярък пример е стрийминг услугата Netflix, която добави 25 милиона нови абонати само в САЩ за месеците на карантина, и увеличи пазарната си капитализация със 70 милиарда долара, което

я направи по-ценна от гиганти като Walt Disney, AT&T (под чиято шапка е HBO) и дори Comcast, собственика на NBC и киностудиото Universal.

Видеогрупе

Още един сектор, за който скуката е като

Илон Мъск стигна дотам в прав текст да заяви, че според него книгата на компанията са твърде надценени от пазара. Но и това не спря неугържимия им ход нагоре

гар от Бога. Всички производители на видеогри отчетоха ръстове през последното полугодие. Nintendo например продаде 13 милиона копия от новата си игра Animal Crossing само за месец след дебюта ѝ. Компанията отчете 428% ръст в приходите за второто тримесечие. Истински бум преживяха и преносимите игрови конзоли като Nintendo Switch, при която ръстът в продажбите на годишна база е 166% - и щеше да е дори повече, ако производството не бе блокирано за известно време от карантината. Внушителни ръстове отчетоха и другите популярни конзоли като Xbox и PlayStation.

Spotify

Човек не може само да гледа филми и да играе видеогри. Тук на помощ се притекоха всички доставчици на музика онлайн, начело с шведския лидер в стрийминг услугите Spotify. Само за тримесечие броят на абонатите набъбна до 130 милиона. Компанията обяви също, че голяма част от новите ѝ клиенти ползват услугата ѝ през игрови конзоли като Xbox и PlayStation, явно съчетавайки две развлечения в едно. Акциите на Spotify са от най-добре представящите се на борсите тази година.

ОТКРИВАМЕ
НОВИ
ХОРИЗОНТИ
ЗА ВАС!

ИЗБЕРЕТЕ СЕГА
ЕКСКЛУЗИВНО
ОБСЛУЖВАНЕ

- Индивидуални финансови решения
- Високо ниво на обслужване от личен банкер
- Обадете се на специалната линия в Premium call center – 0800 18 333

Приключенските машини

Ето един красноречив пример: американският производител на ATV и други високопроходими машини Polaris има ръст в продажбите, а акциите му са поскъпнали с почти 4%. Обикновено подобни производители са първите жертви при криза, защото хората оръзват разходите си за удоволствия. Но принудителната карантина увеличи чувствително интереса към всякакви извънградски активности. Сериозни ръстове отчетат производителите на яхти, на палатки и къмпинг оборудване, и на каравани.

Крайграгски къщи

В тясна връзка с предишната точка: насилствено затворени в апартаментите си, много хора изведнъж пожелаха да притежават имот извън града, в който да могат да се спасят от подобна ситуация. Търсенето на имоти в малките населени места в радиус от 100 км от София е нараснало в пъти от март насам, твърди Весела Илиева, управляващ сътрудник на Unique Estates. Другата специфика на сегашната криза е, че хората използват времето за домашни ремонти - от което печелят производителите на мебели, на бои и така нататък.

Zoom

До март тази година повечето хора вероятно не бяха и чували за тази компания, разработваща решения за видеоконферентни връзки. Днес това е вече една от най-популярните онлайн услуги. Въпреки някои PR гафове и сериозни проби в сигурността, клиентите на Zoom са се увеличили от 10 милиона през декември до над 300 милиона понастоящем. Пазарната капитализация на компанията скочи от 16 до над 70 милиарда долара.

Онлайн и офлайн търговците

Бумът на онлайн търговията се оказва като прилив, който повдига всички лодки. Все пак някои бяха по-печеливши от други, а Amazon още повече се отдалечи пред конкурентите си.

Любопитното е, че добри ръстове отчетоха и някои физически търговски вериги, като германската Rewe и френската Carrefour. Очакванията бяха трескавото презапасяване в началото на карантината да доведе до рязък спад в потреблението по-късно, но това не се случи. Част от обяснението е, че при паническото опразване на рафтовете хората не са събразявали много-много кое е трайно и кое не, така че през април и май им се е наложило да си купуват същите неща, след като са изхвърлили предишните. Второто обяснение е, че при продължителния престой по домовете консумацията на храни и напитки е пораснала драстично. ■

ШАМПИОНИТЕ НА КРИЗАТА

компания	сектор	цена акции 2.02.2020	цена акции 30.04.2020	цена акции 18.08.2020
Novacyt	биотехнологии	0.18 евро	4.67 евро	3.27 евро
Co-Diagnostics	молекулярна диагностика	0.91 долара	11.34 долара	15.72 долара
Tesla, Inc	автомобили	430.26 долара	781.81 долара	1836.64 долара
Novavax	биотехнологии	4.49 долара	18.13 долара	155.53 долара
Inovio Pharma	биотехнологии	3.21 долара	12.03 долара	15.04 долара
Kawamoto Corp	медицински материали	455 йени	1335 йени	1258 йени
Moderna	биотехнологии	19.23 долара	45.99 долара	69.76 долара
Teladoc Health	телемедицина	83.26 долара	164.59 долара	205.02 долара
Zoom Video	комуникации	68.72 долара	135.17 долара	266.15 долара
Tianjin Teda	конгломерат	3.75 юана	7.31 юана	6.36 юана
Amazon.com	конгломерат	1898 долара	2474 долара	3182 долара
Ocado	интернет търговия	1259 брит. лири	1604 брит. лири	2406 брит. лири
Netflix	медии	329.81 долара	419.85 долара	482.35 долара

Данни на Bloomberg

WHO BENEFITED FROM THE CORONAVIRUS?

From video game makers to hoteliers in Lozenets, some businesses have actually benefited from the crisis

By KALIN ANGELOV / Photography SHUTTERSTOCK

The biggest economic shock since the Great Depression: you've probably heard that expression hundreds of times in recent months, after most of the world's governments imposed a lockdown to curb COVID-19. Many sectors and companies can now confirm the validity of this observation. Like millions of people who lost their jobs. But while it brought misfortune to the majority, the authorities' response to the epidemic has been very favourable to some companies and investors.

Biotechnology companies

The most obvious and rapid effect of the panic was a huge jump in stock prices of biotech companies - especially those developing a vaccine against COVID-19. Stefan Bansel, the CEO of Moderna, probably broke all records for enrichment - just four hours after the announcement of an experimental vaccine, shares rose so much that his 9% stake turned him into a billionaire.

Manufacturers of masks and gloves

By 2019, an ordinary person probably had to buy one or two pairs of gloves a year, and may-

be one mask. In 2020, the frequency has risen to one every few days, or even to two or three a day for those more stressed by media exposure. Naturally, this is a very pleasant development for companies such as the Japanese 3M Corp, one of the largest manufacturers of masks, or the Malaysian 'Emperor of rubber gloves' Lim Wee-Chai, who also became a billionaire in record time.

The Bulgarian Black Sea coast

Owners of large all-inclusive compounds in Sunny Beach and other alcoholic destinations are unlikely to agree - the charter flights that usually bring their customers never flew in this summer. But owners of smaller hotels and restaurants by the sea will report one of their strongest years despite the late start of the season. The complicated regime for entering Greece has forced many Bulgarians to turn their attention to places such as Sozopol, Primorsko, Lozenets and Sinemorets. The municipality of Tsarevo, on whose territory are the four southernmost Bulgarian seaside resorts, announced that by mid-August they already had an almost one-third increase in tourists compared to last year.

Courier services

A logical rise, given that the majority of people were forced for months to order from home everything from food, clothing and entertainment to official documents. Deutsche Post DHL Group, for example, reported an 18.6% increase in operating profit, although its overseas flights and US warehouses were particularly affected by the restrictive measures. 'We have never been in better shape,' admitted company boss Frank Appel.

Fitness equipment

Two powerful factors have joined forces to stimulate fitness equipment manufacturers. One was the forced closure of gyms. The second - the specific effect of a long stay at home on the body. As a result, purchases of home training machines reported an unprecedented growth. A good example is the Peloton start-up, which manufactures a new type of ergometers and sells online cycling courses in addition to them. Sales for the third quarter of the year jumped 66%.

Electric cars

European carmakers in general have suffered greatly from the crisis and from the

few months in which not only dealerships but also their factories were forcibly closed. But the crisis and the subsequently generous incentives to tackle it have had a positive effect on the most delicate segment of this market: electric cars. Germany already grants more than EUR 9,000 in subsidies for the purchase of an electric car, in France state aid could reach EUR 12,000. The result is an unprecedented boom in electric models, whose sales this year are likely to exceed 1 million units in the EU. Good news for European manufacturers who rely on electric cars to reduce the average emissions of their fleets and avoid the colossal fines imposed by Brussels. European companies are also starting to catch up with Tesla, whose market share on the continent fell from 34% last fall to just 15%.

Tesla

The American company is also benefiting from the electric car boom, of course, but to a much lesser extent than it earns from Wall Street's enthusiasm. In just a few months, its shares increased in value by almost 400% and turned the still small-volume manufacturer into the most expensive car company in the world, valued even higher than Toyota (Tesla makes less than 400,000 cars a year against about 10 million for the Japanese). Elon Musk went so far as to state bluntly that he thought the company's shares were overvalued by the market. But even that did not check their unstoppable upward movement. By the way, thanks to this, Musk, who holds about a third of the shares, ranked among the ten richest men in the world.

Netflix

The home confinement has boosted all possible entertainment channels. The most striking example is the Netflix streaming service, which added 25 million new subscribers in the US alone during the quarantine months and increased its market capitalisation by USD 70 billion, making it more valued than giants like Walt Disney, AT&T (under whose hat is HBO) and even Comcast, the owner of NBC and Universal.

Video games

Another sector for which boredom is like a gift from God. All video game makers reported growth in the last six months. Nintendo, for example, sold 13 million copies of its new game Animal Crossing in just one month after its debut. The company reported a 428% revenue growth in the second quarter. Portable gaming consoles such as the Nintendo Switch also experienced a real boom, with annual sales growth of 166% - and would have been even higher if production had not been blocked for some time by the lockdown.

Impressive growth was also reported by the other popular consoles such as Xbox and PlayStation.

Spotify

One cannot just watch movies and play video games. All online music providers came to the rescue here, led by the Swedish streaming leader Spotify. In just one quarter, the number of subscribers swelled to 130 million. The company also announced that many of its new customers use its service through game consoles such as Xbox and PlayStation, apparently combining two entertainments into one. Spotify shares are among the best performing on the stock exchanges this year.

Adventure vehicles

Here is an eloquent example: Polaris, the American manufacturer of ATVs and other off-road vehicles, reports a sales growth, and its shares have risen by almost 4%. Usually such manufacturers are the first victims of a crisis, because people cut their spending on pleasures. But the lockdown has significantly increased interest in all kinds of extra-urban activities. Manufacturers of yachts, tents and camping equipment, and caravans are reporting significant growth.

Suburban houses

Closely related to the previous point: forcibly locked in their flats, many people suddenly wanted to own a property outside the city where they could avoid such a situation. Demand for real estate in small towns within a radius of 100 km from Sofia has increased many times since March, said Vessela Ilieva,

managing associate of Unique Estates. The other peculiarity of the current crisis is that people use the time for home repairs - from which manufacturers of furniture, paints and so on profit.

Zoom

Until March of this year, most people had probably never heard of this video conferencing company. Today it is already one of the most popular online services. Despite some PR blunders and major security breaches, Zoom's customers have grown from 10 million in December to over 300 million now. The company's market capitalisation jumped from USD 16 to over USD 70 billion.

Online and offline traders

The boom in online trade has turned out to be a tide that lifts all boats. However, some were more profitable than others, and Amazon was even further ahead of its competitors.

Interestingly, good growth was also reported by some physical retail chains, such as Germany's Rewe and France's Carrefour. It was expected that the hectic stockpiling at the beginning of the quarantine would lead to a sharp drop in consumption later, but this did not happen. Part of the explanation is that in the panicked emptying of the shelves, people didn't pay much attention to what was permanent and what wasn't, so in April and May they had to buy the same things after throwing away the previous ones. The second explanation is that the consumption of food and beverages has increased dramatically during the long stay at home. ■

CORONAVIRUS CHAMPIONS

company	sector	stock price 2.02.2020	stock price 30.04.2020	stock price 18.08.2020
Novacyt	Biotechnology	0.18 EUR	4.67 EUR	3.27 EUR
Co-Diagnostics	Molecular diagnostics	0.91 USD	11.34 USD	15.72 USD
Tesla, Inc	Automotive	430.26 USD	781.81 USD	1836.64 USD
Novavax	Biotechnology	4.49 USD	18.13 USD	155.53 USD
Inovio Pharma	Biotechnology	3.21 USD	12.03 USD	15.04 USD
Kawamoto Corp	Medical supplies	455 JPY	1335 JPY	1258 JPY
Moderna	Biotechnology	19.23 USD	45.99 USD	69.76 USD
Teladoc Health	Telemedicine	83.26 USD	164.59 USD	205.02 USD
Zoom Video	Communications	68.72 USD	135.17 USD	266.15 USD
Tianjin Teda	Conglomerate	3.75 CNY	7.31 CNY	6.36 CNY
Amazon.com	Conglomerate	1898 USD	2474 USD	3182 USD
Ocado	Online retail	1259 GBP	1604 GBP	2406 GBP
Netflix	media	329.81 USD	419.85 USD	482.35 USD

Data: Bloomberg

ЗА ЗАЯВКИ И ЗАПИТВАНИЯ ТЕЛЕФОН

0700 12 144

**Надеждни
куриерски услуги
за страната и чужбина.**

Доставяме пратки навсякъде
в България на следващия работен ден,
за по-малките населени места - по график.

Заедно с **GLS** доставяме колетни
пратки навсякъде в Европа.

 interlogistica®

office@interlogistica.bg | www.interlogistica.bg

денят се познава по —————   www.bgonair.bg

БЪЛГАРИЯ СУТРИН

с Гергана Венкова и Златимир Йочев

ВСЕКИ ДЕЛНИК
07:00 – 09:00

СЕГА Е ИДЕАЛНИЯТ МОМЕНТ ЗА ЗАПОЧВАНЕ НА БИЗНЕС

ТЕКСТ СТОЙНЕ ВАСИЛЕВ

Правилата как да се подготвим за кризата не са нещо ново. Първото от тях е да си организираме един аварен фонд. Знам, че преживяхме трудни месеци и не всички имат възможност да го направят. Но когато вече започнем да получаваме пълните си заплати и се стабилизираме, е добре да заделим някаква част от текущите доходи, за да се подготвим за следващи сътресения.

За да преценим от какво да спестим, първо трябва да си дадем сметка за какво харчим. Всеки може да вземе един лист хартия и да си запише разходите за последния месец. Обикновено те са два типа. Първите са задължителни - вноски по кредити, наеми, храна, транспорт. От тях много трудно бихме спестили. Но другата част, често дори по-голямата, са свободно избираемите разходи - онези, които ние избираме да правим. Когато ги видим черно на бяло, по-лесно ще намерим от какво можем да се лишим.

Като цяло финансовата грамотност в България напредва. Днес е на доста по-високо ниво, отколкото преди десетина години. Все още изоставаме чувствително дори от Централна Европа, да не говорим за Западна, за САЩ и Япония. Но все пак сме поставили една добра основа. А връзката между финансовата грамотност и благосъстоянието е пряка. И на ниво индивид, и на национално ниво. Финансово по-грамотните нации са и по-състоятелни.

Колкото по-рано започне получаването на тази финансова грамотност, толкова по-добре. У дома започнахме с дъщеря ми, когато беше на две години - естествено, със съвсем елементарни неща. Обяснявахме как избираме стоките в магазина. Започнахме да ѝ даваме дневни. Дори в крехка възраст децата могат да започнат да разбират стойността на парите, което ще ги предпази от лоши решения, от бързи кредити и т. н. в бъдеще. Проучвания сред учениците в България показват, че често те не познават елементарни понятия като кредит и лихва. Не познават финансовите институции. Всъщност най-добре познатата им финансова институция е заложната къща.

Какво можем да кажем за инвестициите в близките години? Очаквам по-високо ниво на инфлацията - дори сега да се задържа на по-ниско ниво заради отслабналото търсене. В следващите периоди всички тези пари, които ще се наляят в икономиката за възстановяване от кризата, рано или късно ще доведат до по-висока инфлация. Ясно е, че банковите депозити няма как да ни защитят от нея.

По-добре ще го сторят реалните активи. Има много възможности да се инвестира в имоти, и то не само пряко. Не е нужно да имате сто хиляди евро за покупка на имот - има най-различни начини и инструменти да инвестирате с доста по-малки суми.

Добра алтернатива са инвестициите в акции - технологични и не само. Златото обикновено също е добър вариант, и движението му в последните месеци го потвърждава.

Но преди да инвестирате, първо трябва да спестите, да заделите някакви средства. След това е добре да научите колкото може повече за избрания актив. Не разчитайте някой да ви каже какво да правите. И започнете с малко - дори с 500 или 1000 лева. Щом придобиете увереност, можете да увеличите сумите.

Колкото и невероятно да звучи, тази година е много подходяща и за стартирането на бизнес. Кризите са най-ниските точки от един бизнес цикъл, в които пазарът се препорезжда и част от активите са на много ниски цени. Така че за мен сега е много добър момент да започнете малък бизнес, който би могъл да стане и голям. Ресурсите са по-евтини, коронакризата поглотила преминаването на много бизнеси в онлайн пространство, а там разходите са много по-ниски.

Дори и в България потребителските навици се променят. Започваме да пазаруваме все повече онлайн, да си плащаме сметките онлайн... В тази трансформация ще има място за много нови бизнеси, които да заменят онези, не успели или не пожелали да направят стъпката към дигитализацията. Интересна ниша са онлайн продажбите на хранителни стоки, които са пораснали в пъти за последните месеци.

Промени се и отношението към инвестициите. Напоследък имам две групи клиенти: едните се боят да не загубят спестяванията си и търсят да ги защитят чрез инвестиции в различни активи; другите питат как да се възползват от кризата. Тази година наистина е необичайна, и отваря много възможности. Дори да сме загубили пари, уроците, които научихме в тези седмици, ще са ни много полезни в бъдеще.

Какво ще се случи в следващите месеци, е трудно да се предскаже. Нещата са много динамични. Ако се създаде работеща ваксина и няма повече усложнения с коронавируса, смятам, че икономиката много бързо ще се възстанови. До средата или най-късно до края на 2021 ще се върнем на нивата отпреди кризата, и дори ще започне нов растеж.

С ПОГЛЕД КЪМ ТВОЕТО БЪДЕЩЕ!

 СЪГЛАСИЕ

25 ГОДИНИ НА ВЪРХА

Пенсионно осигуряване
Животозастраховане
Общо и здравно застраховане

1303 София, бул. Тодор Александров 117, тел.: 02/816 45 65, факс: 02/816 45 66, www.saglasie.bg

NOW IS THE PERFECT TIME TO START A BUSINESS

By STOYNE VASSILEV

The rules of how to prepare for a crisis are not new. The first one is to set aside a contingency fund. I know that we have gone through difficult months and not everyone has the opportunity to do so. But once we start getting our full pay checks and stabilise, it is a good idea to save some of your current income to prepare for the next upheaval.

To decide what to save on, we must first realise what we are spending for. Everyone can take a sheet of paper and write down the expenses for the last month. They are usually two types. The first are unavoidable - instalments on loans, rent, food, transport. It would be very difficult to save from them. But the other part, often even the bigger one, is the optional expenses - the ones we choose to make. When we clearly see what they are, it will be easier to find what we can get rid of.

Overall, financial literacy in Bulgaria is progressing. Today it is at a much higher level than ten years ago. We are still far behind Central Europe, not to mention the West, the United States and Japan. But we have still laid a good foundation. And the link between financial literacy and prosperity is direct. Both at the individual level and at the national level. The financially literate nations are also wealthier.

The sooner we become financially literate, the better. My daughter and I started at home when she was two years old. Certainly, with very basic things. We explained how we choose the goods in the store. We started to give her daily pocket money. Even at a young age, children can begin to understand the value of money, which will protect them from bad decisions, quick loans, etc. in the future. Surveys among students in Bulgaria show that they often do not know basic concepts such as credit and interest. They do not know the financial institutions. In fact, the financial institution they know best is the pawnshop.

What can we say about investments in the coming years? I expect a higher level of inflation - even if it stays lower now due to poorer demand. In the coming periods, all this money that will flow into the economy to recover from the crisis will sooner or later lead to a higher inflation. It is clear that bank deposits will not protect us from it.

Real assets can do a better job. There are many opportunities to invest in

real estates, and not just directly. You do not need to have a hundred thousand euros to buy a property - there are many different ways and tools to invest with much smaller sums.

A good alternative is investing in stocks - not just technological ones. Gold is always a good option, and the trends in recent months confirm it.

But before you invest, you must first save, set aside some funds. Then it is good to learn as much as possible about the selected asset. Do not rely on someone telling you what to do. And start small - even with BGN 500 or 1,000. Once you gain confidence, you can increase the amounts.

As incredible as it sounds, this year is also very suitable for starting a business. Crises are the lowest points of a business cycle, where the market is readjusted and part of the assets are sold at very low prices. So for me now is a very good time to start a small business that could become big. Resources are cheaper, the COVID-19 crisis has helped many businesses move online, and costs are much lower there.

Even in Bulgaria, consumer habits are changing. We are starting to shop more and more online, to pay our bills online... In this transformation there will be room for many new businesses to replace those which failed or did not want to take the step towards digitalisation. An interesting niche is online grocery sales, which have grown exponentially in recent months.

The attitude towards investments has also changed. I have two groups of recent clients: one is afraid of losing their savings and seeks to protect them by investing in various assets; others ask how to take advantage of the crisis.

This year is really unusual, and opens up many opportunities. Even if we have lost money, the lessons we learned in these weeks will be very useful in the future.

What will happen in the coming months is difficult to predict. Things are very dynamic. If an efficient vaccine is created and there are no more complications with the coronavirus, I think the economy will recover very quickly. By the middle and no later than the end of 2021 we will return to pre-crisis levels, and the economy may even grow.

Туристите продължават да пътуват въпреки коронавируса

Според проучване, проведено в България, Полша, Румъния, Великобритания и Бразилия, голяма част от потребителите не се страхуват да пътуват въпреки паниката около коронавируса. Близко 50% от анкетираните българи желаят да прекарат почивката си в чужбина тази година, което е с 2% по-малко от миналата, когато е нямало ограничения. Авиационният транспорт е най-предпочитан, следван от пътуването с автомобил.

Следете бизнес трендовете онлайн:

bloombergtv.bg

facebook.com/BloombergTVBG

**Bloomberg
TV Bulgaria**

ЕВРОТО МОЖЕ ДА ЗАДЪРЖИ КАЧЕСТВЕНИТЕ ХОРА В БЪЛГАРИЯ

Румен Стефанов, изпълнителен директор на "Брилянт - Слънчев бряг",
прег Bulgaria ON AIR

Текст КАЛИН АНГЕЛОВ / Фотография ЛЮБОМИР АСЕНОВ

Г-н Стефанов, "Брилянт - Слънчев бряг" е една от най-бързо развилите се фирми в строителния сектор в Източна България - започнала с петима души персонал и 5 хиляди лева капитал през 2007, през 2019 компанията имаше приходи от близо 5 милиона лева. Какви са очакванията за 2020? Как се отразява предизвиканата от коронавируса криза на вашия бизнес?

Кризата е за целия свят, не само за нашия бизнес. В момента сме свили разходите до минимум, преквалифицираме персонала. Освен това се стремим да затворим кръга и сами да правим и проектирането. Стараем се да обхванем повече сектори в строителството. Допреди тази криза имаше период, в който можехме да си позволим да си подбирате обектите. Сега изпълняваме, каквото ни предложат. Гледаме да подпишем договор, за да можем да работим. Дори започнахме да наемаме допълнителен персонал. Преквалифицираме работниците си - да могат да се занимават и с жилищно строителство, и с озеленяване... Някои от тях обучаваме като машинисти, защото закупихме и нови машини.

Накратко, стремим се да запазим оборотите на предишните нива. Нормално е печалбата да е по-ниска, но поне работим, не сме останали без проекти. Имаме договори, които са поне за още една година.

Действително работите в сравнително широк диапазон - жилищно строителство, хотели, пътно строителство и други инфраструктурни проекти. Има ли сектори, които са по-слабо засегнати от ситуацията в последните месеци?

По-скоро не. Това е верижна реакция: няма как туризмът, промишлеността и транспортът да са засегнати, а строителството да не е.

Има инвеститори, които си замразиха проекти, има и инвеститори, които нямат продажби и се затрудняват да обслужват кредитите си. Затова предпочитаме по-сигурни обекти - може и с по-малко печалба, но с повече гаранции, че когато ги приключим, ще си получим парите.

По принцип сега и държавата помага с нови проекти в пътната инфраструктура, пускат повече обекти в общините, през АПИ... Но там кандидатстващите фирми са много и е значително ▶

► по-трудно. Затова се стремим да обхванем и частния сектор.

Вашата компания строи един от участниците по пътя Поморие - Ахелой. Обжалвахте и избора при друга обществена поръчка. Смятате ли, че процедурите с обществените поръчки в България могат да бъдат направени по-прозрачни и ефективни? Намаляват ли, или се увеличават поръчките, нагласени сякаш за предварително избрани победители?

Навремето за повечето поръчки, които бяха подготвени, нямаше достатъчно финансиране, и започнаха да ги пускат едва напоследък. Преди не беше рядкост проектантите да направят заданията така, че да допускат материал само на един производител, с конкретните му показатели. Често критериите изглеждаха подбрани за точно определени фирми. Сега нещата са вече малко по-свободни и се случват по-лесно. Поръчките станаха повече, а фирмите, които бяха некоректни и които участваха, предварително убедени, че ще спечелят, вече не са на пазара. Като цяло нещата се подобряват.

Блокирането на производства и усложненият транспорт остави много сектори с недостиг на компоненти и материали. Отнася ли се това и за строителството?

Да. Няма наличности. Бяхме свикнали, когато ни потрябва определен материал, веднага да го откриваме на склад. Сега не е така. Почти всеки материал трябва да се поръчва, първа да се произведе - понеже производителите нямат големи продажби и са намалили продукцията.

Това забавя процесите и ги оскъпява. Пък и, знаете, когато едно нещо го няма на пазара и го потърсят три фирми, нормално е доставчикът да вдигне цената.

За кои материали се отнася това?

Давам ви пример: геотекстил. Също ВиК оборудване, където работим със заводи от Македония, Румъния, Турция. Но същите затруднения имаме даже и с производители на вътрешния пазар. Просто те няма как да инвестират в продукция на склад. Тази пандемия ги принуди да намалят разходите и всичко се произвежда според заявката.

Какво отражение очаквате да даде върху инфраструктурните проекти новият бюджетен пакет на Европейския съюз, договорен от лидерите през юли?

Следим европейските програми. Имаме големи очаквания, затова и продължаваме да инвестираме в оборудване и персонал. Основният ни сектор е пътно строителство, но няма причина да не изпълним проект и в

"Преди не беше рядкост проектантите да направят заданията така, че да допускат материал само на един производител, с конкретните му показатели. Често критериите изглеждаха подбрани за точно определени фирми. Сега нещата са вече малко по-свободни"

жилищното, и в промишленото. Важното е да има добър проект.

Имате загърба си и завършени проекти в Германия, а наскоро открихте офис в Грузия. Как избрахте тази страна? Какви са перспективите за бизнес там? И какви са конкурентните предимства на един български строител на чуждите пазари?

В Грузия в момента Световната банка за развитие инвестира сериозно. Европейските инвеститори също гледат добре на тази държава. Там има много какво да се строи - инфраструктура, болници, жилищно строителство, жп линии. Затова и през миналия април открихме грузински клон на "Брилянт - Слънчев бряг", със седалище в Тбилиси.

Участвахме в доста конкурси за строеж и възстановяване на пътища. През май тази година след едногодишна процедура бяхме класирани на първо място по проекта за построяване на железопътни мостове в отсечката Батуми-Поти, на стойност 21 милиона щатски долара. Пандемията отложи подписването на договора за септември.

Клонът ни в Грузия ще участва и при строителството на новата президентска болница в Нур-Султан, столицата на Казахстан. Изпълнението започва до края на годината, възложител е холдинг Acibadem.

В Грузия си партнираме с местната "Лин-

цай Кънстръкшън" за строителството на рехабилитационен център в Церовани, на стойност 3 милиона долара. Съвместно с турската Gorkem construction работим по проекти в Грузия, Азербайджан, Обединените арабски емирства и България. И накрая сме консултанти на грузинската Georgian Production, съвместно с която строим жилищна сграда със 160 апартамента в Тбилиси.

Как се прави бизнес в държави, толкова различни като условия и култура от ЕС? Ами трудно е, но когато се докажеш и видиш, че си сериозен, нещата вече стават по-лесно.

Имате ли интерес и към други външни пазари?

Да. Преди време ходихме в Нигерия, в Абуджа, имахме интерес към строителство на пътища. Проблемът е, че конкурентите ни от Германия и Италия играят на високо държавно ниво - проектите се договарят от правителствата, а фирмите от тези страни ги изпълняват. За нас като частна фирма без "гръб" е много по-трудно. Проектите, които ни предлагаха в областта на пътното строителство, не подлежаха на застраховане. Построяваш, да кажем, един път през пустошта, отнася го ураган, и после те не ти признават нищо. Ако примерно имаше държавно участие, държавата щеше да покрие със застраховка тези щети. Затова в крайна сметка се отказвахме.

Постоянният отлив на квалифицирани работници към Западна Европа е проблем за почти всички сектори в България, но особено за строителството. Как се справяте вие с него?

Това е основният проблем. Ние в България сме принудени да наемаме персонала без сертификати, без дипломи. Трябва да ги обучим, да натрупат опит, да изкарат курсове. И в момента, в който получат квалификация и са готови за работа, те отиват в чужбина и наистина получават 2-3 пъти по-голяма заплата, отколкото биха получавали тук. Но това е и благодарение на парите, които ние сме инвестирали в тях.

Все по-често чуваме мнения, че България е допуснала голяма грешка с унищожаването на техникумите, на професионалното образование. Усеща ли се вакуум за такъв тип специалисти?

Има фирми, които са готови да привлекат един студент в момента, в който завърши, и даже по време на следването. Но 90% от студентите използват тази инвестиция в тях - не само обучение, но и заплати, защото често фирмите им плащат, докато се обучават - и в момента, в който усвоят

"Евроото винаги е било заложено в строителството у нас. И в жилищното, и в пътното повечето неща се калкулират именно в евро. Според мен влизането в еврозоната ще е плюс. Цената на труда ще се вдигне наистина, но затова пък кадрите ще останат в България"

всичко, бягат зад граница. Това е много сериозен проблем.

България е на път да влезе във валутния механизъм ERM II като подготовка за членство в еврозоната. Някои предприемачи са оптимисти и очакват приемането на еврото да привлече нови инвеститори. Други, особено от строителния бранш, се тревожат, че еврото ще повиши цената на труда и материалите. Какво мислите вие?

Евроото винаги е било заложено в строителството у нас. И в жилищното, и в пътното повечето неща се калкулират именно в евро. Според мен влизането в еврозоната ще е плюс. Цената на труда ще се вдигне наистина, но затова пък кадрите ще останат в България. Вероятно това ще донесе повече сигурност за бизнеса.

Последният ви проект е свързан с един съвсем различен бизнес - рекламата, и с въвеждането на високотехнологични рекламни дисплеи и триизмерни холограмни изображения. Как се развива това начинание?

Стартирахме го в много труден момент. Идеята ни е да рекламираме на места, които са недостъпни за другите: витрини, полове, тавани, фасади на сгради. Целта е, разбира се, рекламата да бъде видяна от повече хора. Тези технологии - дисплеи, прожектори с дигитални устройства - отварят много възможности именно в местата, където има особено интензивен трафик на хора.

Каква е цената на тези технологии? Достъпни ли са вече?

Вече - да. Досега това бе основната причина да не се разпространяват много в Европа - високата им цена. Азиатците, както знаете, смятат Европа за доста малък пазар и затова не се бяха насочили към нея. Ние смятаме, че това е бъдещето в рекламните технологии.

Има и най-различни екстри към тях. Да речем, камера, която може да даде точна статистика колко души са минали покрай рекламата, колкото са се загледали в нея и за колко дълго. Има скенер, който отчита дали гледащият е мъж, жена, дете - софтуерът може да приспособи показваната реклама според това.

Ние не сме свикнали с тези неща, но в Далечния изток те отдавна са ежедневие. Едно фолио може да превърне всяко стъкло в двустранен телевизор. А когато е угасено, стои просто като матово стъкло и пропуска светлината.

Имаме подписани договори с моловете във Варна, с хотели и аквапаркове в Слънчев бряг. Остава само туризмът да се възстанови. ■

THE EURO CAN KEEP QUALITY PEOPLE IN BULGARIA

Rumen Stefanov, Executive Director of Brilliant - Sunny Beach, interviewed on Bulgaria ON AIR

By KALIN ANGELOV / Photography LYUBOMIR ASEN OV

Mr Stefanov, Brilliant - Sunny Beach is one of the most rapidly developing companies in the construction sector in Eastern Bulgaria – it started with five employees and five thousand leva capital in 2007, and in 2019 the company had revenues of nearly five million leva. What are the expectations for 2020? How does the coronavirus crisis affect your business?

The crisis is affecting the whole world, not only our business. At the moment we are reducing our costs to a minimum and are retraining the staff. In addition, we strive to close the circle and do the design ourselves. We try to cover more sectors in construction. Before this crisis, there was a period in which we could afford to select our projects. We are now doing what we are offered. We are trying to sign a contract so that we can work. We even started hiring additional staff. We retrain our workers to be able to deal with both housing construction and landscaping. Some of them we train as machine operators, because we bought new machines. In short, we are anxious to keep the revs at the previous levels. It is normal for the profit to be lower, but at least we are working, we are not left without projects. We have contracts that are for at least another year.

You really work in a relatively wide range - housing, hotels, road construction and other infrastructure projects. Are there sectors that have been less affected by the situation in recent months?

I guess, there aren't. This is a chain reaction: tourism, industry and transport cannot be affected without this happening to construction as well.

There are investors who have frozen their projects, there are also investors who have no sales and find it difficult to service their loans.

Therefore, we prefer safer projects - less profitable, but with more guarantees that when we finish, we will get our money.

The state also helps with new projects in road infrastructure, there are more objects in municipalities through the Road Infrastructure Agency. But there are many applicants and it is much more difficult. That is why we strive to cover the private sector as well.

Your company built one of the sections along the Pomorie-to-Aheloj road. You also appealed the choice in another public tender. Do you think that public procurement procedures in Bulgaria can be made more transparent and efficient? Are the tenders decreasing or increasing, as if set for pre-selected winners?

Some time ago, there was not enough funding for most of the procurements on offer, and they started to launch them only recently. Before, it was not uncommon for designers to make assignments in such a way that material from only one manufacturer could be allowed, with its specific indicators. Often the criteria seemed to be selected for specific companies

"Almost every material has to be ordered now, to be manufactured, because manufacturers do not have large sales and have reduced production"

as well. Now things are a bit better and happen more easily. There are more tenders, and the companies that were not clean and that participated, convinced in advance that they would win, are no longer on the market. In general, things are improving.

The blocking of production and the complicated transport has left many sectors with a shortage of components and materials. Does this also apply to construction?

Yes. No stock. We were used to finding a material in stock right when we needed it. This is no longer the case. Almost every material has to be ordered, to be manufactured, because manufacturers do not have large sales and have reduced production.

This slows down the processes and makes them more expensive. Also, you know, when one thing is not on the market and three companies are looking for it, it is normal for the supplier to raise the price.

What materials does this apply to?

I will give you an example: geotextile. Also plumbing equipment, where we work with factories in North Macedonia, Romania, Turkey. But we have the same difficulties even with domestic producers. Simply, they cannot invest in production in stock. This pandemic has forced them to cut costs and everything is manufactured on demand.

What impact do you expect the new European Union budget package agreed by leaders in July to have on infrastructure projects?

We study the European programs. We have high expectations, which is why we continue to invest in equipment and staff. Our main sector is road construction, but there is no reason not to implement a project in both residential and ►

► industrial construction. The important thing is to have a good project.

You have completed projects in Germany, and you recently opened an office in Georgia. How did you choose that country? What are the business prospects there? And what are the competitive advantages of a Bulgarian builder on foreign markets?

The World Bank is currently investing heavily in Georgia. European investors also look favourably at that country. There is a lot to build there - infrastructure, hospitals, housing, and railways. That is why last April we opened a Georgian branch of Brilliant - Sunny Beach, based in Tbilisi.

We attended many tenders for the construction and reconstruction of roads. Last May, after a one-year procedure, we were ranked first on the project for the construction of railway bridges between Batumi and Poti, worth USD 21 million. The pandemic postponed the signing of the contract for September.

Our branch in Georgia will also be involved in the construction of the new presidential hospital in Nur-Sultan, the capital of Kazakhstan. Implementation begins by the end of the year, the contracting authority is the Acibadem Holding.

In Georgia, we are partnering with the local Lin Cai Construction Company to build a USD 3 million rehabilitation centre in Tserovani. Together with the Turkish G r k e m Construction we work on projects in Georgia, Azerbaijan, the United Arab Emirates and Bulgaria. Finally, we are consultants to the Georgian Production Company, with which we are building a residential building with 160 apartments in Tbilisi.

How do you do business in countries so different from the EU in terms of conditions and culture?

Well, it's hard, but when you prove yourself and they see that you are serious, things get easier.

Are you interested in other foreign markets?

We are. Some time ago we went to Nigeria, to Abuja. We were interested in road construction. The problem is that our competitors from Germany and Italy play at a high state level - the projects are negotiated by the governments, and companies from these countries implement them. For us as a private company with no one to back us, it is much more difficult. The projects offered to us in the field of road construction were not subject to insurance. You build, say, a road through the wilderness, it's swept away by a hurricane, and then they do not compensate anything. If, for example, there was state participation, the state would cover these damages with insurance. So in the end we gave up.

"Our branch in Georgia will also be involved in the construction of the new presidential hospital in Nur-Sultan, the capital of Kazakhstan"

The constant outflow of skilled workers to Western Europe is a problem for almost all sectors in Bulgaria, but especially for construction. How do you deal with it?

This is the main problem. We in Bulgaria are forced to hire staff without certificates, without diplomas. We have to train them, to have them gain experience and take courses. And the moment they get a qualification and are ready for work, they go abroad and really get 2-3 times more than what they would get here. But it is also thanks to the money we have invested in them.

More and more often we hear opinions that Bulgaria has made a big mistake with the elimination of technical schools and vocational training. Is there a vacuum for this type of specialists?

There are companies that are ready to attract a student the moment he graduates, and even

during his studies. But 90% of students use this investment in them - not only tuition, but also salaries, because companies often pay them while they are studying - and the moment they learn everything, they go abroad. This is a very serious problem.

Bulgaria is about to join the ERM II currency mechanism in preparation for Eurozone membership. Some entrepreneurs are optimistic and expect the adoption of the euro to attract new investors. Others, especially in the construction industry, worry that the euro will raise the cost of labour and materials. What do you think?

The euro has always been embedded in construction in this country. In both housing and road construction, most projects are calculated in euros. In my opinion, joining the Eurozone will be a plus. The price of labour will really rise, but the staff will remain in Bulgaria. This will probably bring more security to the business.

Your latest project is related to a completely different business - advertising, and the introduction of high-tech advertising displays and three-dimensional holographic images. How is this endeavour developing?

We started it at a very difficult time. Our idea is to advertise in places which are inaccessible to others: windows, floors, ceilings, facades of buildings.

The goal, of course, is for the ad to be seen by more people. These technologies - displays, projectors with digital devices - open up so many opportunities particularly in places where there is a very intense traffic of people.

What is the cost of these technologies? Are they already accessible?

They are now. Not long ago, their high cost was the main reason they did not spread much in Europe. Asians, as you know, consider Europe to be a rather small market and that is why they did not turn to it. We believe that this is the future of advertising technology.

There are also various extras to them. Say, a camera which can give accurate statistics on how many people have passed by the ad, how many have stopped to examine it, and for how long. There is a scanner that takes into account whether the viewer is a man, a woman, a child - the software can adjust the ad based on this.

We are not used to these things, but in the Far East they have long been commonplace.

A foil can turn any glass into a double-sided TV. And when it is switched off, it stands just like an opaque glass and lets the light through. We have signed contracts with the malls in Varna, with hotels and water parks in Sunny Beach. All that remains is for tourism to recover. ■

представя

ЖЕНЕНИ

С ПОРАСНАЛИ
ДЕЦА

**Всяка възраст има свои емоции. Предвкуси ги днес.
Изживей ги, когато им гоїде времето.**

ИЗБЕРИ ПОАД „ЦКБ-СИЛА“:

**ПЪРВОТО РЕГИСТРИРАНО В БЪЛГАРИЯ ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛНО ДРУЖЕСТВО ПРЕЗ ФЕВРУАРИ 1994 Г.
КЪМ 31.3.2020 Г. - С НАД 420 ХИЛЯДИ КЛИЕНТИ И НАД 1,4 МИЛИАРДА ЛЕВА УПРАВЛЯВАНИ
НЕТНИ АКТИВИ В ПЕНСИОННИТЕ ФОНДОВЕ (ДАННИ НА КФН: WWW.FSC.BG).
ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ДОБРОВОЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД ОТ МАРТ 1996 Г.,
ОТ 2019 Г. ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ПРОФЕСИОНАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД.**

*Посочените резултати нямат по необходимост връзка с бъдещи резултати.

С грижа за Вас!

ЗАСТРАХОВКА

ЗАЩИТЕН ДОМ

ОСИГУРИ СИ БЕЗОБЛАЧНО ВРЕМЕ У ДОМА.

ЛЯТНА ПРОМОЦИЯ С ОТСТЪПКА ОТ 45%.

Винаги с вас!

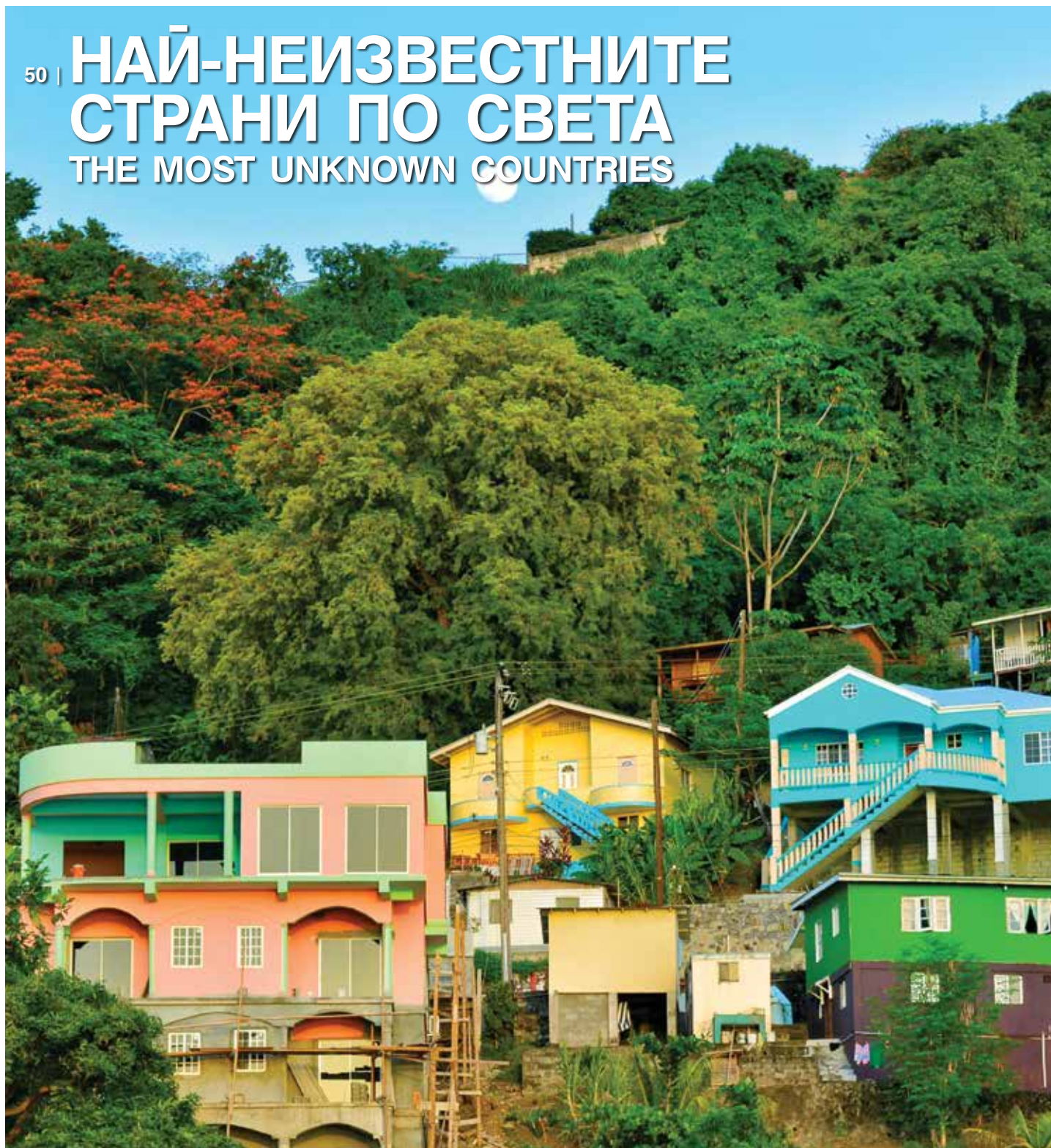
Застраховка „Защитен дом“ от ЗАД „Армеец“ осигурява пълно застрахователно покритие на двигимо и недвижимо имущество срещу:

- Пожар, мълния, експлозия;
- Късо съединение и токов удар;
- Природни бедствия;
- Кражба и грабеж, злоумишлени действия на трети лица (вандализъм);
- Земетресение;
- Други рискове, в зависимост от конкретните
- Аварии от ВиК; нужди на застрахования.

Застраховка „Защитен дом“ е на промоционална лятна цена с 45% допълнителна отстъпка от 1 юни до 30 септември 2020 г. За повече информация посетете интернет страницата на дружеството www.armeec.bg или се обадете на националния ни номер 0700 1 39 39. facebook.com/zad.armeec

50 | **НАЙ-НЕИЗВЕСТНИТЕ
СТРАНИ ПО СВЕТА**
THE MOST UNKNOWN COUNTRIES

38 | **НОВ ЛИДЕР ПОД НОВО НЕБЕ**
A NEW LEADER UNDER A NEW SKY

42 | **ПОВЕЧЕ ОТ ХИЛЯДА ДУМИ**
BETTER THAN A THOUSAND WORDS

НОВ ЛИДЕР ПОД НОВО НЕБЕ

Какво се случва, когато целият елит на една страна се провали?

Текст БОЙКО ВАСИЛЕВ / Фотография SHUTTERSTOCK

Когато целият елит се провали и бъде изметен: тогава идва нов лидер, на нова земя под ново небе ...

ПРОВАЛ НА ЕЛИТА, НОВ ЛИДЕР, НОВО БЪДЕЩЕ... Чували сте това, нали? Стопци пъти, няколко години, на няколко езика, в десетки страни по света. И Ви се струва, че вече се случило, при това неколкостранно. Ами, заблуждавате се. Пълна промяна на елита плюс чисто нов лидер е толкова рядко явление, че историята го записва с главни букви и дебел шрифт.

Като начало, Доналд Тръмп, Борис Джонсън и Еманюел Макрон не покриват тази дефиниция. Милиардерът, журналистът-аристократ и философът-инвестиционен банкер изиграха по-сложен танц. Бидейки част от елита, те говориха против него, но всъщност го обновили и възпроизведо-

ха. Не бяха нови, непознати, от никъде. И не създадоха нито нова земя под ново небе, нито Божия град, ако продължа с цитатите от Откровението на Свети Йоан Богослов.

Но понеже споменах Апокалипсиса, не мога да пропусна Втората световна война. След нея, ще кажете вие, дойдоха чисто нови хора, които изметеха окървавения фашистки елит и създадоха гнешна Европа.

НО ТАКА ЛИ Е? "БАЩИТЕ НА ЕВРОПА", с малки изключения, са немско говорещи католици с произход от довоенните християндемократически партии. През 20-те години Конрад Аденауер е кмет на Кьолн, Алчиде де Гаспери – депутат. Италианецът даже подкрепя за известно време Мусолини, преди да се обърне срещу Дучето и да го тикнат затвора. Лидери като Аденауер и де Гаспери ре-

абилитираха довоенните елити и така демократизираха страните си и съградиха Обединена Европа. Обновяването се оказа по-лесно и по-ефикасно от измитаването.

ОТКЪДЕ ИДВА ТОГАВА МИТЪТ за „новата земя“, „новото небе“ и „чисто новите хора“? От европейската история. Лидерът произхожда от някое забутано място, примерно от остров Корсика, натирва „стария“ елит и се превръща в император Наполеон Бонапарт. Ето и превъплъщението на мита: в началото на юни 1940 един талантлив дивизионен командир става министър - после символ на „бореща се Франция“, освободител, президент и законодател на политическа традиция. Името му е Шарл дьо Гол.

Забелязвате ли? Тези неща стават главно покрай войните. Тогава демокрацията

Еманюел Макрон се стреми да се представи за новата вълна във френската политика - макар да идва директно от старата
Emmanuel Macron tries to present himself as the new wave of French politics - although he comes directly from the old one

странно се омагьосва от генералите – и техните победи или провали.

ВИЖТЕ ЕНДРЮ ДЖЕКСЪН. Генерал, победител на англичаните, президент на САЩ, основател на Демократическата партия, лице на 20-доларовата банкнота, един от най-големите популисти в историята. Дуелира се често, особено когато обиждат жена му; тялото му е пълно с олово. Избухва, ругае, бие. Наричат го магаре (Jackson-jackass), той го слага на знамето си; по-късно магарето става емблема на демократите.

Двата му мандата започват през 1829 с обещанието, че „ще измете Вашингтон“ и ще „пресуши блатото“. В първия ген от управлението народът буквално го следва в Белия дом с кални обувки. А в последния Джексън съжалява за две неща: че не е застрелял конгресмена Клей и не е обесил собствения си ви-

цепрезидент Калхун. На банкнотата обаче не е изобразен скандалджията, а обновителят.

БЪЛГАРСКАТА ИСТОРИЯ ДАВА ПО-РАЗЛИЧЕН ПРИМЕР. В края на Първата световна дотогавашните политици, министри и генерали изглеждат провалени. Тогава от затвора излиза Александър Стамболийски, поема гържавата и ги праща в ъгъла. Неговите земеделци не са и помисляли власт. Но стават толкова мощни, че налагат авторитарно управление, а народът, съставен предимно от селяни, ръкопляска доволен. Това ще струва скъпо на БЗНС. Кървавият преврат пет години по-късно взема главата на вожда им. Но поколенията ще запомнят Стамболийски като талантлив политик, харизматичен лидер, герой и мъченик.

Днес мнозина сравняват пандемията с война – къде оправдано, къде не. Протести

има от САЩ до България и Сърбия. Дали тази криза ще „измете“ досегашния елит, за да дойде нов лидер, на нова земя и под ново небе?

ТОВА НЕ Е СИГУРНО. АКО ПАНДЕМИЯТА наистина е война, още не се знае кой побеждава – вирусът или институциите. Да не говорим, че социалните мрежи овластиха широките народни маси в невиджан досега мащаб. Иди кажи сега кой е елитът и кой – народът: като не знаеш кого измитаеш, цялото уравнение пропаганда.

Въобщо, нека да си представим най-лошото: кризата няма да роди нови лидери. А ние трябва да разчитаме не на тях, не на Фејсбук, не на чудо – а на най-ненадежливото нещо на света: на себе си. Да се приготвим за това. Пък ако се появи приятна изненада, добре дошла. ■

Александър Стамболийски -
българският пример както
се случва, когато наистина
дойдат нови лица

Alexander Stamboliyski - the
Bulgarian example for what
happens when new faces re-
ally come into politics

A NEW LEADER UNDER A NEW SKY

What happens when the entire elite of a nation fails?

By BOYKO VASSILEV / Photography SHUTTERSTOCK

When the whole elite fails and is swept away, then a new leader comes, to a new earth under a new sky...

ELITE FAILURE, NEW LEADER, NEW FUTURE... You have heard that, haven't you? Hundreds of times, for several years, in several languages, in dozens of countries around the world. And it seems to you that it has already happened, and many times at that. Well, you are wrong. A complete change of the elite and a brand new leader is so rare a phenomenon that history writes it in bold capital letters. For a start, Donald Trump, Boris Johnson and Emmanuel Macron do not cover fall into this definition. The billionaire, the aristocratic journalist and the investment banker turned philosopher played a more complex dance. As part of the elite, they spoke out against it, but in fact, they renewed and reproduced it. They were not new, unknown, out of nowhere. And they did not create a new earth under a new sky, nor the city of God, if I continue with the quotations from the Revelation of Saint John the Theologian. But since I mentioned the Apocalypse, I cannot miss World War II. After it, you will say, came new people who swept away the bloodied fascist elite and created today's Europe.

BUT IS THAT TRUE? "THE FATHERS OF EUROPE", with few exceptions, were German-speaking Catholics originating from pre-war Christian Democratic parties. In the 1920s, Konrad Adenauer was mayor of Cologne, Alcide de Gasperi – an MP. The Italian even supported Mussolini for a while, before turning against Il Duce for which he was put in jail. Leaders such as Adenauer and De Gasperi rehabilitated pre-war elites, thus democratising their countries and building a united Europe. Renovation turned out to be easier and more efficient than sweeping.

WHEN THERE THE MYTH of a 'new Earth', a 'new sky' and 'brand new people' come from? From European history. The leader comes from a remote place, such as the island of Corsica, sweeps away the 'old' elite, and becomes Emperor Napoleon Bonaparte. Here is the embodiment of the myth: in early June 1940, a talented divisional commander became a minister - then a symbol of 'fighting France', a liberator, president and legislator of a political tradition. His name is Charles de Gaulle.

Do you notice? These things occur mostly during wars, when democracy is strangely enchanted by the generals and their victories or failures.

LOOK NAT ANDREW JACKSON. A general, victorious over the English, president of the United States, founder of the Democratic Party, appears on the 20-dollar bill, one of the greatest populists in history. He loved duels, especially when his wife was insulted; his body was full of lead. He raged, cursed, dealt blows. People called him an ass (Jackson - jackass), he put it on his flag; later the ass became the emblem of the Democrats.

His two terms began in 1829 with the promise that he would 'sweep Washington' and 'dry up the swamp.' On the first day of his presidency, the crowd literally followed him into the White House with their muddy boots. And on the last,

Jackson regretted over two things: that he did not shoot Congressman Clay and did not hang his own Vice President Calhoun. The bill, however, does not depict the rowdy one but the reformer.

BULGARIAN HISTORY GIVES A DIFFERENT EXAMPLE. At the end of World War I, the politicians of the day, ministers and generals were apparently a failure. Then Alexander Stamboliiski was released from prison, took over the state and sent them to the corner. His farmers did not even smell power. But they became so powerful that they imposed authoritarian rule, and the people, made up mostly of peasants, applauded contentedly. This would cost dear to the Bulgarian Agrarian Party. A bloody coup five years later took the head of their leader. However, the generations will remember Stamboliiski as a talented politician, a charismatic leader, a hero and martyr.

Today, many compare the pandemic to war, justifiably or not. There are protests from the United States to Bulgaria and Serbia. Will this crisis 'sweep away' the current elite so that a new leader may come, to a new earth and under a new sky?

THIS IS NOT CERTAIN. IF THE PANDEMIC is really a war, it is not yet known who wins - the virus or the institutions. Not to mention that social networks have empowered the broad masses on an unprecedented scale. How can you guess who is the elite and who is the people? If you do not know whom you are sweeping, the whole equation fails.

Summarising, let us imagine the worst: the crisis will not give birth to new leaders. And we should rely not on them, or Facebook, or a miracle - but on the most unreliable thing in the world: ourselves. Let us get ready for this. And if there is a pleasant surprise, let it be welcome. ■

If the pandemic
is really a war, it is
not yet known who
wins - the virus or
the institutions

СНИМКИ, РАВНИ НА ХИЛЯДА ДУМИ

PICTURES WORTH A THOUSAND WORDS

Организиран от Световната фотографска организация, международните награди Sony World Photography Awards се връчват вече 14 години като едно от най-важните събития във фотографския календар. С общ награден фонд от 60 000 долара, те привличат както професионалисти, така и любители. Ето някои от отличените снимки в конкурса за професионалисти за 2020 година.

Produced by the World Photography Organisation, the internationally acclaimed Sony World Photography Awards are now in their 14th year as one of the most important fixtures in the photographic calendar. With a total prize fund of USD 60,000, they gather some of the best photographers around the world, both professional and amateur. Here are some of the winning images in the 2020 Professional competition.

All images courtesy by Sony World Photo Awards

"Уахала" от Робин Хинш, първа награда, категория "Околна среда". Добив на петрол в делтата на река Нигер
Wahala by Robin Hinsch, 1st Place, Environment. Oil extraction in the Niger Delta

"Изгонени от рая", от Нашем Шакери. Заради предизвиканата от санкциите икономическа криза в Иран много хора вече не могат да си позволят цените в Техеран и живеят в призрачни нови градове като Паранг, на 30 км от столицата
Cast Out of Heaven, Hashem Shakeri. Due to the current U.S. sanctions against Iran, house prices in the country are skyrocketing. Many Tehraners have been forced to leave the capital and move to new ghost towns such as Parand, 30 km away

"Черният Франсис", от Том Олдъм
Black Francis, by Tom Oldham

"Семената на съпротивата" от Пабло Албаренга - поредица, която донесе на автора си голямата награда "Фотограф на годината". В нея са представени хората, борещи се срещу унищожаването на природата в басейна на Амазонка
Seeds of Resistance by Pablo Albarenga. These series won the main 'Photographer of the Year' award. They show people fighting to protect the Amazon from ecologic disaster

"Атлас от ръба", от Алваро Лаис. Портрет на чукча
Atlas from the Edge, by Alvaro Laiz. Chukchi people

Аеифориа, от Йоана Сакелараки. Гръцкият
Тилос е на път да стане първият остров,
ползващ изцяло чиста енергия
Aeiforia, by Ioanna Sakellarakaki. Greek island
of Tilos is about to become fully reliant on
clean energy

"Забързан", от Хсиен-пан Хсие
Hurry, by Hsien-Pang Hsieh

Сенегалски борци, от Анжел Лопес Сото. Първа награда в категория "Спорт"
Senegalese Wrestlers by Angel Lopez Soto. First place, 'Sport'

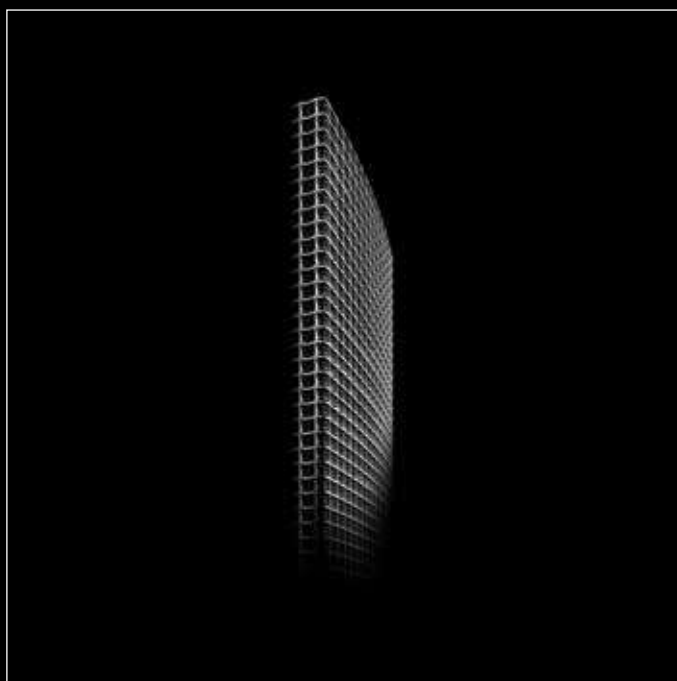
"Безсмъртие 10", от Алесандро Гандолфи.
Алтер е робот, изложен в националния
музей на иновациите в Токио, Япония
Immortality 10, by Alessandro Gandolfi. Alter is
a robot on display at The National Museum of
Emerging Science and Innovation in Tokyo

Парадът за победата на "Ливърпул" в Шампионската лига, от Оли Скарф
 Liverpool Champions League Victory Parade, by Oli Scarff

"Раните на Хонконг", от Чун Мин Ко
 "Wounds of Hong Kong" by Chung Ming Ko

"Фокусна точка", от Джонатан Уоланд, второ място, категория "Архитектура"
 Centre Point, by Jonathan Walland. 2nd Place, 'Architecture'

"Безличност", от Мария Кокунова, първо място, категория "Открития"
 Facelessness, by Maria Kokunova. First place, 'Discovery'

"0.531 бекерела", от Флориан Руис. Лоп Нор е мястото на първия китайски ядрен опит през 1964 0,531Bq, by Florian Ruiz. Lop Nor is the site of the first Chinese nuclear bomb test in 1964

"Om Made in China go Made in Africa", от Ючон Жън. Китайска фабрика край Агус Абеба, Етиопия
From Made in China to Made in Africa, by Youqiong Zhang. Chinese-owned factory near Addis Ababa, Ethiopia

Панголини в криза, от Брент Стиртън, първо място, "Природа"
Pangolins in Crisis, by Brent Stirton, First place, Nature

НАЙ-МАЛКО ИЗВЕСТНИТЕ СТРАНИ В СВЕТА

В единия край на скалата са САЩ, Китай, Русия, Франция. Но кой се крие в другия?

Текст КАЛИН НИКОЛОВ / Фотография SHUTTERSTOCK

Хубаво ли е за една държава да бъде известна? Единственият правилен отговор на този въпрос е с друг въпрос: известна как? Има немало държави, които се радват на добра международна репутация и това им носи както повече влияние в световните дела, така и чисто материални облаги - повече инвеститори, повече търговия, повече туристи. Но това са само едната половина от известните държави по света. Другата половина са познати във всяка точка на планетата, но само защото са сцени на конфликти, бедствия и нещастия. Афганистан, Сирия,

Ирак и Сомалия са сред по-разпознаваемите страни - но това не им носи никакви облаги, тъкмо напротив.

А какво се случва на другия полюс? Кои са най-малко познатите сред 196-те международно признати държави на Земята? Избрахме малко необичаен подход, за да установим: просто взехме резултатите от десетина популярни географски куиза в интернет. Селектираните от нас 15 държави неизменно са сред 20-те най-рядко отгатвани във всеки от тях, а челната тройка на практика съвпада във всичките. Нека видим какво се крие зад най-слабо известните страни на планетата. ►

Бруней е една от най-състоятелните, но и от най-слабо известните държави в Азия
Brunei is one of the wealthiest, but also the least known countries in Asia

► 15. БРУНЕЙ

Откровено казано, присъствието на Бруней в тази класация малко ни изненада - най-малкото защото страната непрекъснато се споменава в медиите покрай скандалното богатство на своя лидер, султан Хасанал Болкиах. Сещате се, човекът със златните тоалетни и личната колекция от над 7000 автомобила.

Бруней е малка държава на северния бряг на остров Борнео, изцяло заобиколена от Малайзия. Корените ѝ водят към Брунейската империя, която през XV век владее голяма част от Борнео. През XIX век е вече в упадък и става британски протекторат, като си връща независимостта едва през 1984 година.

Богатите залежи на петрол и природен газ, разработени през 90-те, увеличиха brutния вътрешен продукт с 56% само за десетилетие и днес страната е пета по най-голям БВП на глава от населението в света, изчислен според паритета на покупателната способност (данни на МВФ). Доскоро Бруней бе една от двете страни в света с 0% публичен външен дълг, заедно с Либия. Днес е единствената.

По-голямата част от територията е джунгла, което в съчетание с гъждовния тропически климат обяснява и твърде малкия брой туристи.

Площ: 5765 кв. км

Население: 459 000 души

Основни езици: малайски, английски

Основни религии: сунитски ислям (79%)

БВП на глава: 30 290 долара

14. СОЛОМОНОВИТЕ ОСТРОВИ

Този архипелаг от над 900 острова, намиращ се източно от Папуа Нова Гвинея и североизточно от Австралия, е открит през 1568 от испанския мореплавател Алваро де Мендана. Той вярвал, че е открил споменатия в Библията баснословно богат град Офир, и затова нарекол островите на библейския цар Соломон. За негово разочарование обаче никакви богатства не били открити.

Местното меланезийско население дълго било жертва на набези за набавяне на работна ръка за фермите в Австралия. За да сложи край на тази практика, мъчно отличима

Соломоновите острови са пълни с хиляди останки от Втората световна война
The Solomon Islands are full of World War II rusty remnants

от търговията с роби, Великобритания направила островите свой протекторат (с изключение на няколко, останали под германска власт).

През Втората световна война Соломоновите острови са арена на множество битки и до днес лесно можете да се натъкнете на корабкрушения или ръждясали оръдия и танкове.

През 70-те години петролната криза прави поддържането на колонията твърде скъпо, и Великобритания дава на островите независимост. Днес те са конституционна монархия, управлявана на теория от британската кралица Елизабет II, а на практика - от генерал-губернатор, избран от 50-членния местен парламент.

Островите си остават бедни, основните експортни стоки са дървесина, какао и палмово масло.

Момиче от Източен Тимор изпълнява традиционен танц
A girl from East Timor performs a traditional dance

Твърде влажният климат не привлича и много туристи - едва около 30 000 годишно.

Площ: 28 400 кв. км

Население: 652 857 души

Официален език: английски

Основни религии: християнство (97%)

БВП на глава: 2 357 долара

13. БУРУНДИ

Тази малка африканска държава, с площ едва четвърт от тази на България, но с почти двойно по-голямо население, е заобиколена от езерото Танганайка, Танзания, Демократична република Конго и Руанда. Последната е несравнимо по-известна от нея заради злоещия етнически конфликт между племената хуту и тутси през 90-те. Бурунди е населена от същите племена и е била жертва на сходно етническо напрежение, само че още през 70-те години.

Територията е превърната в германска колония в края на XIX век, но след Първата световна война е отстъпена на Белгия като част от репарациите.

От 1962 е независима, първоначално като монархия, но след серия преврати и убийства на владетели се превръща в президентска република.

Днес Бурунди е една от най-бедните държави в света, с едва

13% градско население и със селско стопанство, което дава над половината от брутния продукт. Главните експортни стоки са кафе и чай.

Годишното проучване World Happiness Report през 2018 определи бурундийците като най-нещастната нация на планетата.

Площ: 27 834 кв. км

Население: 11.86 млн. души

Основни езици: кирунди, френски, английски

Основни религии: християнство (92%)

БВП на глава: 310 долара

12. ИЗТОЧЕН ТИМОР

Дълги години източната половина на остров Тимор, разположен между Австралия, Нова Гвинея и Сулавеси, беше достатъчно популярна в новините заради кървавата партизанска война, която се водеше там. Близо два века португалска колония, островът бе на крачка от независимостта след падането на авторитарния режим на Салазар в Лисабон, но точно тогава Индонезия го окупира. Едва през 2002, с активната намеса на ООН, индонезийците се изтеглиха и Източен Тимор стана първата нова държава през XXI век.

Разработването на нови петролни находища и развалянето на стари договори с Австралия, по чиято сила австралийците получаваха половината приходи от този добив, раздвижиха икономиката в последните години и държавният бюджет се увеличи от 70 млн. долара през 2004 до 1.3 милиарда долара през 2011. По оценка на МВФ Източен Тимор е най-зависимата от петрола икономика в света. Иначе страната изнася също мрамор, кафе и сандалово дърво.

Площ: 15 007 кв. км

Население: 1.183 млн. души

Основни езици: португалски, тетум

Основни религии: християнство (99.5%)

БВП на глава: 2 422 долара

11. ГВИНЕЯ-БИСАУ

Някога част от империята Мали, а после португалска колония, тази малка държава в Западна Африка е независима от 1973. Столицата Бисау е добавена в названието на страната, за да я отличава от съседна Гвинея, бивша френска ко-

лония.

Гвинея-Бисау е една от най-опасните държави в Африка - отчасти заради политическата нестабилност (само един от избраните президенти е завършил успешно мандата си), и отчасти защото в последните 15 години колумбийските картели я ползват като разпределителна станция за пратките кокаин за Европа. ООН дори официално предупреди, че Гвинея-Бисау е застрашена да се превърне в "наркодържава".

Иначе климатът е приятен, със средна годишна температура 26 градуса, и е подходящ за отглеждането на кашу и други ядки.

Площ: 36 125 кв. км

Население: 1.87 млн. души

Официален език: португалски

Основни религии: ислям (45%), традиционни култове (31%)

БВП на глава: 851 долара

10. ВАНУАТУ

Група вулканични острови на североизток от Австралия, открити от Кирос през 1606 година и после

Оригиналните бунджи скокове произлизат от Вануату - и са доста по-рисковани от западния си вариант Bungee jumps originated in Vanuatu and were much riskier than their westernized version

посетени от Джеймс Кук, който им дава името "Нови Хебриди". По-късно Великобритания и Франция заявяват претенции към територията и в крайна сметка си я поделят, създавайки съвместно управление. От 1980 година островите са независима държава - парламентарна република.

Икономиката се крепи на риболова, на офшорните финансови услуги и на продажбата на паспорти предимно на китайци (като част от британската и франкофонската общност, гражданите на Вануату пътуват без визи в Европейския съюз).

Климатът е тропически, плажовете са ослепително бели, а температурата на морската вода не пада под 22 градуса дори през зимата. Но заради отдалечеността туристите остават едва около 100 000 годишно.

Вануату е прочута като прародината на бунджи-скоковете - само че местните хора ги правят с ланни, вместо с ластични въжета.

Площ: 12 189 кв. км

Население: 307 815 души

Основни езици: бислама, английски, френски

Основни религии: християнство (93%)

БВП на глава: 3 327 долара

9. МАРШАЛОВИТЕ ОСТРОВИ

По-голямата част от човечеството е чувала за атола Бикини - не само защото ни даде едноименния гамски бански костюм, но и като арена на най-грандиозните опити с ядрено оръжие на САЩ. Малцина обаче подозират, че вече близо 35 години той е част от независима държава.

Маршаловите острови са всъщност 34 тихоокеански коралови атола в близост до Екватора. Открити са от Фернандо Магелан (ако не броим населяващите ги микронезийци, разбира се, пристигнали там хилядолетие преди прославения португалски адмирал). Дълги години ги владее Испания, после продава част от тях на Германия, Япония ги окупира, американците ги отвоюват на свой ред и накрая през 1986 е създадена независимата държава, асоциирана обаче към САЩ.

Злощастният атол Бикини си остава силно радиоактивен дори ►

8. ПАЛАУ

Тази държава от 340 коралови атола е всъщност част от Каролинските острови. Заселена от мореплаватели от Югоизточна Азия още преди Христа, тя е "открита" от испанците, после продадена на Германия, окупирана от Япония и накрая завладяна от САЩ. През 1979 на островите се провежда референдум дали да се присъединят към съседните Федерални щати на Микронезия, но мнозинството е против. От 1994 Палау е независима държава - президентска република.

Климатът е тропически и подчертано влажен - със средно 224 дъждовни дни през годината и 3800 мм валежи (за сравнение в България са 680 мм). Това и изобилието от со-

леноводни крокодили не спомагат особено за развиването на традиционен туризъм, но за сметка на това островите са изключително привлекателни за водолазни спортове. Те, риболовът и ежегодната финансова помощ от САЩ са основните приходни пера в бюджета. Стандартът на живот е почти три пъти по-висок от този в съседна Микронезия - доказателство, че през 1979 местните хора са гласували разумно.

Площ: 459 кв. км

Население: 17 907 души

Основни езици: палауански, английски, японски, тобийски

Основни религии: християнство (89%)

БВП на глава: 17 438 долара

► днес, 62 години след последните опити. Вероятно това спомага и за твърде скромния брой туристи - едва 6000 души през 2017. Бедни на суровини, островите разчитат на селско стопанство и най-вече на копра - продукт от изсушени кокосови орехи, използван от козметичната индустрия. Рибарството и производството на консерви от риба тон също допринасят към износа.

Площ: 181 кв. км

Население: 58 413 души

Основни езици: маршалски, английски

Основни религии: християнство (97%)

БВП на глава: 3 866 долара

7. ГРЕНАДА

Вероятно никога нямаше да чуем за тази карибска държава, ако през 1979 група марксисти не бяха завзели властта с безкръвен преврат (и с ясно изразената подкрепа на мнозинството от населението). Това накара Съединените щати да организират въоръжена инвазия и за кратко вкараха острова в световните новини.

Гренада е открит от Колумб през 1498, но близо два века коравите местни жители не се поддават на опитите да бъдат колонизирани. После се сменят френско и британско владичество, преди през 1974 островът да получи независимост.

Вулканичен по произход, островът се радва на тропически климат и за късмет е на ръба на "урагания пояс" - за последния половин век само три пъти е бил засяган от бедствията, които иначе са почти ежегодни за Карибския басейн. Основният износ е на индийско орехче, което е изобразено и на флага. Но главен източник на приходи е туризмът. Трикилометровият плаж Grand Anse е смятан за един от най-красивите в света.

Площ: 348 кв. км

Население: 111 454 души

Основни езици: английски, креолски

Основни религии: християнство (86%)

БВП на глава: 11 518 долара

Жена продава риба в Южна Тарава, столицата на Кирибати
A woman selling fish in South Tarawa, the capital of Kiribati

6. ТУВАЛУ

С площ от едва 26 квадратни километра, тази тихоокеанска островна държава е четвъртата най-малка в света (след Ватикана, Монако и Науру).

Заселени първоначално от полинезийци, през XIX век островите Елис стават британски протекторат заедно със съседните Гилбъртови острови. През 1974 населението гласува в референдум двата архипелага да се отделият един от друг като държавите Тувалу и Кирибати.

Над 15% от трудоспособното население се занимава с морски превози или риболов (най-вече улов на риба тон). Другите основни източници на приходи на хазната идват от госта търсения интернет-домейн на държавата .tv, както и от отпечатването на малки колекционерски серии пощенски марки. Туризмът е съвсем ограничен заради отдалечеността на островите (едва 2000 посетители през 2017). Най-същественият им проблем обаче е повишаването на морското равнище заради глобалното затопляне. Най-високата точка на Тувалу е едва на 4.6 метра над морско равнище, и учените пре-

смятат, че повишаване на нивото само с 40 см ще направи държавата необитаема.

Площ: 26 кв. км

Население: 11 646 души

Основни езици: английски, тувалуански

Основни религии: християнство

БВП на глава: 2 970 долара

5. СЕЙНТ ВИНСЪНТ И ГРЕНАДИНИ

Дълги години тази държава бе най-добре пазената тайна в Карибския басейн по една проста причина - нямаше си нормално летище, и това отказваше тълпите американски туристи. От 2017 вече има и въздушна връзка със света, но въпреки това Сейнт Винсент и останалите малки островчета остават сравнително непокоснати. Но това едва ли ще остане непроменено задълго, особено откакто холивудският хит "Карибски пирати" бе заснет тук.

Открити от Христофор Колумб, островите са били френска и британска колония, преди да получат независимост през 1979. Днес основно перо в икономиката им е отглеждането на банани.

Площ: 389 кв. км

Атолет Тувалу
Tuvalu atoll

Население: 110 211 души
Основни езици: английски, креолски
Основни религии: християнство (82%),
растафарианство (1%)
БВП на глава: 7 827 долара

4. КИРИБАТИ

Това е единствената държава, която се намира едновременно в Северното, Южното, Западното и Източното полукълбо (ако, разбира се, не броим отвъдморските територии на Франция). Просто защото бившите Гилбъртови острови са разположени в пресечката между Екватора и 180-ия меридиан. Островите са зърнати отдалеч от британския капитан Том Гилбърт през 1788 и руският адмирал Адам фон Крузенщерн, който първ ги посещава 30 години по-късно, решава да ги нарече в негова чест. Робърт Луис Стивънсън ги посещава в края на XIX век и ги описва в книгата си "В южните морета". Сегашното име на държавата - Кирибати - всъщност е транскрипция на "Гилбъртови" на местния език. Това е най-бедната държава в Океания заради ограничената обработваема земя и ниското качество на почвите. Туристите са съвсем малко на брой, защото островите са твърде изолирани - най-близките им съседни държави са на по 2000 и повече километра. Основен поминък са риболовът и производството на копра от кокосови орехи. Кирибати е също от държавите, най-застрашени от повишаването на морското равнище, и в последните години получава щедри помощи от ЕС, Австралия и Япония, за да се бори с проблема.

Площ: 811 кв. км
Население: 123 346 души
Основни езици: английски, гилбъртски
Основни религии: християнство (96%)
БВП на глава: 1 599 долара

3. КОМОРСКИ ОСТРОВИ

Четири острова в т. нар. Мадагаскарски канал - пролива между Мадагаскар и африканския континент - имат богата история. Дълги векове са процъфтявали като удобна спирка по пътя на персийски и арабски търговци. След това попадат под властта на португалци, холандци и накрая - французи. Всъщност единият от четирите

Така изглежда единственият съд в Република Науру
This is what the only court in the Republic of Nauru looks like

острова, Майот, и досега си е френска територия, след като в три поредни референдума отказа независимост.

Останалите три образуват Коморския съюз - независима държава от 1975 насам. Тя може да предложи доста приятен климат, бели плажове като онези в Занзибар, и също отлична "атмосфера" - основният поминък на островите е отглеждането на ароматни растения за фармацевтичната промишленост, като иланг-иланг, жасмин и бергамот, и също на подправки. Но въпреки всичко това Коморите не успяват да привлекат туристи. Възможното обяснение е в политическата нестабилност - откакто са независими, островите са претърпели над 20 държавни преврата.

Площ: 1 861 кв. км
Население: 850 688 души
Основни езици: коморски, френски, арабски
Основни религии: сунитски ислям
БВП на глава: 1 349 долара

2. НАУРУ

Третата най-малка по площ и втората най-малка по население държава в света всъщност е относително популярна в България. Причината е, че преди време в опитите да развие вдигане на тежести на най-високо ниво, бе предложила да откупи част от българския национален отбор. Другото, с което това островче е интересно, са богатите залежи на фосфати. През 70-те години за кратко добивът им повиши Брут-

ния вътрешен продукт на Науру до 50 000 долара на глава от населението - вторият най-висок в света след Саудитска Арабия. Днес обаче залежите са почти изчерпани, а националният фонд, създаден да инвестира приходите от добива, пропиля по-голямата част от парите в наистина абсурдни вложения, включително мюзикъл за Леонардо да Винчи. 80% от територията на острова е опустошена от минното дело, а Австралия, чиито компании бяха основните действащи лица в него, дори преди време предложи да предостави на жителите цял нов остров, на който да се преселят.

Стандартът си остава относително приличен, а и местните хора не плащат никакви данъци. Огромен проблем обаче е затлъстяването - 97% от мъжете и 93% от жените са с наднормено тегло.

Площ: 21 кв. км
Население: 10 670 души
Основни езици: наурски, английски
Основни религии: християнство
БВП на глава: 8 570 долара

1. САО ТОМЕ И ПРИНСИПИ

Тези два съседни архипелага в Гвинейския залив са били необитаеми, преди да бъдат открити от португалците през XV век. Колонизаторите създават безброй ферми за захарна тръстика, кафе и какао, обработвани с робски труд. От независимостта през 1975 интензивното земеделие постепенно отмира и джунглата си връща териториите. Островите са изключително богати на животински и растителни видове, а вулканичният Принсипи дори е биосферен резерват на ЮНЕСКО.

Макар и доста бедна, страната е спокойна и е една от най-стабилните демокрации в Африка. Икономиката се крепи най-вече на износа на какао, макар че се възлагат големи надежди на проучванията за нефт в териториалните води. Според някои оценки залежите в тях доближават 10 милиарда барела.

Площ: 1 001 кв. км
Население: 211 028 души
Основни езици: португалски, форо, анголар
Основни религии: християнство (82%)
БВП на глава: 1 668 долара ■

THE MOST UNKNOWN COUNTRIES IN THE WORLD

At one end of the scale are the United States, China, Russia, and France. But who is hiding in the other?

By KALIN NIKOLOV / Photography SHUTTESTOCKS

Is it good for a country to be famous? The only correct answer to this question is another question: known in what way? There are quite a few countries that enjoy a good international reputation and this brings them both more influence in world affairs and purely material benefits - more investors, more trade, more tourists. But these are only one half of the world's famous countries. The other half are known everywhere on the planet, but only because they are scenes of conflict, disaster and misfortune. Afghanistan, Syria, Iraq and Somalia are among the more recognisable countries - but this does not bring them any benefits, on the contrary.

And what happens at the other pole? Which are the least known among the

Най-малко посещаваните от туристи страни в света, 2018

Least visited countries by tourists, 2018

1. Науру / Nauru
2. Сомалия / Somalia
3. Тувалу / Tuvalu
4. Кирибати / Kiribati
5. Маршалови острови / Marshall Islands
6. Екваториална Гвинея / Equatorial Guinea
7. Туркменистан / Turkmenistan
8. Сао Томе и Принсипи / Sao Tome And Principe
9. Коморски острови / Comoros
10. Афганистан / Afghanistan

196 internationally recognised countries on Earth? We took a slightly unusual approach to find out: we just used the results of a dozen popular geographic quizzes on the Internet. The 15 countries selected by us are invariably among the 20 least guessed in each of them, and the top three practically coincide in all of them. Let's see what lies behind the least known countries on the planet.

15. BRUNEI

Frankly, the presence of Brunei in this ranking surprised us a little - at least because the country is constantly mentioned in the media along with the scandalous wealth of its leader, Sultan Hassanal Bolkiah. Remember the man with the golden toilets and the personal collection of over 7,000 cars.

Brunei is a small country on the north coast of the island of Borneo, surrounded by Malaysia. Its roots go back to the Brunei Empire, which ruled much of Borneo in the 15th century. In the 19th century, it was already in decline and became a British protectorate, regaining its independence only in 1984. The rich oil and gas reserves developed in the 1990s increased the gross domestic product by 56% in just a decade, and today the country has the fifth largest GDP per capita in the world, calculated according to purchasing power parity (data from IMF). Until recently, Brunei was one of only two countries in the world with a 0% public external debt, along with Libya. Today it is the only one. Most of the territory is jungle, which in combination with the rainy tropical cli-

mate explains the very small number of tourists.

Area: 5765 sq. km
Population: 459,000 people
Main languages: Malay, English
Main religions: Sunni Islam (79%)
GDP per capita: USD 30,290

14. SOLOMON ISLANDS

This archipelago of over 900 islands located east of Papua New Guinea and northeast of Australia, was discovered in 1568 by the Spanish navigator Álvaro de Mendaña. He believed that he had discovered the fabulously rich city of Ophir mentioned in the Bible, and therefore named the islands after the biblical King Solomon. To his disappointment, however, no treasures were

Живописният връх Као Гранде на остров Сао Томе. Архипелагът е рай за любителите на природата
The picturesque peak of Kao Grande on the island of Sao Tome. The archipelago is a paradise for nature lovers

discovered.

The local Melanesian population has long been the victim of raids to obtain labour for farms in Australia. To put an end to this practice, which was difficult to distinguish from the slave trade, Britain made the islands its protectorate (with the exception of a few that remained under German rule). During World War II, the Solomon Islands were the scene of many battles, and to this day, you can easily encounter shipwrecks or rusty cannons and tanks.

In the 1970s, the oil crisis made maintaining the colony too expensive, and Britain granted independence to the islands. Today, they are a constitutional monarchy ruled in theory by Britain's Queen Elizabeth II and in practice by a governor-general elected by the

50-member local parliament.

The islands remain poor, with the main exports being timber, cocoa and palm oil. The humid climate does not attract many tourists - only about 30,000 a year.

Area: 28 400 sq. km
Population: 652 857
Official Language: English
Main religions: Christianity (97%)
GDP per capita: 2 357 US dollars

13. BURUNDI

This small African country, with an area of only a quarter of that of Bulgaria, but with almost twice the population, is surrounded by Lake Tanganyika, Tanzania, the Democratic Republic of the Congo and Rwanda. The latter is incomparably ►

► better known for the sinister ethnic conflict between the Hutu and Tutsi tribes in the 1990s. Burundi is inhabited by the same tribes and was the victim of similar ethnic tensions back in the 1970s. The territory was turned into a German colony at the end of the 19th century, but after World War I, it was ceded to Belgium as part of the reparations. It has been independent since 1962, initially as a monarchy, but after a series of coups and assassinations of rulers, it became a presidential republic. Today, Burundi is one of the poorest countries in the world, with only 13% urban population and agriculture, which accounts for more than half of the gross product. The main export goods are coffee and tea. The 2018 annual World Happiness Report identified the Burundians as the most unhappy nation on earth.

Area: 27,834 sq. Km
Population: 11.86 million people
Languages: Kirundi, French, English
Main religions: Christianity (92 %)
GDP per capita: USD 310

12. EAST TIMOR

For many years, the eastern half of the island of Timor, located between Australia, New Guinea and Sulawesi, featured in the news because of the bloody guerrilla war that was being fought there. A Portuguese colony for nearly two centuries, the island was on the verge of independence after the fall of Salazar's authoritarian regime in Lisbon, but it was then that Indonesia occupied it. Only in 2002, with the active involvement of the UN, the Indonesians withdrew and East Timor became the first new country in the 21st century. The development of new oil fields and the breakdown of old contracts with Australia, under which Australians received half of their revenue, have boosted the economy in recent years and the budget has grown from USD 70 million in 2004 to USD 1.3 billion in 2011. According to the IMF, East Timor is the world's most oil-dependent economy. Otherwise, the country also exports marble, coffee and sandalwood.

Area: 15 007 sq. km
Population: 1.183 million people
Main languages: Portuguese, Tetum
Main religions: Christianity (99.5%)
GDP per capita: \$ 2,422

Сейнт Джордж, столицата на Гренада
Saint George,
Grenada's capital

11. GUINEA BISSAU

Once part of the Mali Empire and then a Portuguese colony, this small country in West Africa has been independent since 1973. The capital Bissau was added to the country's name to distinguish it from neighbouring Guinea, a former French colony. Guinea-Bissau is one of the most dangerous countries in Africa - partly because of political instability (only one of the elected presidents has successfully completed his term), and partly because Colombian cartels have used it as a distribution station for cocaine shipments to Europe for the past 15 years. The UN has even officially warned that Guinea-Bissau is in danger of becoming a 'drug state'. Otherwise, the climate is pleasant, with an average annual temperature of 26 degrees, and is suitable for growing cashews and other nuts.

Area: 36,125 sq. km
Population: 1.87 million people
Official language: Portuguese
Major religions: Islam (45%), traditional cults (31%)
GDP per capita: USD 851

10. VANUATU

A group of volcanic islands northeast of Australia discovered by Quirós in 1606 and then visited by James Cook, who named them New Hebrides. Later, Britain and France claimed the territory and eventually divided it, creating a joint government. Since 1980, the islands have been an independent state - a parliamentary republic. The economy is based on fishing, offshore financial services and the sale of passports mainly to Chinese people (as part of the British and Francophone communities, Vanuatu citizens travel without visas to the European Union). The climate is tropical, the beaches are dazzling white, and seawater temperature does not fall below 22 degrees even in winter. But because of the remoteness, tourists do not exceed about 100,000 a year. Vanuatu is famous as the ancestor of bungee jumps, but the locals make them with liana strings instead of elastic ropes.

Area: 12,189 sq. km
Population: 307,815 people
Main languages: Bislama, English, French
Main religions: Christianity (93 %)
GDP per capita: USD 3,327

9. THE MARSHALL ISLANDS

Most of humanity has heard of the Bikini Atoll - not only because it gave us the eponymous women's swimsuit, but also as an arena for the US most spectacular nuclear weapons experiments. However, few suspect that it has been part of an independent state for nearly 35 years.

The Marshall Islands actually consist of 34 Pacific coral atolls near the equator. They were discovered by Fernando Magellan, not counting the Micronesians, of course, who had arrived there a millennium before the famous Portuguese admiral. Spain ruled them for many years, and then sold some of them to Germany, Japan occupied them, the Americans recaptured them in turn, and finally in 1986 an independent state was created, but associated with the United States.

The ill-fated Bikini Atoll remains highly radioactive even today, 62 years after the last tests. Probably this contributes to the very modest number of tourists - only 6,000 people in 2017. Poor in raw materials, the islands rely on agriculture and especially copra - a product of dried coconuts used in the cosmetics industry. Fisheries and the production of canned tuna also contribute to

Горе:
Атоллът Куаилайн,
Маршалите
Kwajalein Atoll,
Marshall Islands

Гвинея-Бисау
Guinea-Bissau

exports.

Area: 181 sq. km
Population: 58,413 people
Main languages: Marshallese, English
Main religions: Christianity (97%)
GDP per capita: USD 3,866

8. PALAU

This country of 340 coral atolls is actually part of the Caroline Islands. Inhabited by sailors from Southeast Asia before the new era, it was 'discovered' by the Spaniards, then sold to Germany, occupied by Japan and finally conquered by the United States. In 1979, the islands held a referendum on whether to join the neighbouring federal states of Micronesia, but the majority was against. Since 1994, Palau has been an independent presidential republic.

The climate is tropical and markedly humid - with an average of 224 rainy days a year and 3,800 mm of rainfall (for comparison in Bulgaria we have 680 mm). This and the abundance of saltwater crocodiles do not help much in the development of traditional tourism, but on the other hand, the islands are extremely attractive for diving. Along with fishing and annual financial assistance from the United States, these form the main revenue items in the budget. The standard of living is almost three times higher than in neighbouring Micronesia - proof that in 1979 the locals voted wisely.

Area: 459 sq. km
Population: 17,907 people
Main languages: Palauan, English, Japanese, Tobian
Major religions: Christianity (89%)
GDP per capita: USD 17,438

7. GRENADA

We probably would never have heard of this Caribbean state if a group of Marxists had not seized power in 1979 in a bloodless coup (and with the clear support of the majority of the population). This prompted the United States to stage an armed invasion and briefly put the island on the world news. Grenada was discovered by Columbus in 1498, but for nearly two centuries, the tough locals did not give in to attempts to colonise it. Then French and British rule changed before the island gained independence in 1974. Volcanic in origin, the island enjoys a

tropical climate and is fortunately on 'the brink of a 'hurricane belt' - it has only been hit three times in the last half century by disasters that are otherwise almost annual in the Caribbean. The main export is nutmeg, which is also depicted on the flag. But the main source of income is tourism. The three-kilometre Grand Anse beach is considered one of the most beautiful in the world.

Area: 348 sq. Km
Population: 111,454 people
Main languages: English, Creole
Religion: Christianity (86%)
GDP per capita: 11,518 dollars

6. TUVALU

With an area of only 26 square kilometres, this Pacific island nation is the fourth smallest in the world (after the Vatican, Monaco and Nauru). Originally inhabited by Polynesians, in the 19th century the Ellis Islands became a British protectorate along with the neighbouring Gilbert Islands. In 1974, the population voted in a referendum to separate the two archipelagos from Tuvalu and Kiribati. Over 15% of the working population is engaged in sea transport or fishing (mostly tuna fishing). The other main sources of revenue of the treasury come from its official much-sought-after Internet domain .tv, as well as from the printing of small collector series of postage stamps.

Tourism is quite limited due to the remoteness of the islands (only 2,000 visitors in 2017). However, their most significant problem is rising sea levels due to global warming. Tuvalu's highest point is just 4.6 meters above sea level, and scientists estimate that if the sea level rises by just 40 centimetres, this will make the country uninhabitable.

Area: 26 sq. km
Population: 11,646 people
Main languages: English, Tuvaluan
Religions: Christianity
GDP per capita: USD 2,970

5. SAINT VINCENT AND THE GRENADINES

For many years, this country was the best-kept secret in the Caribbean for one simple reason - it did not have a normal airport, and this put off the crowds of American tourists. Since 2017, there has already been an air ►

Голямата джамия в
Икони, Коморските
острови
The Grand Mosque in
Iconi, Comoros

► connection with the world, but still St Vincent and the other small islands remain relatively untouched. That is unlikely to remain unchanged for long, especially since the Hollywood hit *Pirates of the Caribbean* was filmed here. Discovered by Christopher Columbus, the islands were a French and British colony before gaining independence in 1979. Today, the mainstay of their economy is banana growing.

Area: 389 sq. Km

Population: 110,211 people

Main languages: English, Creole

Main religions: Christianity (82%), Rastafarianism (1%)

GDP per capita: USD 7,827

4. KIRIBATI

It is the only country that is placed simultaneously in the Northern, Southern, Western and Eastern Hemispheres (unless, of course, we count France's overseas territories). Simply because the former Gilbert Islands are located at the intersection of the equator and the 180th meridian.

The islands were seen from afar by British Captain Tom Gilbert in 1788, and Baltic German admiral Adam Johann von Kruzenstern, who first visited them 30 years later, decided to name them after him. Robert Louis Stevenson visited them in the late 19th century and described them in his book *The Southern Seas*. The current name of the country - Kiribati - is actually a transcription of the Gilberts family name in the local language.

It is the poorest country in Oceania due to limited arable land and poor soil quality. There are very few tourists because the

islands are too isolated - their nearest neighbouring countries are at least 2,000 kilometres away. The main occupation is fishing and the production of coconut copra. Kiribati is also one of the countries most at

risk of rising sea levels, and in recent years has received generous aid from the EU, Australia and Japan to tackle the problem.

Area: 811 sq. km

Population: 123,346 people

Main languages: English, Gilbertese

Religion: Christianity (96 %)

GDP per capita: USD 1,599

3. COMOROS

The four islands in the so-called Madagascar Canal - the strait between Madagascar and the African mainland - have a rich history. For many centuries, they flourished as a convenient stop on the way of Persian and Arab merchants. Then they came under the rule of the Portuguese, the Dutch and finally the French. In fact, one of the four islands, Mayotte, is still a French territory after it refused independence in three consecutive referendums.

The other three form the Comoros Union, an independent state since 1975. It can offer a very pleasant climate, white beaches like those in Zanzibar, and an

Сейнт Винсент
Saint Vincent

excellent 'atmosphere' - the main livelihood of the islands is the cultivation of aromatic plants for the pharmaceutical industry, such as ylang-ylang, jasmine, bergamot, and other spices. But despite all this, the Comoros failed to attract tourists. The possible explanation is political instability - since independence, the islands have had more than 20 coups.

Area: 1,861 sq. km
Population: 850,688 people
Main languages: Comorian, French, Arabic
Main religion: Sunni Islam
GDP per capita: USD 1,349

2. NAURU

The third smallest country in terms of area and the second smallest in terms of population in the world is actually relatively popular in Bulgaria. The reason is that some time ago, in an attempt to develop weightlifting at the highest level, it had offered to buy part of the Bulgarian national team.

The other thing that makes this island

Брегът на Бурунди на езерото Танганайка. През 2018 местните хора се самоопределиха като най-нещастните в света в анкетата World Happiness Report. The shores of Burundi on Lake Tanganyika. In 2018, local people identified themselves as the most unhappy in the world in the World Happiness Report poll

interesting are the rich deposits of phosphates. In the 1970s, their production briefly raised Nauru's gross domestic product to USD 50,000 per capita, the second highest in the world after Saudi Arabia. Today, however, the reserves are almost depleted, and the national fund, set up to invest the proceeds from the extraction, has squandered most of the money into absurd investments, including a musical about Leonardo da Vinci. Eighty percent of the island's territory is devastated by mining, and Australia, whose companies were the main actors in it, even some time ago offered to provide residents with a completely new island to relocate to.

The standard remains relatively decent, and locals do not pay any taxes. However, obesity is a huge problem - 97% of men and 93% of women are overweight.

Area: 21 sq. km
Population: 10,670 people
Main languages: Nauruan, English
Religion: Christianity
GDP per capita: USD 8,570

1. SAO TOME AND PRINCIPE

These two neighbouring archipelagos in the Gulf of Guinea were uninhabited before they were discovered by the Portuguese in the 15th century. The colonisers created countless farms for sugar cane, coffee and cocoa, cultivated by slave labour.

Since independence in 1975, intensive agriculture has gradually died out and the jungle has regained its territory. The islands are extremely rich in animal and plant species, and the volcanic Principe is even a UNESCO biosphere reserve.

Although quite poor, the country is calm and one of the most stable democracies in Africa. The economy relies mainly on cocoa exports, although there are high hopes for oil drilling. According to some estimates, the deposits are close to 10 billion barrels.

Area: 1,001 sq. km
Population: 211,028 people
Main languages: Portuguese, Forro, Angolar
Religion: Christianity (82%)
GDP per capita: USD 1,668 ■

САМОСТОЯТЕЛНОСТ ЗА ТЯХ, СПОКОЙСТВИЕ ЗА ТЕБ

Научи повече за услугата
„Превоз на непригружено дете“ на www.air.bg

ccb Club

Пазарувай,
за да печелиш!

Централна Кооперативна Банка
Важният си ти.

*5050
www.ccbank.bg

Last Minute Offer

-15% for direct reservation on website
with promocode until 31.07.2020

PROMOCODE

LMO20

With free entrance to Aqua area
in **AQUAHOUSE Thermal & Beach!**

BOOK NOW

www.astorgardenhotel.com

**VILLA
CHINKA**
ASTOR GARDEN
HOTEL
Sts. Constantine and Helena Resort

www.villachinka.com

Graffit Gallery Hotel

Graffit & Art

The unforgettable cultural experience

Choose one of our four room designs
according to your preferences and feel
the magic of easel painting.

2 nights with
breakfast in a
single room
De Luxe

170 EUR

2 nights with
breakfast in a
double room
De Luxe
for two guests

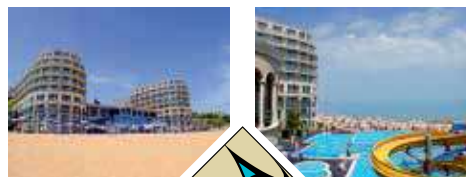
201 EUR

A1

Free visit of an exhibition of
Hinko Hinkov in Graffit Gallery,
with the support of **A1**

Book your stay at Graffit Gallery Hotel
with our new reservation system at

www.graffithotel.com

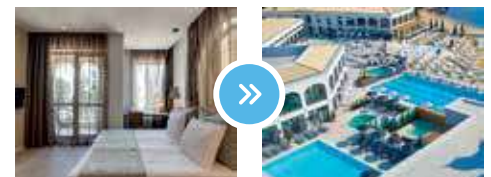

AZALIA
HOTEL BALNEO & SPA
★★★★

BOOK NOW

www.azaliahotel.com

Sts. Constantine & Helena Resort

**HOTEL
PRIMORSKI**

BOOK NOW

With free entrance to Aqua area
in **AQUAHOUSE Thermal & Beach!**

www.hotelprimorski.com

Sts. Constantine & Helena Resort

80 | **УДАРЕН ОТ МЪЛНИЯ**
A STRIKE OF LIGHTNING

68 | **ВЕКЪТ НА БАТЕРИИТЕ**
THE AGE OF BATTERIES

74 | **ТАЙНАТА НА ЕВТИНИЯ ЕЛЕКТРОМОБИЛ**
THE SECRET FOR THE CHEAP ELECTRIC CAR

ВЕКЪТ НА БАТЕРИИТЕ

Те вече заместиха петрола като най-важната технология за човечеството. Но все още имат един фатален недостатък, за който производителите премълчават

Текст КАЛИН НИКОЛОВ / Фотография SHUTTERSTOCK

Епохата на въглищата отпадна вече е само спомен. Епохата на петрола също си отива. В третото десетилетие на XXI век вече ясно сме преминали в епохата на батериите.

ТЯХНАТА РОЛЯ ВИНАГИ е била значима, откакто електричеството навлезе в бита на човека. Но сега три тенденции изведнъж превърнаха складирането на електрическа енергия в най-важната технология на планетата.

Първата тенденция е бумът на мобилните устройства - смартфони, таблети, лаптопи. В миналото батериите ни бяха необходими за неща като фенерчета, мобилни радиоапарати и уокмани - все с относително ограничена употреба. Днес всеки има поне едно персонално мобилно устройство, което ползва почти непрекъснато и без което животът му е немислим.

ВТОРАТА ТЕНДЕНЦИЯ е в навлизането на възоб-

новяемата енергетика и внезапно възникналото разминаване между пиковете в производството и потреблението на електричество. В миналото бе лесно: когато домакините включат печките и телевизорите вечер, и потреблението рязко нарастне, операторите на ТЕЦ и АЕЦ трябва просто да увеличат мощността. Но при генерацията от слънце и вятър няма как да го сторят: пикът в производството най-често е по време, когато потреблението е в най-ниското си ниво. Следователно енергията трябва някак да се съхрани. Вариант е т. нар. "водородно общество", при което електричеството се превръща във водород и после чрез горивни клетки захранва мрежата и електромобилите. Но необикновено високата цена на нужната инфраструктура и лошите спомени на човечеството от водорода ("Хингенбург" и пр.) засега оставят тази концепция на заден план.

ДРУГ ВЪЗМОЖЕН ОТГОВОР на този проблем обещава третата тенденция: на погмяна на ►

► двигателите с вътрешно горене от електромобили с батерии (BEV). Един от основните аргументи за тези електромобили е, че те могат да бъдат активни участници в електропреносната мрежа и да поемат излишъците от нея, за да ги отдават обратно при нужда.

Всеки производител на електромобили, от Tesla до Volkswagen, се заиграва с тази идея в PR-материалите си. Нито един от тях обаче няма да признае онова, което е болезнено ясно за инженерите: съвременните батерии не са годни за подобна експлоатация.

ЛИТИЕВО-ЙОННАТА ТЕХНОЛОГИЯ, която доминира на пазара днес и захранва от фитнес-гризната до най-бързата Tesla Model S, има множество предимства спрямо по-стари концепции като оловно-киселинните или никел-металхидридни батерии. Но тя има и някои от техните ограничения, и най-вече - склонността да старее.

Повечето хора си представят батериите като един вид туби, в които по някакъв начин се "сипва" електричество. На практика обаче батериите не съхраняват самото електричество. Те го използват, за да задействат в себе си определени химични реакции. После могат да стартират обратните реакции, и да отдават обратно заряда си.

При литиево-йонните батерии реакцията, при която се отдава електричество, изглежда така: в анода в батерията се образуват литиеви йони. Това са литиеви атоми, които са загубили по един електрон. Йоните се придвижват през течния електролит към катода. А освободените електрони се насочват по електрическата верига, осигурявайки нужната ни енергия. Когато батерията бъде включена да се зарежда, процесът се обръща и йоните се събират със загубените електрони.

ЗА СЪЖАЛЕНИЕ ОБАЧЕ ВИСОКАТА РЕАКТИВНОСТ, която прави лития толкова подходящ за изграждането на батерии, носи и негативна страна - той е склонен да участва и в други, нежелани химични реакции. Затова постепенно върху анода се образува фино покритие от литиеви съединения, което пречи на реакциите. И така капацитетът на батерията намалява. Колкото по-интензивно се зарежда и разрежда тя, толкова по-дебело става това покритие. В определени моменти то може дори да пусне т. нар. "дендрити" - представете си нещо като сталактити от литиеви съединения - които се протягат от анода към катода и ако го достигнат, могат да предизвикат късо съединение и запалването на

Повечето хора си представят батериите като един вид туби, в които по някакъв начин се "сипва" електричество. На практика обаче батериите не съхраняват самото електричество. Те го използват, за да задействат в себе си определени химични реакции

батерията.

Всеки цикъл на зареждане и разреждане съкращава живота на литиево-йонния акумулатор. Но бързото зареждане с трифазен ток, което е толкова модерно напоследък, ускорява значително процеса. При смартфоните това не е особен проблем за производителите, които така или иначе искат да принудят потребителите да сменят устройствата си на всеки две-три години. Но при автомобилите е проблем.

ЦЕНАТА НА БАТЕРИЯТА Е ОКОЛО ЕДНА ТРЕТА и дори повече от цялата цена на един днешен електромобил. За да успокоят клиентите си, че не си купуват тиктакаща бомба, всички производители дават отделна и по-дълга гаранция за батериите. В същото време, за да

направят колите си привлекателни и за по-дълги пътувания, те залагат на все по-бързо зареждане. Доскоро най-бързите зарядни станции действаха при 50 киловата. Но новият Mercedes EQC може да се зарежда при 110 kW, Audi e-tron - и при 150 киловата, колкото предлагат европейските зарядни станции на Ionity, а Tesla се готви да вдигне летвата още по-нагоре.

Онова, което тези производители признават само с половин уста, е, че редовното бързо зареждане унищожава батериите. Станции като тези на Ionity са по-скоро за извънредни случаи, когато човек е тръгнал на дълъг път и не разполага с много време. Иначе разумният подход е батерията да се зарежда бавно у дома.

За продължителността на живота ѝ има значение също доколко се зарежда и разрежда. Затова повечето производители не препоръчват зареждане над 80%, и разреждане под 20%. При такъв подход една литиево-йонна батерия губи средно около 2 на сто от капацитета си на година. По този начин може да прослужи 10 години, или до около 200 000 км, преди капацитетът ѝ да падне до толкова, че да не е подходяща за употреба в автомобил.

И НАКРАЯ, РАЗБИРА СЕ, ЖИВОТЪТ НА БАТЕРИЯТА зависи от нейната уникална химия. Тя е различна за всеки отделен производител, и в много случаи е готовка нова, че дори не се знае още как ще остарява с течение на времето. Някои производители вече обещава батерии от ново поколение, които ще имат живот от "един милион мили" (1.6 млн. километра). Tesla работи върху такава, ако се върва на Илон Мъск. Китайската CATL, която снабдява BMW и още половин дузина компании, обеща следващата ѝ батерия да издържа 16 години или 2 млн. километра. General Motors и корейската LG Chem също разработват подобен проект. Всяка от тези компании си има свои технологични решения, които иска да изпробва в реалния живот. GM например ще използва новаторски материали, за да предотвратят проникването на влага в клетките на батерията - основна причина за образуването на литиеви "нагар" по катода. Технологията на CATL добавя алуминий към никелово-кобалтово-мангановия анод. Това не само намалява нуждите от кобалт, понастоящем най-скъпата от тези суровини, но и прави батерията доста по-дълготрайна. Или поне така се надяват китайските инженери. На бъдещите клиенти се пада удоволствието да разберат дали замисълът работи и на практика. ■

THE AGE OF BATTERIES

Добыч на литий в Аржентина
Lithium mining in Argentina

They already replaced oil as the most important technology for humanity, but still suffer from a fatal drawback that manufacturers won't tell you about

By KALIN NIKOLOV / Photography SHUTTERSTOCK,

The age of coal is long over. The age of oil is also on its way out. In the third decade of the 21st century, the age of batteries is clearly here.

THEIR ROLE HAS ALWAYS been important, ever since electricity became part of man's daily life. Three tendencies suddenly made the storing of electricity a key technology on the planet.

The first tendency is the boom of mobile devices - smartphones, tablets, laptops. In the past, batteries were needed for things like flashlights, portable radios and portable media players - all relatively limited in their use. Nowadays everyone has at least one personal mobile device that they use on a daily basis and without which their life would be unthinkable.

THE SECOND TREND is the coming of renewable energy and the sudden increase of the discrepancy between peak electricity production and consumption. Things were easy in the past - when households turn on their ovens and TVs in the evening and rapidly increase con-

sumption, the power plants simply had to crank up the production of power. Things are vastly different when electricity is generated by the sun or wind - the production peak is often during the time of day when consumption is at its lowest. Therefore, this energy must be stored. One option is the so-called "hydrogen-based society", where electricity is turned into hydrogen and then used to power the electrical grid and electric vehicles via fuel cells. The prohibitively high cost of the necessary infrastructure and bad memories involving hydrogen, like the Hindenburg disaster, place this concept on the back burner for now.

ANOTHER POSSIBLE SOLUTION to this problem could come from the third tendency - replacing internal combustion engine vehicles with battery electric vehicles (BEV). One of the main arguments in favor of these electric vehicles is that they can be active participants in the electricity transmission network and absorb the surplus power, so that they can release it back when needed.

Every electric vehicle maker, from Tesla to

Volkswagen, is entertaining this idea in their PR articles. Not a single one of them, however, will admit the painful truth engineers already know about - that the current batteries are not suitable for such use.

THE LITHIUM-ION TECHNOLOGY which dominates the market nowadays and powers various devices, from your fitness tracker to the fastest Tesla Model S, has many advantages compared to the older concepts, like the lead-acid or nickel-metal hydride batteries. It suffers from some of their shortcomings, however, especially the tendency to age.

Most people imagine batteries as some type of containers where electricity is "poured". In practice, batteries merely store it. They use it to activate certain chemical reactions within themselves. They can then start reverse reactions and release their charge.

In the lithium-ion batteries, the reaction that releases electricity is as follows: lithium ions are formed in the batteries' anode. These are lithium ions that have lost an electron. The ions move through the liquid electrolyte towards the▶

► cathode. The released electrons travel through the electric circuit, releasing the needed energy. When the battery is plugged in to charge, this process is reversed and the ions regain their lost electrons.

UNFORTUNATELY, HOWEVER, THE HIGH REACTIVITY that makes lithium so suitable for building batteries comes with a disadvantage - it is prone to take part in other unwanted chemical reactions. That is why a fine layer of lithium compounds gradually forms on the anode, which hinders the reactions and diminishes the battery's capacity. The more intensive charging and discharging, the thicker this layer becomes. At certain times, it can grow into the so-called dendrites, which can be likened to lithium stalactites, which grow from the anode to the cathode and if they reach it, they could cause battery short circuit or fire.

The lithium-ion battery's life is reduced with each charging and discharging cycle. The fast charging with three-phase electric power, which has grown in popularity recently, speeds up this process significantly. This is not a big problem for manufacturers when it comes to smartphones, because they want consumers to change their devices every couple of years or so. That is not the case when it comes to cars, however.

THE COST OF THE BATTERY FORMS AROUND A THIRD or even more of the modern electric vehicle's total price. In order to reassure their clients that they are not buying a time bomb, all manufacturers offer a separate extended warranty for the batteries. Meanwhile, in their attempt to make their vehicles more suitable for longer journeys, they are betting on an increasingly quicker charging. Until recently, the fastest charging stations worked at 50 kW. The newest Mercedes EQC can be charged at 110 kW, the Audi e-tron - at 150 kW, which is what the European Ionity charging stations can offer. Tesla is reading itself to raise the bar even further.

What these manufacturers hesitantly admit is that regular quick charging destroys the batteries. Stations like Ionity are rather to be used for emergencies, when someone is on a long trip and short on time. Otherwise, the smart thing to do would be to charge the battery slowly at home.

The battery's life also depends on how much it is charged and discharged. That is why most manufacturers do not recommend charging it over 80% and discharging it to less than 20%. Under such conditions, a lithium-ion battery would lose an average of around 2% of its capacity per year. This way it could be used for ten years or around 200,000 km before its

capacity is depleted to the point of rendering it useless in a car.

FINALLY, OF COURSE, A BATTERY'S LIFE DEPENDS on its unique chemistry. It is different with every manufacturer and in many cases it is so new that it is hard to predict how it will age with time. Some manufacturers are already promising a new generation of batteries with a life of "one million miles" (1.6 million km). Tesla is working on such a battery, as claimed by Elon Musk. The Chinese CATL company, which supplies BMW and half a dozen other companies, said its next battery will last 16 years or 2 million km. General Motors and the Korean LG Chem are also working on a similar project. Each of these companies have their own technological solutions, which they want to put to use in real life. GM, for example, will use innovative materials to prevent moisture from getting into the battery cells - a main cause for the formation of the lithium "soot" on the cathode. CATL's technology adds aluminum to the nickel-cobalt-manganese anode. This would not only reduce the need for cobalt, which is currently the most expensive of these materials, but will also substantially extend the battery's life. At least that is what the Chinese engineers are hoping for. The future clients will have the pleasure of finding out whether this will work in practice. ■

Бързите зарядни станции като тези на Tesla всъщност съкращават драстично живота на батериите, ако се ползват често.
Fast charging stations like those of Tesla actually drastically shorten battery life if used frequently

Sofia Philharmonic Orchestra

AUTUMN
2020/21

14 • 7 PM

JANUARY • 2021

NATIONAL PALACE
OF CULTURE, HALL 1

Juan Diego Flórez

Tenor

OVERTURES,
ARIAS AND
CANZONETTES

Christopher
FRANKLIN
Conductor

www.sofiaphilharmonic.com

Тайната на евтиния електромобил

Стартъп измисли как да удължи живота на батериите и да понижи цената им

Две взаимосвързани неща спират напредъка на електрическите автомобили: това са цената на литиево-йонните батерии и сравнително кратката продължителност на живота им. Но сега един американски стартъп е готов да реши наведнъж и двата проблема, а технологията му изглежда толкова обещаващо, че привлече подкрепата на BASF и на Калифорнийската енергийна комисия.

ЦЕНАТА НА ЛИТИЕВО-ЙОННИТЕ батерии падна драстично за последните 10 години - от 1183 долара за киловатчас до 156 долара в края на миналата година. Но дори и това е твърде високо за масовата употреба, и електромобилите си остават чувствително по-скъпи от конвенционалните коли. Ето пример: новото Renault Zoe, с 55-киловатчасова батерия и добро оборудване, струва над 70 000 лева - повече от два пъти над аналогично бензиново

Renault Clio. Същото е съотношението и при другите производители. За да предпочете някой електромобила, са нужни политически мерки и държавни субсидии в особено големи размери, каквито няма скоро да дочакаме в България. Самите производители не могат да извлекат особена печалба от подобни модели заради високата себестойност на батерията.

ВТОРИЯТ, И СВЪРЗАН С ТОВА ПРОБЛЕМ, е продължителността на живота ѝ. Една типична литиево-йонна батерия в наши дни издържа едва 500-600 пълни цикъла зареждане-разреждане-зареждане (от 100% до 0% до 100%). Това е съвсем приемливо за компании като Apple и Samsung, които биха се радвали да си купувате ново устройство от тях на всеки две-три години. Но очевидно не е приемливо за електромобилите, при които една смяна на батерията струва няколко хиляди долара.

Затова производителите просто ограничават цикъла: те не позволяват да ползват пълния капацитет на батерията, така че зареждането ви обикновено е до 85 или 90 на сто, не повече, и освен това правят всичко възможно да избегнат пълното ѝ разреждане. Това удължава живота ѝ до няколко хиляди цикъла. Но пак не е достатъчно да направи електромобила безгрижен, печеливш и продаваем на вторичния пазар.

Какъв е най-честият проблем при литиево-йонните батерии? При химичната реакция в тях литиевите йони пътуват постоянно от катода към анода. Но в хода на реакцията катодът и анодът постепенно "обрастват" със слой от литиеви съединения, които не само пречат на пътя на йоните, но и постепенно изчерпват лития от електролита и така капацитетът на батерията намалява. Това обрастване се нарича Solid-Electrolyte Interphase, или SEI.

ТУК НА СЦЕНАТА ИЗЛИЗА калифорнийският стартъп Coreshell Technologies. Неговите трима основатели са измислили начин да покрият електродите с много специален нанослой, който ги предпазва от "обрастване", а в същото време безпрепятствено пропуска литиевите йони. Това увеличава енергийната плътност на батерията, удължава чувствително живота ѝ и, не на последно място, намалява нуждата от литий за производството ѝ.

От компанията твърдят, че технологията им ще понижи себестойността на съвременните батерии с 30%. От германската BASF, един от най-големите доставчици на катодни материали и партньор на Coreshell, вече проведеха изпитания и потвърдиха това. "Технологията показва съществени подобрения в представянето спрямо стандартните материали", заяви говорител на BASF пред агенция Reuters.

ЗА МОМЕНТА ПРЕД МАСОВОТО ѝ въвеждане стои само една пречка: от Coreshell трябва да измислят как да нанасят своето нанопокрие в хода на съществуващия процес за производство на електроди. Той го голяма степен наподобява ролките на печатарска преса. За момента от стартъпа не са успели да се нагодят към този процес и трябва да полагат покритието отделно, при по-високи разходи. Но очевидно задачата не е неразрешима, защото Coreshell за последния месец си осигури над 4 милиона долара допълнително финансиране от компании като Entrade Ventures, Baruch Future Ventures, UC Berkeley's Skydeck и Калифорнийската комисия по енергията. ■

Основателите на Coreshell Technologies
Coreshell Technologies' founders

The Secret for the Cheap Electric Vehicle

A startup has come up with a way to extend the life and lower the cost of batteries

The progress of electric vehicles is hampered by two mutually related shortcomings - the cost of lithium-ion batteries and their relatively short lifespan. A US-based startup, however, is determined to resolve both issues simultaneously with a technology so promising, that it has managed to attract support from BASF and the California Energy Commission.

The cost of lithium-ion batteries has dropped drastically over the past ten years - from USD 1183/kWh to USD 156/kWh at the end of last year. Even this is too high for mass consumption and electric vehicles remain significantly more expensive compared to their conventional counterparts. Here is an example: the new Renault Zoe, with its 55 kWh battery and decent equipment, comes with a price tag in the excess of BGN 70000 - more than twice what the analogous petrol-powered Renault Clio is selling for. This price difference is valid for the other carmakers as well. In order to make elec-

tric vehicles attractive for buyers, there must be political measures and massive state subsidies, which are not expected anytime soon in Bulgaria. On the other hand, the carmakers themselves have a hard time making profits from such models due to the high cost of batteries.

The second related problem is the battery's lifespan. A typical lithium-ion battery nowadays can last only for 500-600 full recharging cycles (from 100% to 0% to 100%). This is quite acceptable for companies like Apple and Samsung, who would be happy for you to buy a new device from them every couple of years or so. Obviously, when it comes to electric cars, this is not OK, because a battery change can cost a few thousand dollars. That is why the manufacturers simply limit the cycle - they do not let you use battery's full capacity by doing everything possible to avoid a full charge and restricting it to no more than 85% to 90%.

This extends its life to a few thousand charging cycles, which still falls short of making electric vehicles a profitable, hassle-free product that can be easily re-sold.

What's the most common problem of lithium-ion batteries? During the chemical reaction, the lithium ions inside are constantly moving from the cathode to the anode. During the process, however, the cathode and anode are constantly forming a layer of lithium compounds, which not only obstruct the path of the ions, but also gradually deplete the lithium from the electrolyte, thus reducing the battery's capacity. This formation is called solid electrolyte interphase (SEI).

This is where the California-based startup Coreshell Technologies comes into play. Its three founders have conceived a way to cover the electrodes with a very special nano-layer, which protects them from SEI formation, while allowing the unimpeded passage of lithium ions. This increases the battery's energy density, extends its life substantially and last, but not least, reduces the amount of lithium needed for its production.

The company claims their technology will reduce the cost of modern batteries by 30%.

The German BASF, Coreshell's partner, has already conducted tests that confirm the claims

The German BASF, which is one of the biggest suppliers of cathode materials and Coreshell's partner, has already conducted tests that confirm these claims. The technology shows significant improvements in performance compared to standard materials, a BASF spokesperson told Reuters.

One obstacle remains for its large-scale introduction - the people from Coreshell must come up with a way to install their nano-layer during the course of the existing electrode production process, which is quite similar to printing press rollers. So far, the startup has not managed to adapt to this process and has to install the layer individually at a high cost. Obviously, this task is not unsolvable, as Coreshell has managed to secure over USD 4,000,000 of additional funding in the past month from companies like Entrada Ventures, Baruch Future Ventures, UC Berkeley's Skydeck and the California Energy Commission. ■

МИТОВЕ И ЛЕГЕНДИ ЗА БАТЕРИИТЕ

Можем ли да оставим телефона цяла нощ в зарядното? Вреди ли зареждането от лаптоп или с пиратско зарядно? И трябва ли да изключваме Bluetooth функцията?

Текст КАЛИН НИКОЛОВ / Фотография SHUTTERSTOCK

Посягането към зарядното и контакта вече е неотменна част от живота ни. Дори спяхме да се оплакваме, заедно преминахме от ежеседмично към ежедневно зареждане. Но напредъкът на технологиите нерядко се движи по-бързо от нашите познания за тях, и води до появата на доста митове около батериите. Някои са верни, други - напълно погрешни, както обясни експертът от Кеймбриджкия университет Кент Грифитс пред Wired.

Батерията би могла да се зарежда и на **100%: ВЯРНО**
Онова, което производителят е указал

като 100% процента зареденост на батерията ви, обикновено не е пълният ѝ капацитет. Винаги остава известен резерв, както остава и на другия край на скалата, при пълното ѝ разреждане. Причината е свързана с електрохимията на батерията. При зареждане литият в нея се движи от катода към анода. Но ако твърде голямо количество литий се прехвърли, самата молекулярна структура на катода ще пострада, и животът на батерията ще се съкрати драстично. Ако има как да премахнете заложените ограничители, можете да натърпчете в батерията си и по-голям заряд - но ще е за сметка на дълготрайността ѝ.

Изключването на смартфона удължава живота на батерията: **ГРЕШНО**

Някога това не бе мит, а самата истина - но тогава телефоните още ползваха никел-металхидридни батерии. Но при литиево-йонните натоварването върху батерията е почти еднакво при изключен телефон и при включен, но неизползван в момента.

В началото батерията трябва да се разрежи изцяло и да се зареди докрай: **ГРЕШНО**

Още една податка към времето на никел-металхидридните батерии като в старите Motorola и Siemens. Тези батерии

рии имаха т. нар. ефект на "памет" и без това пълно разреждане и зареждане в началото капацитетът им намаляваше. При литиево-йонните батерии няма такъв ефект. Всъщност за тях най-вредните състояния са да са напълно разредени, или напълно заредени. Ако държите батерията ви да живее дълго, поддържайте я между 20 и 80%.

Опасно е да оставяте телефона цяла нощ включен в зарядното: **ВЯРНО**
Но не защото рискувате да го "презаредите". Производителите са въградили предпазни механизми и когато зарядът на батерията достигне 100% от позво-

ления, зареждането се прекъсва. И после се подновява чак когато апаратът загуби няколко процента. Проблемът идва от вече споменатото по-горе: че батерията е най-уязвима, когато е напълно заредена. Включването в контакта за цяла нощ я поддържа в това състояние.

Ползването на пиратско зарядно вреди: **ВЯРНО**

На пръв поглед всички зарядни устройства изглеждат еднакви. Но не са. Оригиналните имат въградени всевъзможни сензори и защиты, които ограничават доставения ток и прекъсват, когато батерията е пълна. При пиратските заряд-

ни невинаги е така. А презареждането, както стана дума, съкращава живота на батерията.

Зареждането през компютър или лаптоп вреди: **ГРЕШНО**

Зареждането през USB порта на компютъра е доста по-бавно, което всъщност е добре за батерията. Бавното зареждане не натоварва толкова молекулярната структура на катода и увеличава живота на батерията. Затова и повечето производители ограничават скоростта на зареждане през "официалните" си зарядни устройства. Макар и без да прекаляват, защото в основата на бизнес модела им е да си купувате ново устройство поне на две-три години.

Батериите работят по-зле на студено: **ГРЕШНО**

Всъщност е точно обратното: батериите функционират по-добре и живеят по-дълго, ако се използват на хладно. Докато високите температури чувствително съкращават живота им. Причината е, че при тях течният електролит, разделящ анода от катода, започва да се разпада химически и само след няколко цикъла вече не функционира правилно. Вярно е, че при много ниски температури литиевите йони започват да се движат по-бавно, и съответно батерията отдава по-малко заряд. Но този ефект е слаб и не се отразява на продължителността на живота ѝ.

Забравеното в контакта зарядно черпи ток: **ЧАСТИЧНО ВЯРНО**

Простите кабели, оставени в контакта, не черпят ток. Но по-сложните зарядни устройства, като тези на лаптопите например, поддържат известно напрежение, защото трябва да са в готовност при получаване на сигнал от лаптопа или телевизора. В миналото тази консумация понякога е достигала и до 10% от цялото потребление на едно домакинство. Но зарядните напоследък са обект на стандартизация и строг контрол, и загубите са сведени до минимум.

Wi-Fi и Bluetooth мочат батерията, и без да ги ползвате: **ВЯРНО**

Най-големият консуматор на енергия при един смартфон е екранът, разбира се. Но на второ място са опитите на устройството да открие и да се върже към Wi-Fi или мобилна връзка. Забелязва се особено ясно, когато пътувате с влак - батерията пада бързо, защото телефонът постоянно губи и отново намира мобилната връзка. ■

Myths and Legends about Batteries

Can we leave the phone in the charger all night? Is charging from a laptop or using a pirated charger harmful? And do we have to turn off the Bluetooth function?

By KALIN NIKOLOV / Photography SHUTTERSTOCK,

Reaching for the charger and the outlet is now an integral part of our lives. We even stopped complaining about switching from weekly to daily recharging. But advances in technology often move faster than we know about them, and lead to a lot of myths about batteries. Some are true, others are completely false, as Cambridge University expert Kent Griffiths told Wired.

The battery could be charged over 100%: **TRUE**

What the manufacturer has specified as 100% charge of your battery is usually not its full capacity. There is always some reserve, as

it also remains at the other end of the scale when it is completely discharged. The reason is related to the electrochemistry of the battery. When charged, the lithium in it moves from the cathode to the anode. But if too much lithium is transferred, the molecular structure of the cathode itself will suffer, and battery life will be drastically shortened. If there is a way to remove the set limiters, you can cram a larger charge in your battery - but it will be at the expense of its durability.

Turning off the smartphone extends the battery life: **WRONG**

Years ago, this was not a myth, but the truth itself - but back then, phones still used nickel

metal hydride batteries. But with lithium-ion ones, the load on the battery is almost the same when the phone is turned off and when it is turned on, but not currently used.

At the beginning, the battery must be completely discharged and fully charged: **WRONG** Another reference to the time of nickel-metal hydride batteries as in the old Motorola and Siemens. These batteries had the so-called 'memory' effect, and without this full initial discharge and charge, their capacity decreased. Lithium-ion batteries do not have this effect. In fact, the most harmful conditions for them are to be completely discharged or fully charged. If you keep your battery long, keep it between 20 and 80%.

It is dangerous to leave the phone plugged in all night: **TRUE**

But not because you risk 'recharging' it. Manufacturers have installed safety mechanisms and when the battery charge reaches 100% of the allowance, charging is interrupted. And then it is renewed only when the device loses a few percent. The problem comes from what has already been mentioned above: that the battery is most vulnerable when fully charged. Plugging in the socket overnight keeps it in this state.

Using a pirated charger is harmful: **TRUE**

At first glance, all chargers look the same. But they are not. The original ones have all sorts of built-in sensors and protections that limit the current supplied and switch off when the battery is full. This is not always the case with pirated chargers. And recharging, as mentioned, shortens battery life.

Charging via computer or laptop is harmful: **WRONG**

Charging through the computer's USB port is much slower, which is actually good for the battery. Slow charging does not strain the molecular structure of the cathode as much and increases battery life. That's why most manufacturers limit the charging speed through their 'official' chargers. Although without overdoing it, because the basis of their business model is to have us buy a new device at least every two or three years.

Wi-Fi and Bluetooth drain the battery without using them: **TRUE**

The biggest consumer of energy in a smartphone is the screen, of course. But in second place are the device's attempts to detect and connect to Wi-Fi or a mobile connection. It is especially noticeable when traveling by train - the battery drops quickly because the phone constantly loses and finds the mobile connection again. ■

The background image shows a large, modern residential complex with multiple stories, balconies, and a central swimming pool area with lounge chairs and umbrellas. People are seen walking and relaxing in the courtyard.

Carpe Vita
complex

STS. CONSTANTINE AND HELENA

Oazis spokojenia i groma
300 M OT BEREGA MORYA

Oasis of peace and comfort
300 M TO THE SEASIDE

*ЛЮКСОВОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО *ДВУХ- И ТРЕХКОМНАТНЫЕ КВАРТИРЫ
С ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ПЛАНИРОВКОЙ *ОТЛИЧНАЯ ИНВЕСТИЦИЯ
*ИНВЕСТИЦИОННО-СТРОИТЕЛЬНАЯ КОМПАНИЯ С БОЛЬШИМ ОПЫТОМ
И ОТЛИЧНОЙ РЕПУТАЦИЕЙ

*LUXURY CONSTRUCTION *ONE - AND TWO - BEDROOM APARTMENTS
WITH FUNCTIONAL DISPOSITION *EXCELLENT INVESTMENT
*INVESTMENT CONSTRUCTION COMPANY WITH EXPERIENCE
AND A GREAT REPUTATION

MY-HOME.BG

+359 888 323432

DOCKER'S CLUB! GRILL & BEER RESTAURANT

THE BEST PLACE FOR SEA AND CULINARY STORIES...

PORT OF VARNA, MON - SUN: 11:00 - 24:00 RSRV: +359 887 005 007

УДАРЕН ОТ МЪЛНИЯ

Новият хибриден вариант на BMW X5 има по-голяма батерия от първия Nissan Leaf, и драстично по-добра цена от аналогичния дизел

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография КОЛЕЛА

BMW X5
xDrive45e

394

к. с. максимална мощност
hp max power

235

Нм максимален въртящ момент
Nm max torque

5

часа зареждане от wallbox
hours from Wallbox charging station

Сигурно сме ви го казвали и преди, но ние не сме от най-големите почитатели на така наречените зареждащи се хибриди. Главната причина те изобщо да съществуват са чиновниците в Брюксел. Тези хибриди са доста по-скъпи от стандартните модели, защото вместо една система за задвижване на практика имат две. Съмнително е и какъв е ефектът им върху чистотата на въздуха, защото опитът на Холандия например показва, че хората ги купуват заради тлъстите данъчни отстъпки, и след това никога не си правят труда да ги зареждат. Но главното ни възражение е, че като се мъчат да седнат на два стола, те обикновено се озовават на земята между тях.

"PLUG-IN" ОБИКНОВЕНО ЗНАЧИ КОМПРОМИС: или много малък двигател, или много малка батерия. Или и двете. Но това BMW е голямото изключение от правилото. Батерията тук е 24 киловатчаса - точно колкото на първия Nissan Leaf. От тях ефективно използвате около 21, но и това е предостатъчно.

От BMW твърдят, че хибридно X5 45e може да измине само на електричество до 97 километра. Убедихме се, че даже при смело настъпване и с включен климатик, 70 не са никакъв проблем.

А в същото време германците са се отказали и от другата неприятна страна на компромиса. Двигателят под капака вече има не четири, а шест цилиндъра. Комбинацията от двете ви осигурява почти 400 коня максимална мощност, и малко над пет секунди от 0 до 100 км/ч.

Естествено, на пазара има и много други бързи разновидности на X5. Проблемът е само, че тяхното могъщество проличава най-добре извън града. А се карат най-вече вътре в него. Където дори и стотиците коне не могат да заличат усещането за тромавост.

ДАЖЕ НОВОТО X5 M, КОЕТО ТЕСТВАХМЕ преди два месеца, и което е изумително инженерно постижение, в градски условия все още се усеща като 2.5-тонен тулуп, както е модерно да се казва. Каквито и чудеса да са правили инженерите с ►

STRIKE OF LIGHTNING

BMW X5's new hybrid version has a bigger battery than the first Nissan Leaf and a much better price than its diesel counterpart

By KONSTANTIN TOMOV / Photography WHEELS,

We might have said this already, but we're not the biggest fans of the so-called plug-in hybrids. The bureaucrats in Brussels are the main reason for them to exist. These hybrids are significantly costlier than the standard models because they have two, instead of a single engine. Their effect on improving air quality is dubious, as practice in the Netherlands, for example, shows that people buy them because of the nice tax breaks and then never bother to charge them. Our main argument against them, however, is that the plug-in hybrids seem to have fallen between two stools.

"PLUG-IN" USUALLY MEANS COMPROMISE: either a very small engine, a very small battery or both. This BMW, however, is the big exception to the rule. The battery here is exactly the same as the one in the first Nissan Leaf - 24 kWh. Around 21 kWh are effectively used, which is plenty. BMW claim that the hybrid X5 45e can travel up to 97 km on electricity alone. We found out ourselves that even when stepping on the gas and with the

AC on, covering the distance of 70 km is not a problem.

Meanwhile, the Germans have crossed off the other unpleasant aspect of the compromise. The engine under the hood now has six, instead of four cylinders. The combination of the two offers almost 400 hp and an acceleration of 0-100 km/h in a little over five seconds. Of course, there are plenty of other fast versions of the X5 out on the market. The only problem is that their power is best felt outside the city, while they are driven mostly in it, where even the plentiful horsepower cannot conceal the feeling of heaviness.

EVEN THE NEW X5 WE TESTED a couple of months ago, which is a mind-boggling feat of engineering, continues to feel like a 2.5-ton lump when driven in the city. Regardless of the wonders done by the engineers on the suspension, engine, etc., they cannot beat Newton's laws. Here, however, they seem to have done just that.

The hybrid could never compete with the M-series in terms of speed, dynamics and handling. It is vastly superior in terms of its

subjective feel in the city. The electric engine's instant torque turns this mass of over two-and-a-half tons into something surprisingly agile. The ease with which it takes off is comparable to an 800-kg hot hatch from the 1980s.

OF COURSE, WE WOULD NEVER CHOOSE any X5 over an M3 or an M5, for example. If you need a roomy and comfortable vehicle that projects security, going electric offers a huge advantage. You can drive on electric mode at speeds of up to 135 km/h. If charged regularly, urban fuel consumption adds up to around 2 l/100 km. It may feel unnatural saying it, but this is the best X5 we have ever driven.

And we have not even mentioned the best part yet - the price. Plug-in hybrids usually come at a cost significantly higher than conventional models. That is why there is not much demand for them in countries lacking state subsidies and tax breaks. What is the deal here? This X5 45e is sold on the Bulgarian market for BGN 154000 (around EUR 78500) - a little more than the 40d diesel,

which has 60 hp less. The more powerful M50d has the same power, but costs almost BGN 30000 more.

ON TOP OF EVERYTHING, THE HYBRID IS BETTER EQUIPPED.

Even the adaptive pneumatic suspension, which is quite an expensive option in all other models, comes standard here. Just like the aluminum roof rails, the 19-inch rims, leather elements and dark aluminum interior decoration. The 8-speed automatic transmission, door sills, chromed exhaust pipes, electrical sports seats and automatic three-zone AC also come standard. The price additionally includes heated wind-screen wiper nozzles.

All modern electrical systems are also included. This X5 can follow the lane by itself. The adaptive cruise control has a system for recognizing street signs - goodbye electronic traffic tickets!

There is also a parking assist, as well as another one that you can talk to. You can tell it "I'm hungry" and it will offer restaurant addresses nearby. You can tell it "I'm hot" and it will crank up the AC. There is also BMW's

trademark - gesture control. Turning your thumb in a circle ups the volume, a thumb to the right changes the radio and so forth. You can actually program each gesture to do something different.

OF COURSE, A CAR LIKE THIS HAS ITS CONS.

The battery alone has taken up 50 liters from the trunk space, which is "only" 500 liters - not that bad. The third row of seats, however, is no longer an option. The fuel tank is smaller compared to the diesel and gasoline models, but is nevertheless 69 liters. The BGN 150000 leva price tag might seem huge to those of you who remember how much cars cost 20 and even 10 years ago. In today's world, however, this is a good deal. There's a good reason for that - the new ceilings for carmakers kicked in on January 1, meaning that in order to avoid fines, BMW would have to sell as many electric cars as possible. For that purpose, the company is willing to even sacrifice some of its profits.

In general, the X5 45e is a rare occurrence - living proof that sometimes a compromise can be better than the extremes. ■

СИЛАТА НА
ИНФОРМАЦИЯТА

РЕГИСТЪР АРІ се интегрира автоматично с вътрешните информационни системи на потребителите

Във времето на информационните технологии, за успеха на всяка дейност от голямо значение са базите данни с бизнес информация, които имаме за нашите клиенти и контрагенти. Като водещ производител и доставчик на информационни продукти на българския пазар, АПИС непрекъснато се стреми да развива и предлага на своите клиенти продукти и софтуерни решения, които отговарят на все по-нарастващата потребност от структурирани бази данни и тяхното бързо и лесно използване в ежедневната дейност.

Такъв иновативен модул, разработен от екипа на фирмата, е **РЕГИСТЪР АРІ**. Това е приложно-програмен интерфейс за автоматично интегриране на данните, съдържащи се в продукта Регистър+, с вътрешните информационни системи на потребителя (CRM - системи за управление на взаимоотношенията с клиентите, ERP - системи за планиране ресурсите на предприятието, счетоводни и TP3 програми и др.).

Функционалностите на модула позволяват:

- бързо намиране и автоматично попълване на данните в съответните полета;
- достъп до актуална и подробна информация за юридически и физически лица;
- лесно изготвяне на маркетингови списъци с подходящи потребителски групи;
- анализ и наблюдение на партньори, клиенти и контрагенти.

Извличането на данните става чрез разнообразен набор от филтри, позволяващи на потребителя да намери точната информация, от която има нужда, да състави списък с интересувашите го физически или юридически лица и да извлече необходимата информация за тях.

Модулът се предлага на абонаментен принцип в три информационни пакета в зависимост от нуждите на клиента:

- **СТАРТОВ ПАКЕТ** – подходящ за автоматизирано попълване на данни във фактури, договори, формуляри и др. документи, което прави този процес много по-лесен и бърз и предотвратява възможността за допускане на грешки. С този пакет потребителят получава базовите идентификационни данни за субектите, които са му необходими за първоначално въвеждане или последващо верифициране в неговата информационна система за доставчици, клиенти, контрагенти, конкуренти и пр.
- **ОСНОВЕН ПАКЕТ** – подходящ инструмент за интегриране със системи за управление на взаимоотношенията с клиентите (CRM-системи – Customer Relationship Management), както и за осъществяване на пазарни и маркетингови проучвания.
- **КОРПОРАТИВЕН ПАКЕТ** – дава възможно най-пълната информация за дадено лице или фирма, вкл. данни за постъпили молби по несъстоятелност, вписвания на залози и запори и др. С него може да се изготвят детайлни анализи за актуалното състояние на фирмите и връзките между лицата. Препоръчва се за големи корпоративни организации.

Информацията от избрания пакет е на разположение за целия абонаментен период от 12 месеца и се актуализира ежедневно.

Тенденцията за широко навлизане на нови информационни технологии във всяка област на икономическия и стопански живот в нашето съвремие определя и посоките на развитие на информационните продукти: не само да се обогатява и разширява тяхното съдържание, а да предлагат софтуерни решения и ефективна функционалност за бърз и лесен достъп до точната информация, за нейното автоматично обработване и структуриране, за интегрирането ѝ с различни бази данни, с което те на практика да улеснят значително работата на потребителите.

Повече информация за продуктите и услугите на АПИС можете да намерите на www.apis.bg

Сертификат по ISO 9001 – 2015

София 1000, ул. „Граф Игнатиев“ 7 А
тел.: +359 2 923 98 00, 0700 44 944
"Апис Европа" АД, e-mail: office@apis.bg

► окачване, двигатели и така нататък, те не могат да заличат законите на Нютон. Но тук сякаш могат.

Хибридът никога не би могъл да мери сили с М-моделите като скорост, динамика и поведение в завои. Но ги слага в малкото си джобче като субективно усещане в града. Незабавният въртящ момент на електромотора превръща тази грамада, иначе тежачка над два тона и половина, в нещо удивително пъргаво. Лекоматата, с която потегля, е сравнима с тази на 800-килограмов хот хеч от 80-те години.

ЕСТЕСТВЕНО, НИКОГА НЕ БИХМЕ ИЗБРАЛИ каквото и да било X5 пред M3 или M5, да речем. Но ако се нуждаете от просторен, комфортен и внушаващ сигурност автомобил, електричеството е огромен коз. Можете да карате само на ток при скорости до 135 км/ч. И ако го зареждате редовно, разходът в града наистина е около 2 на сто. Изобщо малко сме удивени, че ще го кажем, но това е най-хубавото X5, което сме карали някога.

И при това още не сме стигнали до най-силната му страна - цената. Обикновено плъг-ин хибридите идват със сериозна надценка в сравнение с конвенционалните модели. Затова и в страни, където няма държавни субсидии и облекчения, им е трудно да спечелят клиенти. Какво става обаче тук? Това X5 45e струва на българския пазар 154 000 лева - съвсем малко над дизеловото 40d, което е с 60 коня по-слабо. По-мощното дизелово M50d е със същите коне, но е с почти 30 хиляди лева по-скъпо.

НА ВСИЧКОТО ОТГОРЕ ХИБРИДЪТ Е ПОДОБРЕ ОБОРУДВАН. Даже адаптивното пневматично окачване, което във всички други модели е доста скъпа опция, тук е сериено. Както и алуминиевите релси на покрива, 19-цоловите лети джанти, кожените елементи и декорацията от тъмен алуминий в салона. Сериен са и 8-степенният автоматик, лайстните на праговете, хромираните ауспуси, електрическите спортни седалки и автоматичният тризона климатик. В цената влиза и отопление за глюзите на чистачките.

Всички модерни електронни системи също са включени. Това X5 може само да следва лентата на движение. Към адаптивния

Малко сме удивени, че ще го кажем, но това е най-хубавото X5, което сме карали някога. И при това още не сме стигнали до най-силната му страна - цената

темпомат има система за разпознаване на знаците, която сама може да намалява скоростта - сбогом, електронни фишове! Има също асистент, който паркира вместо вас, и друг, с когото да си говорите. Кажете "гладен съм", и ще ви предложи адреси на ресторанти. Кажете "топло ми е", и ще усили климатика. Има я и запазената марка на BMW - управление с жестове. Завъртян в кръг пръст усилва звука, палец надясно сменя станцията на радиото, и така нататък. Всъщност можете сами да определите кой жест за какво да служи.

РАЗБИРА СЕ, ТАЗИ КОЛА СИ ИМА И СВОИТЕ МИНУСИ. Монтирането на батерията е изляло 50 литра от багажника и той е само 500 - което също никак не е малко. Губите обаче опцията за трети ред седалки. Резервоарът е намален в сравнение с бензиновите и дизеловите модели, но пак е солидните 69 литра. 150 000 лева е колосална сума за онези, които си спомнят колко струваха автомобилите преди 20 или даже 10 години. Но в днешните условия е направо разпродажба. И за това има много добра причина: от 1 януари влязоха в сила новите тавани за производителите. За да ги покрие и да избегне глобите, BMW трябва да продаде колкото е възможно повече електрически и електрифицирани модели. За целта компанията е склонна дори да ореже част от печалбата си. Въобще това X5 45e е нещо изумително рядко: живо доказателство, че понякога компромисът може да се окаже по-добър от крайностите. ■

102 | ДОМЪТ НА ЩАСТЛИВО
ВЛЮБЕНИТЕ
THE HOME OF HAPPY LOVERS

94 | ИМАЛО ЕДНО ВРЕМЕ В ИТАЛИЯ
ONCE UPON A TIME IN ITALY

110 | ВКУСОВЕТЕ НА ГЪРЦИЯ
THE TASTES OF GREECE

АФИШ

КЛАСИКА

МИНЧО МИНЧЕВ // Един от най-прославените български цигулари ще свири със Софийската филхармония и с италианския обоист Джулио Бозети на 23 август в зала "България". В програмата са концерт за обой и цигулка от Бах, Първият концерт за цигулка от Хайдн и "Малка нощна музика" от Моцарт. Дирижира Найден Тодоров. Минчо Минчев е свирил като солист с Кралската филхармония в Лондон, Академията St. Martin in the Fields, Оркестъра на Московското радио и телевизия. От 1977 свири на цигулка Страдивари 1716.

23 август, зала "България"

CLASSICS

MINCHO MINCHEV // One of the most famous Bulgarian violinists will play with the Sofia Philharmonic Orchestra and the Italian oboist Giulio Bozetti on 23 August in Bulgaria Hall. The program includes Bach's Concerto for Oboe and Violin, Haydn's First Violin Concerto and A Little Night Music by Mozart. Conducted by Nayden Todorov.

Mincho Minchev has played as a soloist with the Royal Philharmonic in London, St Martin-in-the-Fields, and the Moscow Radio and Television Orchestra. Since 1977, he has been playing a Stradivarius violin of 1716.

23 August, Bulgaria Hall

БОЙНИ ИЗКУСТВА

SENSHI 6 // Шестото издание на елитната кикбокс и карате киокушин верига SENSHI ще се проведе на 21 август от 20:00 часа в спортния комплекс Камчия. Майстори на бойните изкуства от девет държави идват за зрелището, което се провежда по правилата на KWU. Гала вечерта е част от 14-ия Международен летен лагер по карате киокушин, най-мащабното събитие в календара на световната федерация.

СОК Камчия, 21 август

MARTIAL ARTS

SENSHI 6 // The sixth edition of the elite kickboxing and karate Kyokushin chain SENSHI will be held on 21 August at 20:00 hrs. in the Kamchia sports complex. Martial arts masters from nine countries come for the show, which will take place under the rules of KWU. The gala evening is part of the 14th International Kyokushin Karate Summer Camp, the largest event on the World Federation's calendar.

Kamchia Sports Complex, 21 August

КИНО

TENET // Понеже това е филм на Кристофър Нолан, ни е малко трудно да ви обясним за какво точно става дума. Шпионски трилър? Пътуване във времето? Непрекъснати неочаквани обрати? Очевидно ще трябва сами да видите какво е замислил този път съзателят на "Черният рицар" и "Генезис" (с помощ от актьорите Джон Дейвид Уошингтън, Елизабет Дебики, Майкъл Кейн, Робърт Патинсън и Кенет Брана). Самият Нолан казва, че този филм не е продължение на "Генезис", а по-скоро му е родствено "по брачна връзка".

По кината от 26 август

CINEMA

TENET // Since this is a Christopher Nolan film, it is a little difficult for us to explain exactly what it is about. A spy thriller? Time travel? Continuous unexpected twists? Obviously, we will have to see for ourselves what the creator of The Black Knight and Genesis planned this time, with the help of actors John David Washington, Elizabeth Debicki, Michael Kane, Robert Pattinson and Kenneth Branagh. Nolan himself says that this film is not a sequel to Genesis, but rather is related to him 'by marriage'.

In theatres from 26 August

POSTER

КОНЦЕРТ

ВАРНЕНСКО ЛЯТО // Един от най-любопитните концерти в програмата на тазгодишния летен фестивал ще събере виртуоза на кавала Теодосий Спасов с цигуларя Марио Хосен, полския бандонеонист Клаудиуш Баран и още няколко изтъкнати музиканти. Озаглавен е "Джазът среща класиката и тангото" и включва творби в доста широкия диапазон от Йохан Себастиан Бах и Астор Пиаццола до Джанго Райнхард и самия Теодосий Спасов.
5 септември, ДКС Варна

5 септември, ДКС Варна

CONCERT

VARNA SUMMER // One of the most interesting concerts in the program of this year's summer festival will bring together the virtuoso of the kaval Theodosii Spassov and the violinist Mario Hosen, the Polish bandoneonist Klaudiusz Baran and several other prominent musicians. It is entitled 'Jazz meets classics and tango' and includes a wide range of works from Johann Sebastian Bach and Astor Piazzolla to Django Reinhardt and Theodosii Spassov himself.

5 September, Varna Summer Festival

КНИГА

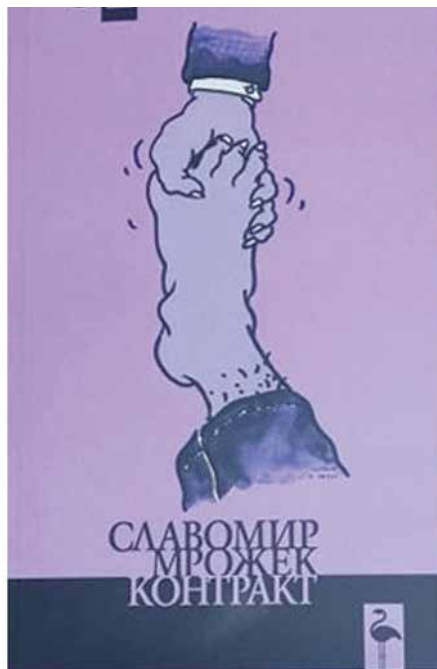
КОНТРАКТ // Подобно на мнозина други писатели, принудени да творят в условията на авторитарните режими в Източна Европа през 50-те, и Славомир Мрожек търси убежище в сатирата, гротеската и абсурдизма. "Контракт" е една от по-късните творби на забележителния полски драматург и есеист, писана през 1986. Особеното чувство за хумор, с което Мрожек развенчава авторитети и утвърдени схващания, е особено актуално в днешната пост-Covid реалност.

Издателство Black Flamingo

BOOK

CONTRACT // Like many other writers forced to create under authoritarian regimes in Eastern Europe in the 1950s, Slawomir Mrozek seeks refuge in satire, grotesque and absurdism. Contract is one of the later works of this remarkable Polish playwright and essayist, written in 1986. The special sense of humour with which Mrozek debunked authorities and established notions is especially relevant in today's post-COVID-19 reality.

Black Flamingo Publishing House

ОПЕРА

КАРМЕН // След няколко много успешни проекта на открито, Софийската опера продължава в тази посока с няколко концерта в археологическия комплекс Цари Мали Град, на около 60 км от София по пътя към Самоков. Една от постановките ще е "Кармен" на Жорж Бизе, под диригентството на Пламен Карталов и с Виолета Радомирска, Даниел Дамянов, Веселин Михайлов, Красимир Динев и други.

30 август, Цари мали град

OPERA

CARMEN // After several very successful outdoor projects, the Sofia Opera continues in this direction with several concerts in the archaeological complex Tsari Mali Grad, about 60 km from Sofia on the road to Samokov. One of the productions will be Carmen by Georges Bizet, conducted by Plamen Kartalov and starring Violeta Radomirska, Daniel Damyanov, Vesselin Mihaylov, Krasimir Dinev and others.

30 August, Tsari Mali Grad

ИМАЛО ЕДНО ВРЕМЕ В ИТАЛИЯ

60 години Енио Мориконе и Джон Уилямс си съперничеха, издигайки филмовата музика до статута на пълноценно изкуство

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография ISTOCK, АРХИВ

Леонардо и Микеланджело, Бах и Хендел, Кийтс и Байрон, Вагнер и Брамс, Пикасо и Матис, Хемингуей и Фокнър: историята е богата на епични съперничества между гениални творци. Но вероятно нито едно не е толкова епично като онава, което приключи на 6 юли тази година: Енио Мориконе и Джон Уилямс.

БЛИЗО ШЕСТ ДЕСЕТИЛЕТИЯ - ДО СМЪРТТА НА МОРИКОНЕ на 91-годишна възраст това лято - тези двама исполни си оспорваха титлата на най-велик филмов композитор. Техните общи усилия превърнаха филмовата музика от маловажна подробност във висша форма на изкуството, която се изпълнява днес от най-реномираните световни филхармонии и която звучи от смартфона на всеки втори или трети човек на планетата. Но как да поставим единия пред другия? Можем ли да предпочетем музиката от "Междузвездни войни", "Списъкът на Шиндлер" и "Индиана Джоунс" пред онази от "Имало едно време на

Запад", "Мисията" и "Ново кино Парадизо"? Едва ли. Това е един от онези случаи, в които неугържимата ни склонност да категоризираме и да класираме трябва да отстъпи, и просто да отдадем дължимото на двама несъмнени гении.

ВПРОЧЕМ ТЕ САМИТЕ ОХОТНО СИ ОТДАВАХА ДЪЛЖИМОТО един на друг. През 2016 битката за "Оскарите" за пореден път ги изправи един срещу друг: Уилямс бе номиниран за поредния си саундтрак към "Междузвездни войни", а Мориконе - за музиката към "Омразната осморка" на Тарантино. Когато от позлатения плик бе извадено името на Мориконе, Уилямс пръв се завтече да го презърне и поздравя. Тези двама мъже, изправяни един срещу друг от общественото мнение още от 60-те години, никога не са имали какво да делят и пита-еа един към друг искрена симпатия. Впрочем най-добре го описа самият Мориконе: "С Джон Уилямс сме пътували по паралелни пътища в своите кариери, но споделяйки една и съща ▶

► любов и привързаност към филмовата музика... Да пишеш музика означава също да изпитваш дълбока самота и съсредоточеност. Чувствам, че Джон и аз следваме една и съща етика, и изпитваме една и съща посветеност към това - което ни прави не само колеги, но и братя".

ФИЛМОВАТА МУЗИКА Е ДАЛЕЧ по-младо явление от самите филми. В епохата на нямото кино лентите се озвучавали в салоните от живи пианисти, за чието улеснение студиата подготвяли специални сборници с фонова музика - с раздели като "Първа целувка", "Преследване" и "Нощни ужаси". Пианистите сами преценявали кое е подходящо за конкретната лента.

С навлизането на звука започнали да записват музиката едновременно с репликите - оркестърът бил на самата снимачна площадка (и здравата изнервял актьорите). Но технологиите бързо напреднали и през 1933 Макс Щайнер създаде за "Кинг Конг" първия съвременен саундтрак - специално композиран да следва и подчертава сюжетната линия и въвеждащ неща като лейтмотивите. Щайнер, останал в историята и с музиката към "Отнесени от вихъра", "Казабланка" и "Съкровището от Сиера Мадре", е първият голям изцяло филмов композитор (в епоха, в която гори гении като Шостакович и Прокофиев започват да работят за киното). Вторият несъмнено е Бърнард Хърман, дългогодишният партньор на Алфред Хичкок ("Хичкок прави само 60% от филма, аз трябва да го завършвам вместо него", казваше той).

ХЪРМАН Е И КЛЮЧОВА ФИГУРА В ИЗРАСТВАНЕТО на Джон Уилямс като композитор. Баща му, Джон Уилямс старши, е перкусионист в квинтета на Рей Скот и често изпълнява композициите на Хърман - включително за филми като "Гражданинът Кейн", "Психо" и "Шофьор на такси". Малкият Джон често е с него по записи и получава от Хърман някои от най-ценните съвети в кариерата си, както сам признава. Уилямс-младши първоначално също си опитва късмета като студийен музикант, най-вече пианист. "Бързо обаче стана ясно, че мога да пиша по-добре, отколкото мога да свиря", разказа Уилямс в един разговор с The New Yorker. През 1958 той вече е записал първия си саундтрак за пълнометражен филм, за комедията Daddy-O. През 60-те Джон е вече уважавано име в професионалните среди. Но към световната слава го изстрелва един обяд в началото на 70-те, на който общ познат продуцент запознава композитора с един съвсем млад (едва на 25), но много обещаващ режисьор, на име Стивън Спилбърг. Двамата работят заедно по първия филм на Спилбърг, The

Признайте си честно: тези две изображения извикаха ли вече мелодиите в главата ви?
Admit it honestly: have these two images already evoked the melodies in your head?

Sugarland Express от 1974, и оттогава са си партнирали за още 27 игрални филма ("Джон Уилямс има най-големия единичен принос за моя успех като създател на филми", казва Стивън). Всъщност само четири пъти в цялата си кариера Спилбърг гласува доверие на друг композитор. И пак той през 1977 запознава Уилямс с приятеля си Джордж Лукас, който се готви да снима един доста смел фантастичен проект, оза-

главен "Междузвездни войни".

ИДЕЯТА НА ЛУКАС Е ДА ПОЛЗВА за саундтрака класически пиеси - Вагнер, Бах, Стравински. Уилямс го убеждава, че специално композирана музика ще подчертае доста по-добре действието. Останалото, както казват, е история. "Междузвездни войни" наскоро бе обявен от киноакадемията за най-добрия саундтрак на всички времена, а

Мориконе композираше без пиано, само с молив и нотен лист, и наистина караше процеса да изглежда като шахматна партия

прилики с тази на колегата му. И той е дете на музикант - баща му е тромпетист в един от добрите римски оркестри през 30-те. Като дете Енио си мечтае да стане лекар (вероятно и защото най-малкото му братче умира тригодишно, заради алергия от череша). После се увлича от шахмата - го степен да прекарва по 4-5 часа на ден в игра, и след това почти да боготвори световния шампион Боби Фишер. "Шахът е музика без звук", ще каже години по-късно Мориконе. Но в крайна сметка едно изпълнение на оркестъра на баща му, чуто по радиото, го насочва към композирането. Намира си работа като радио- и телевизионен композитор в RAI, но напуска, когато му забраняват да работи и по други поръчки.

Още една прилика: и неговата кариера, като тази на Уилямс, е предначертана от дългогодишно партньорство с един режисьор: Серджо Леоне. Но докато съюзът Уилямс-Спилбърг е между почти идеални противоположности от различни поколения, този на Мориконе и Леоне е между връстници с еднакво възпитание. И двамата са отраснали в артистичния римски квартал Трастевере; и двамата са завършили едно и също частно католическо училище, и даже за кратко са били в един и същи випуск. Двамата се разбират почти без думи.

ЛЕОНЕ ДО ТАКАВА СТЕПЕН УВАЖАВА ТАЛАНТА на Енио, че често го кара да напише музиката, още преди да е започнал снимките на филма, и на практика се води по него. От това партньорство се раждат легендарните "спагети-уестърни" (и двамата дълбоко мразят термина) като "Добрият, лошият и злият", "Имало едно време на Запад" и "За шепа долари". Ражда се също шеметната кариера на никому неизвестния дотогава Клинт Истууд. И накрая се ражда малко недооцененият шегъвър "Имало едно време в Америка". Но световната слава ни най-малко не промени Мориконе. До края на 90-те си той

остана да живее в Трастевере, и гледаше да не напуска дома си освен при крайна нужда. Когато Холивуд поискваше услугите на Енио, трябваше да отиде при него в Рим. Композираше без пиано, само с молив и нотен лист, и наистина караше процеса да изглежда като шахматна партия. Композициите му са живи и неизбледни, докато много от филмите, за които са написани, отдавна са забравени.

БЛАГОДАРЕНИЕ НА УИЛЯМС И МОРИКОНЕ - както и на много други композитори, разбира се - филмовата музика надмогна ролята на патерица за сюжетното действие и се превърна в нещо, което можете да слушате, и без да гледате лентата. Макар че най-вероятно ще си я представяте, особено ако става дума за емблематичен саундтрак като този на "Индиана Джоунс", "Извън Африка" или "Имало едно време на Запад".

Големият въпрос сега е дали този златен век на музиката в киното не е на път да отминие със своите създатели. Мориконе си отиде. Уилямс е на 88. Междувременно технологиите и нарастващата жажда за печалба промениха самото отношение към музиката в Холивуд - повечето студиа предпочитат да пестят и заместват музикантите със синтезатори.

НАЙ-ВЛИЯТЕЛНИЯТ КОМПОЗИТОР ДНЕС е Ханс Цимер ("Гладиатор", "Карибски пирати", "Черният рицар"), който държи специален високотехнологичен офис с 15 помощник-композитори и който навремето каза за себе си: "Не съм добър изпълнител, но съм добър програмист". Критиците му смятат, че Цимер е превърнал композирането във фабрично дело и не създава запомнящи се мелодии; почитателите му се възхищават на продуктивността му и на факта, че музиката му подчертава действието, вместо да го засенчва. Впрочем Енио Мориконе смяташе, че последното може би става все по-търсено: "Има някои режисьори, които всъщност се боят музиката да не е твърде успешна. Те смятат, че тогава публиката и критиците ще отгадат успеха на филма на саундтрака". Дали наистина идва краят на паметните мелодии в киното? Може би просто ставаме жертва на обичайния страх от бъдещето и от промените. Но се сетихме за един анекдотичен случай от партньорството на Джон Уилямс със Стивън Спилбърг по "Списъкът на Шиндлер", разказан от композитора пред BBC. Когато за пръв път изгледал готовия филм, Уилямс толкова се разчувствал, че му казал: "Стивън, трябва ти по-добър композитор от мен за този филм". А Спилбърг отговорил: "Знам, но те всички са мъртви". ■

Уилямс приключи ангажимента си към порецицата цели 40 години по-късно, през 2019, с музиката за деветия филм, "Възходът на Скайуокър". Впрочем 88-годишният композитор няма никакво намерение да се оттегля и използва изолацията покрай коронавируса, за да напише нов класически концерт за цигуларката Ан-Софи Мутер.

БИОГРАФИЯТА НА МОРИКОНЕ носи някои

ONCE UPON A TIME IN ITALY

For 60 years, Ennio Morricone and John Williams have competed, elevating film scores to full art status.

By KONSTANTIN TOMOV / Photography ISTOCK, FILE,

Leonardo and Michelangelo, Bach and Handel, Keats and Byron, Wagner and Brahms, Picasso and Matisse, Hemingway and Faulkner: history is rich in epic rivalries between ingenious artists. But probably none is as epic as the one that ended on July 6 this year: Ennio Morricone vs John Williams.

FOR NEARLY SIX DECADES UNTIL MORRICONE'S DEATH at the age of 91 this summer, the two giants were vying for the title of greatest soundtrack composer. Their joint effort has transformed the soundtrack from an insignificant detail into a supreme art form, performed today by the world's most renowned philharmonic orchestras, and which sounds from the smartphone of every second or third person. But how to put one in front of the other? Can we prefer the music from Star Wars, Schindler's List, and Indiana Jones to that from Once Upon a Time in the West, The Mission, or Nuovo Cinema Paradiso? Hardly so. This is one of those cases in which our irresistible tendency to categorise and rank must give way, and simply pay tribute to two undoubted geniuses.

BY THE WAY, THEY THEMSELVES WILLINGLY GAVE THEIR DUE to each other. In 2016, the battle for the Oscars once again pitted them against each other: Williams was nominated for his consecutive Star Wars soundtrack, and Morricone was nominated for the soundtrack for Tarantino's The Hateful Eight. When Morricone's name was taken out of the gilded envelope, Williams was the first to rush and hug him. These

two men, made to face each other by public opinion since the 1960s, have never had anything to share and sincerely liked each other. By the way, Morricone described it to the fullest: 'John Williams and I have travelled parallel paths in our careers, sharing the same love and commitment to music and to music in film. Writing music also means experiencing profound solitude and concentration. I feel that John and I share the same ethic and constant dedication that makes us not only colleagues, but also brothers.'

THE SOUNDTRACK IS A MUCH MORE RECENT phenomenon than films. In the age of silent films, the tapes were sounded live in theatres by pianists, for whose convenience the studios prepared special collections of background music - with sections such as 'First Kiss', 'Persecution' or 'Night Horror'. The pianists themselves judged what was appropriate for the particular tape.

With the advent of sound, music was recorded simultaneously with the dialogue - the orchestra was on the set (and made the actors very nervous). But technology advanced rapidly, and in 1933 Max Steiner created the first modern soundtrack for King Kong - specially composed to follow and emphasise the storyline and introducing things like leitmotifs. Steiner, who went down in history with his soundtracks for Gone with the Wind, Casablanca, and The Treasure of the Sierra Madre, was the first great all-film composer in an age when even geniuses like Shostakovich and Prokofiev began working for cinema. The second one is undoubtedly Bernard Hermann, Alfred Hitchcock's long-time partner ('Hitchcock only makes 60% of the film, I have to

finish it for him,' he said).

HERMANN WAS ALSO A KEY FIGURE IN THE ADVANCEMENT of John Williams as a composer. His father, Johnny Williams Sr., was a percussionist in Ray Scott's quintet and often performed Hermann's compositions - including for films such as Citizen Kane, Psycho and Taxi Driver. Little John often accompanied him at recordings and received from Hermann some of the most valuable advice in his career, as he himself admitted. Williams Jr. initially also tried his luck as a studio musician, mostly as a pianist. 'But it quickly became clear that I could write better than I could play,' Williams told The New Yorker. By 1958, he had already recorded his first soundtrack for a feature film, the Daddy-O comedy. In the 60s John was a respected name in professional circles. But a dinner in the early 1970s catapulted him to world fame, at which a well-known producer introduced the composer to a very young (only 25) but very promising director named Steven Spielberg. The two worked together on Spielberg's first film, The Sugarland Express in 1974, and have since partnered on 27 other feature films. 'John Williams has been the single most significant contributor to my success as a filmmaker,' says Steven. In fact, only four times in his career has Spielberg opted for another composer. He again introduced Williams to his friend George Lucas in 1977, who was preparing to shoot a rather daring sci-fi project called Star Wars.

LUCAS'S IDEA WAS TO USE classic pieces for

Джон Уилямс (вдясно) със Стивън Спилбърг
John Williams (right) with Steven Spielberg

the soundtrack - Wagner, Bach, Stravinsky. Williams convinced him that targeted music would emphasise the action much better. The rest, as they say, is history. Star Wars has recently been named the best soundtrack of all time by the Film Academy, and Williams ended his commitment to the series 40 years later, in 2019, with the soundtrack for the ninth film, The Rise of Skywalker. By the way, the 88-year-old composer has no intention of retiring and uses the coronavirus lockdown to write a new classical concerto for violinist Anne-Sophie Mutter.

MORRICONE'S BIOGRAPHY bears some resemblance to that of Williams. He was also the child of a musician - his father was a trumpet player in one of Rome's famous orchestras of the 30s. As a child, Ennio dreamed of becoming a doctor, probably because his youngest brother died at the age of three from cherry allergy. Then he became interested in chess - to the point of spending 4-5 hours a day playing, and then almost adoring world champion Bobby Fisher. 'Chess is music without sound,' Morricone would say years later. But in the end, a performance of his father's orchestra, heard on the radio, led him to composing. He found a job as a radio and television composer at RAI, but left when he was barred from working on other commissions.

Another similarity: his career, like that of Williams, was shaped by a long-term partnership with one director: Sergio Leone. But while the Williams-Spielberg alliance is between almost ideal opposites of different generations, the one of Morricone and Leone is between peers with the same upbringing. Both grew up in the artis-

tic Rome quarter of Trastevere; both graduated from the same private Catholic school, and were even briefly in the same class. The two understood each other almost without words.

LEONE RESPECTED ENNIO'S TALENT to such an extent that he often made him write the music even before he started shooting the film, and he was practically guided by it. This partnership resulted in the legendary 'spaghetti westerns' (both deeply hated the term) such as The Good, the Bad and the Evil, Once Upon a Time in the West and For a Fistful of Dollars. It also boosted the dizzying career of the hitherto unknown Clint Eastwood. Finally, the slightly underrated masterpiece Once Upon a Time in America was born.

But world fame did not change Morricone in the least. He stayed in Trastevere for the rest of his life, trying not to leave his home unless absolutely necessary. When Hollywood asked for Ennio's services, it had to go to him in Rome. He composed without a piano, only with a pencil and a sheet of music, and he really made the process look like a chess game. His compositions are alive and unfading, while many of the films for which they were written have long been forgotten.

THANKS TO WILLIAMS AND MORRICONE, as well as many other composers, of course, soundtracks overcame the role of a crutch for the plot action and became something you can listen to without watching the tape. Although you are likely to imagine it, especially if it's iconic soundtracks like the ones for Indiana Jones, Out of Africa, or Once Upon a Time in the West.

The big question now is whether this golden age of soundtrack is about to go with its creators. Morricone has passed away. Williams is 88. Meanwhile, technology and the growing thirst for profit have changed the very attitude towards music in Hollywood - most studios prefer to save money and replace musicians with synthesisers.

THE MOST INFLUENTIAL COMPOSER TODAY is Hans Zimmer (Gladiator, Pirates of the Caribbean, The Black Knight), who runs a special high-tech studio with 15 assistant composers and who once said of himself: 'I'm not a good performer, but I'm a good programmer.' Critics believe that Zimmer has turned composing into factory work and does not create tunes to remember; his fans admire his productivity and the fact that his music emphasises the action instead of overshadowing it. Incidentally, Ennio Morricone believed that the latter was becoming perhaps more sought: 'There are some directors who actually fear the music may become too successful. They believe that then the audience and critics will attribute the success of the film to the soundtrack.'

Is it really the end of memorable soundtracks? Maybe we are just falling victim to the usual fear of the future and the ensuing change. But we remembered an anecdotal case from John Williams' partnership with Steven Spielberg over Schindler's List, told by the composer to the BBC. When he first saw the finished film, Williams was so moved that he told him, 'Stephen, you need a better composer than me for this film.' And Spielberg replied, 'I know, but they're all dead.' ■

10 ОТ НАЙ-ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНИТЕ КОМПОЗИТОРИ В КИНОТО

ДЖЕЙМС ХОРНЪР (1953-2015). Преди да загине нелепо в самолетна катастрофа преди пет години, Хорнър ни остави музиката към няколко от най-касовите филми в историята, включително "Аватар", "Смело сърце" и "Титаник".

Работил е с Жан-Жак Ано ("Името на розата" и "Враг пред портите") и особено с Рон Хауърд ("Уилоу", "Аполо 13", "Откуп", "Красив ум").

Какво га чуете: For the Love of the Princess (Braveheart); Zorro's theme (The Mask of Zorro); Main title (Aliens)

ХАНС ЦИМЕР (1957). Най-търсеният и скъпоплатен композитор в Холивуд е роден във Франкфурт, но отраснал в Лондон. Първият му голям успех в Холивуд е като продуцент на музиката към "Последният император" на Бертолучи. Негови композиции съставят саундтрака на "Рейнман", "Да караш мис Дейзи" и анимационния "Цар Лъв", който му носи единствения му до момента "Оскар". Цимер пише музиката към някои от най-касовите филми в последните години - трилогията на Кристофър Нолан за Батман (съвместно с Дж. Нютън Хауърд), "Карибски пирати", "Гладиатор", "Пърл Харбър", "Последният самурай" и "Интерстелар".

Какво га чуете: Time (Inception), Injection (Mission Impossible 2); King of Pride Rock (Lion King); The Gladiator Who Defied an Emperor

АЛЪН СИЛВЕСТРИ (1950). Ако Джон Уилямс е любимият композитор на Спилбърг, то Силвестри е също толкова незаменим за Робърт Земекис. Партньорството им се простира в три десетилетия и общо 15 филма, включително "Завръщане в бъдещето", "Корабкрушенецът", "Полярен експрес", "Контакт" и, разбира се, "Форест Гъмп", който донесе на Силвестри една от двете му номинации за "Оскар". Негова е и музиката към "Хищникът", "Богизардът", "Сърдити старчета" и римейка на телевизионната поредица "Космос", за която получи две награди "Еми".

Какво га чуете: Forrest Gump Main theme; Back to the Future theme; Main title (Cosmos: A Spacetime Odyssey)

ВАНГЕЛИС (1943). Строго погледнато, Евангелос Папатанасиу не е чисто филмов композитор. Но дори и само саундтракът му към "Огнените колесници" от 1981 е достатъчен за място в тази класация (както и за "Оскар"). Освен това гръцкият композитор създаде паметна музика за "Беглец по острието", както и за отдавна забравения като филм, но любим като албум "1492: Завладяването на Рая". Негова бе и музиката към емблематичната телевизионна поредица "Космос" на Карл Сейгън.

Какво га чуете: Titles (Chariots of Fire); Conquest of Paradise (1492); End Titles

"Титаник" и Джеймс Хорнър
Titanic and James Horner

"Космос" и Вангелис
Cosmos and Vangelis

(Blade Runner); Theme from Antarctica

ДЖЕРИ ГОЛДСМИТ (1929-2004). Един от най-продуктивните композитори в Холивуд, Голдсмит работи неуморно от 1954 до смъртта си и остави няколкостотин саундтрака, включително за "Китайски квартал", "Пришълецът", "Патън", "Поверително от Л.А.", "Стар трек", "Планетата на маймуните", "Първичен инстинкт". Получи 18 номинации за "Оскар" и спечели веднъж - за "Поличбата" през 1976.

Какво га чуете: Legend theme (Legend), First Flight (Night Crossing), Theme from Papillon

ТОМАС НЮМАН (1955). Второ поколение филмов композитор, Томас е син на носителя на 9 "Оскара" Алфред Нюман, но отдавна вече е излязъл от сянката на баща си. Музиката към "Усещане за жена" и "Малки жени" му донесе световна известност; "Изкуплението Шоушенк", "Американски прелести", "Народът срещу Лари Флинт", "Ерин Брокович" и "Да откриеш Немо" я затвърдиха. Единственото, което му липсва, е заветният "Оскар" - всъщност с 13 неуспешни номинации той дели рекорда по този показател.

Какво га чуете: Brooks Was Here (Shawshank Redemption); Any Other Name (American Beauty); Whisper of a Thrill (Meet Joe Black).

НИНО РОТА (1911-1979). Няма човек, който да не го знае покрай музиката към "Кръстникът" на Копола (донесла му и "Оскар"). Но преди това Рота бе съществена част от невероятния възход на италианското кино през 50-те и 60-те, с огромен принос за шедьоврите на Лукино Висконти и Федерико Фелини. Дете-чудо, което композира първата си оратория едва на 11 години, Нино Рота бе протеже на Тосканини и приятел на Стравински, преди да се посвети на киното и да напише музиката за 171 филма.

Какво да чуем: Amarcord theme; Love theme (The Godfather); La Dolce Vita; Canzone Arrabiata (D'Amore E D'Anarchia)

ДЖОН БАРИ (1933-2011). Покойният английски композитор си спечели световна слава с музиката към 11 от филмите за Джеймс Бонд, а също и към "Среднощен каубой" (макар по недоглеждане името му да бе пропуснато в надписите на филма). Музиката и едноименната песен към Born Free (1966) му донесоха първите му два "Оскара". По-късно Бари спечели наградата на Академията още три пъти - за "Лъвът през зимата", "Извън Африка" на Сигни Полак и "Танцуващият с вълци". Още два пъти бе номиниран - за "Мария Шотландска" през 1971 и за "Чаплин" на Ричард Атънбъро през 1992.

Какво да чуем: Theme from the Midnight Cowboy; The John Dunbar theme (Dances with

Wolves); You Only Live Twice (James Bond); Out of Africa theme

ЕНИО МОРИКОНЕ (1928-2020). Кариерата му продължи 68 години и включва повече от 500 филма - от емблематичните уестърни като "Добрият, лошият и злият" и "Едно време на Запад", през телевизионни сериали ("Октопод"), до шедьоври като "Имало едно време в Америка" на Серджо Леоне, "Мисията" на Ролан Жофе, "Недосегаемите" на Брайън де Палма и "Ново кино Парадизо" на Джузепе Торнаторе. Работил е с Фелини, Бертолучи, Дзефирели и Роман Полански. Носител на "Оскар" за "Омразната осморка", на "Оскар" и за цялостно творчество, на 2 награди "Грами", 5 награди BAFTA и 2 "Златен глобус".

"В историята на музиката има само шепа композитори, които можете да разхознаете само от две-три изсвирукани ноти", писа за него The Hollywood Reporter, а най-големия комплимент му направи самият Серджо Леоне: "Музиката е по-изразителна от диалога".

Какво да чуем: Chi Mai; The Good, The Bad and The Ugly; Gabriel's Oboe (The Mission), Cinema Paradiso, Debora's Theme (Once Upon a Time in America)

ДЖОН УИЛЯМС (1932). Няма начин гетството ви да не е белязано от неговата музика - независимо от кое поколение сте.

Сред легендарните му приноси към киното са "Междувъзвездни войни", "Индиана Джоунс", "Хари Потър", "Списъкът на Шиндлер", "Джурасик парк", "Супермен", "Извънземното", "Вещиците от Йъстуик", "Роген на 4 юли", "JFK", "Седем години в Тибет", "Турист по неволя"... 52 пъти е номиниран за "Оскар", пет пъти го е печелил, има и 25 награди "Грами". Уилямс е син на музикант от радиооркестра на CBS; неговият по-голям син Джоузеф Уилямс е вокалист на рок-групата Toto.

Работил е с колоси като Оливър Стоун, Сигни Полак, Джордж Лукас и Лорънс Касдан, но най-известно е партньорството му със Стивън Спилбърг. Уилямс пише музиката към 28 от 32-та филма на Спилбърг. Съвместната им работа започва с "Челюсти" - макар че, когато за пръв път чул каква водеща тема предлага Уилямс, Спилбърг избухнал в смях и казал: "Е, това няма да стане". По-късно този саундтрак донесе на композитора първия му "Оскар". За "Близки срещи от третия вид" Уилямс трябвало да напише 300 варианта на съставеното от пет ноти приветствие на извънземните, преди режисьорът да го одобри. Но композиторът и го днес твърди, че "Стивън е изключително топъл, мил човек".

Какво да чуем: Theme from Schindler's List; Imperial March (Star Wars); The Raiders March (Indiana Jones); Theme from Sabrina; Remembering Carolyn (Presumed Innocent); Hedwig's Theme (Harry Potter) ■

10 OF THE MOST OUTSTANDING FILM COMPOSERS

JAMES HORNER (1953-2015). Before dying in a plane crash five years ago, Horner left us the music to some of the highest-grossing films of all time, including *Avatar*, *Braveheart* and *Titanic*.

He worked with Jean-Jacques Annaud (*The Name of the Rose* and *Enemy at the Gates*) and especially with Ron Howard (*Willow*, *Apollo 13*, *Ransom*, *A Beautiful Mind*).

What to listen to: For the Love of the Princess (*Braveheart*); Zorro's theme (*The Mask of Zorro*); Main title (*Aliens*)

HANS ZIMMER (b. 1957). The most sought-after and highest-paid composer in Hollywood was born in Frankfurt, but grew up in London. He scored his first great success in Hollywood as score producer for Bernardo Bertolucci's *The Last Emperor*. He has written scores for the soundtrack of *Rain Man*, *Driving Miss Daisy* and the animated film *The Lion King*, which earned him his so far only Academy Award. Zimmer wrote the music for some of the greatest box-office hits in recent years: Christopher Nolan's *Batman* trilogy (in collaboration with James Newton Howard), *Pirates of the Caribbean*, *Gladiator*, *Pearl Harbor*, *The Last Samurai* and *Interstellar*.

What to listen to: Time (*Inception*), Injection (*Mission Impossible 2*); King of Pride Rock (*The Lion King*); The *Gladiator* Who Defied an Emperor (*Gladiator*)

ALAN SILVESTRI (b. 1950). If John Williams is the favourite composer of Steven Spielberg, Alan Silvestri is just as indispensable to Robert Zemeckis. Their collaboration spans three decades and a total of 15 films, including *Back to the Future*, *Cast Away*, *The Polar Express*, *Contact* and, of course, *Forrest Gump*, which earned Silvestri one of his two Academy Award nominations. He also wrote the scores for *Predator*, *The Bodyguard*, *Grumpy Old Men* and the remake of the TV series *Cosmos*, for which he won two Emmy Awards.

What to listen to: *Forrest Gump* Main theme; *Cosmos* theme; *Back to the Future* theme; Main title (*Cosmos: A Spacetime Odyssey*)

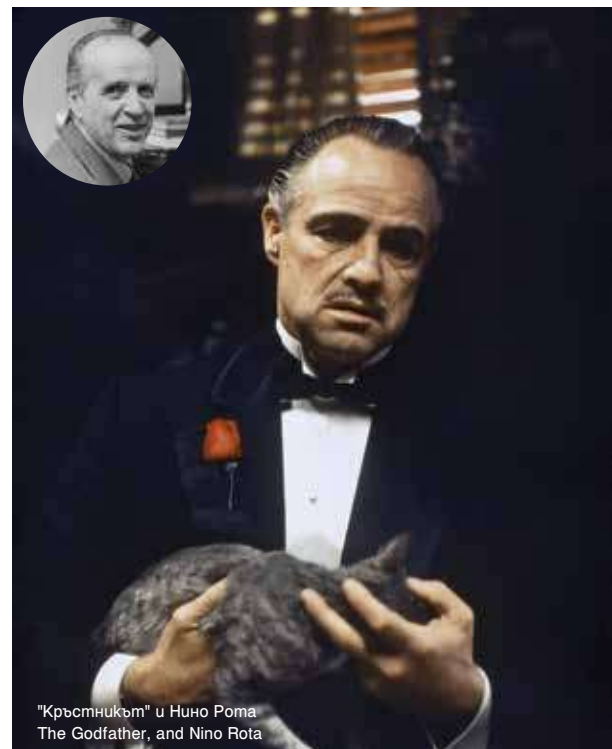
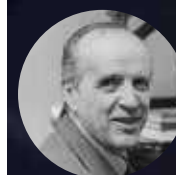
VANGELIS (b. 1943). Strictly speaking, Evangelos Papathanassiou is not only a film composer. But even just his soundtrack to *Chariots of Fire* of 1981 is enough for a place in this ranking (as well as for an Oscar). Moreover, the Greek composer wrote the memorable score for *Blade Runner*, as well as for the long forgotten film, but favourite album 1492: *Conquest of Paradise*. He also wrote the music for the iconic TV series *Cosmos* by Carl Sagan.

What to listen to: Titles (*Chariots of Fire*); *Conquest of Paradise* (1492); End Titles (*Blade Runner*); Theme from *Antarctica*

JERRY GOLDSMITH (1929-2004). One of the most prolific composers in Hollywood,

"Извън Африка" и Джон Барри
Out of Africa and John Barry

"Кръстникът" и Нино Рота
The Godfather, and Nino Rota

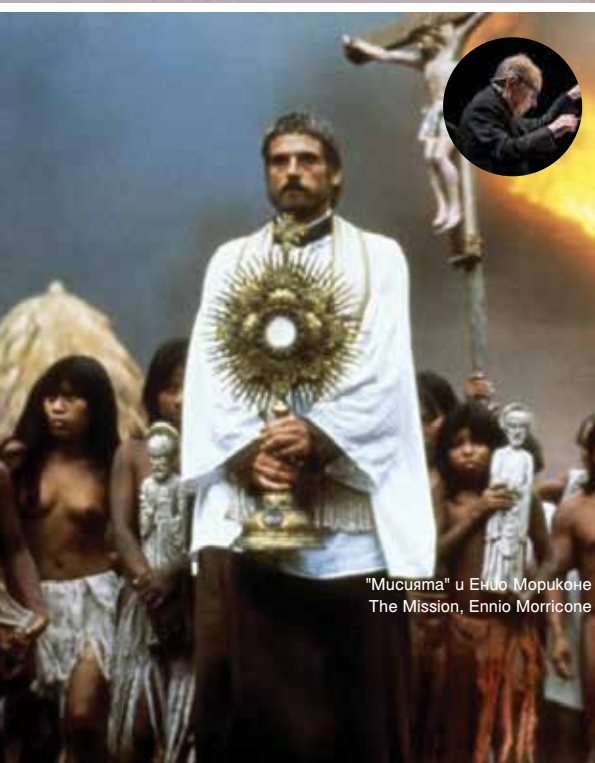
"Интерстелар" и Ханс Цимер
Interstellar and Hans Zimmer

"Индиана Джоунс" и Джон Уилямс
Raiders of the Lost Ark, J. Williams

"Форест Гъмпл" и Алън Силвестри
Forrest Gump and Alan Silvestri

"Мисията" и Енио Мориконе
The Mission, Ennio Morricone

Goldsmith worked tirelessly from 1954 until his death, leaving behind several hundred soundtracks, including for Chinatown, Alien, Patton, L.A. Confidential, Star Trek, Planet of the Apes and Basic Instinct. He was nominated for an Academy Award 18 times and won one Oscar for The Omen in 1976. *What to listen to:* Legend theme (Legend), First Flight (Night Crossing), Theme from Papillon

THOMAS NEWMAN (b. 1955). A second generation film composer, Thomas is the son of nine-time Oscar winner Alfred Newman, but has long since come into his own. His scores for Scent of a Woman and Little Women bought him world fame; The Shawshank Redemption, American Beauty, The People vs. Larry Flint, Erin Brockovich and Finding Nemo cemented it. The only thing he lacks is the coveted Oscar: his 13 unsuccessful nominations are actually a shared all-time record.

What to listen to: Brooks Was Here (The Shawshank Redemption); Any Other Name (American Beauty); Whisper of a Thrill (Meet Joe Black).

NINO ROTA (1911-1979). There's nobody who doesn't know him for his music to Coppola's The Godfather (which won him an Oscar). But before that Rota was an essential part of the incredible rise of Italian cinema in the 1950s and '60s, with an enormous contribution to the masterpieces of Luchino Visconti and Federico Fellini. A child prodigy who composed his first oratorio at age 11, Nino Rota was a protégé of Toscanini and a friend of Stravinsky, before turning to the cinema and writing the scores for 171 films. *What to listen to:* Amarcord theme; Love theme (The Godfather); La Dolce Vita; Canzone Arrabiata (D'Amore e D'Anarchia)

JOHN BARRY (1933-2011). The late English composer won world fame with the scores for 11 of the James Bond films, as well as for Midnight Cowboy (although his name was omitted from the on-screen credits by oversight). The music and eponymous song for Born Free (1966) won him his first two Academy Awards. Later Barry won an Oscar three more times: for The Lion in Winter, Sydney Pollack's Out of Africa and for Dances with Wolves. He was nominated two more times – for Mary, Queen of Scots in 1971 and for Richard Attenborough's Chaplin in 1992. *What to listen to:* Theme from Midnight Cowboy; The John Dunbar theme (Dances with Wolves); You Only Live Twice (James Bond); Out of Africa theme

ENNIO MORRICONE (1928-2020). His ca-

reer has lasted for 68 years and includes more than 500 films – from iconic Westerns like The Good, The Bad and The Ugly and Once Upon a Time in the West, via TV series (La Piovra), to classics like Sergio Leone's Once Upon a Time in America, Roland Joffé's The Mission, Brian De Palma's The Untouchables and Giuseppe Tornatore's Cinema Paradiso. He has worked with Fellini, Bertolucci, Zeffirelli and Roman Polanski. Winner of an Academy Honorary Award in recognition of his "magnificent and multifaceted contributions to the art of film music", two Grammy Awards, five BAFTA Awards and two Golden Globe Awards.

"There aren't many composers whose music is immediately identifiable after just a couple of whistled notes," The Hollywood Reporter once observed, and he received the greatest compliment from Sergio Leone himself: "Music is more expressive than dialogue."

What to listen to: Chi Mai; The Good, The Bad and The Ugly; Gabriel's Oboe (The Mission), Cinema Paradiso, Deborah's Theme (Once Upon a Time in America)

JOHN WILLIAMS (b. 1932). There's no way your childhood is not marked by his music, regardless of what generation you belong to. His legendary contributions to the cinema include Star Wars, Indiana Jones, Harry Potter, Schindler's List, Jurassic Park, Superman, E.T. the Extra-Terrestrial, The Witches of Eastwick, Born on the Fourth of July, JFK, Seven Years in Tibet, The Accidental Tourist ... Nominated 52 times for an Oscar, and won five of those, in addition to 25 Grammy awards.

William is the son of a musician of the CBS radio orchestra, his older son Joseph Williams is the lead singer of the rock band Toto.

He has worked with giants such as Oliver Stone, Sydney Pollack, George Lucas and Lawrence Kasdan, but his best known collaboration is with Steven Spielberg. Williams wrote the music for 28 of the director's 32 films. Their collaboration began with Jaws, although when he first heard the lead theme proposed by Williams, Spielberg burst out laughing and said it was a complete no go. Later the soundtrack won the composer his first Oscar. For Close Encounters of the Third Kind, Williams had to write 300 versions of the five-note message of the aliens, before the director approved it. But the composer still claims that "Steven is a very warm, sweet man."

What to listen to: Theme from Schindler's List; Imperial March (Star Wars); The Raiders March (Indiana Jones), Theme from Sabrina; Remembering Carolyn (Presumed Innocent); Hedwig's Theme (Harry Potter) ■

УСМИХНАТОТО СЪРЦЕ НА РОДОПИТЕ

Широка лъка омагьосва посетителите с архитектура, фолклор и приветливост. И с прекрасна храна

Широка лъка се харесва от пръв поглед - и това едва не се оказва фатално. Нашият шофьор, който никога преди не е идвал в селцето, се заглежда в очарователния мост над реката. Само за миг, но достатъчно, за да не види излязлата на пътя ни къща. Последното не е шега - понеже селото е

архитектурен резерват, не е имало възможност да събарят сгради, за да се отвори място за нормална улица. Затова на шосето се налага да заобикаля и в един-два случая - просто да прекъсва заради някоя старинна фасада. За щастие едновременно вик "Къща!" стряска лекомисления ни шофьор.

РАЗМИНАВА НИ СЕ НА КОСЪМ и единодушно решаваме да паркираме и да продължим разглеждането пеш.

Широка лъка е в сърцето на Родопите, съхранила особения чар на този български край, останал слабо засегнат от нашествия и чужди владичества. И в същото време е сред най-гостеприимните туристически

забележителности в България - само на петнайсетина километра от Пампорово и двайсетина от Смолян. Негативната страна е, че селото винаги е пълно с посетители. Но, от друга страна, тук оживлението изглежда някак естествено и не е неприятно. Няма категорични сведения кога е основа-

на Широка лъка. Но със сигурност селото е на повече от три столетия. Някои от запазените до днес къщи са строени в края на XVIII и началото на XIX век. Забележителната църква "Успение Богородично" гатува от 1834 - и според преданието била издигната само за 38 дни. Не я пропускайте и обърнете специално внимание на

иконостаса, изпълнен в много характерен стил. Според едната версия е дело на ученици на Захари Зограф; според другата - на самия прочут майстор от Самоков (макар че няма особени доказателства в подкрепа на това). Струва си да разгледате също Училовската и Згуровската къщи - още две от причините цялото село да бъде обявено за един от Стоте национални туристически обекта.

ДРУГАТА ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТ на селцето е далеч по-съвременна - Националното училище за фолклорни изкуства, възникнало повечето от най-големите народни певци и музиканти. А също и, като стана дума, немалка част от актуалните поп фолк звезди, като Деси Слава и Емилия. Между другото Широка лъка е и родното място на Радка Кушлева, една от най-прочутите изпълнителки на родопски песни. Неповторимият родопски фолклор е една от главните причини за интереса към Широка лъка.

Но и само по себе си селото е достатъчно интересно със стръмните си калдъръмени улици, автентичните къщи и симпатичните мостчета над Широколъшката река. Повечето стари къщи имат тайници, където обитателите им са се криели при нападения на турски разбойници, и скривалища за оръжие. Домовете са най-често двуетажни, с вътрешни стълбища и еркери.

Когато се уморите от разглеждане, спокойно можете да се отдадете на насладите на живота в някоя от многото кръчми. Родопската кухня е неповторима, при това тук всичко се приготвя с местни продукти, отгледани в естествени условия, и дори най-простото ястие е пиршество за вкусовете ви рецептори. Както навсякъде в Родопите, хората са спокойни, приветливи и недовикоснати от напрежението на големия град. И със сигурност ще ви накарат да поискате да дойдете отново. ■

ШИРОКА ЛЪКА е еднакво лесно достъпна от Пампорово, Девин и Смолян. Разположена е на републикански път 866.

THE SMILING HEART OF THE RHODOPES

Shiroka Laka enchants visitors with architecture, folklore and friendliness.
And with wonderful food.

By KALIN ANGELOV / Photography SHUTTERSTOCK, ARCHIVES

Shiroka Laka grabs you at first sight – and this was close to prove fatal. Our driver, who had never before visited the village, let his gaze drift to the quaint bridge across the river for just a second, but still long enough not to see the house suddenly looming up on the road in front of us. This is no joke – because the village is an architectural reserve, no buildings were pulled down in order to open up space for a normal street. That's why the road winds around them and occasionally simply stops because of some old façade. Fortunately, our cry of "house!" shook our distracted driver out of his revelry.

We escape by a hair's breadth

and unanimously decide to park the car and continue on foot.

Shiroka Laka lies in the heart of the Rhodope Mountains and preserves the peculiar charm of this Bulgarian region, which was largely spared incursions and foreign domination. At the same time, it is one of the most easily accessible tourist sights in Bulgaria – just 15 km from Pamporovo and some 20 km from Smolyan. The downside is that the village is always full of visitors. But, on the other hand, the commotion here seems somehow natural and not unpleasant.

It is not known for sure when Shiroka Laka was founded, but it is certain that the village is more than three hundred years old. Some of the preserved village houses were built at the end of the 18th and the beginning of the 19th century. The remarkable Assumption of the Holy Virgin church dates from 1834 and, according

to legend, was erected in just 38 days. When visiting it pay special attention to the iconostasis – fashioned in a highly characteristic style. Some believe to be the work of pupils of Zahari Zograf, others of the famous Samokov master himself (although there is no real proof to support this). It is also well worth visiting the Uchikov and Zgurov houses – two more reasons for the whole village to be declared one of the 100 Tourist Sites of Bulgaria.

The other landmark of the village is far more modern – the National School for Folk Arts, having turned out most of the country's finest folk singers and musicians. And, come to think of it, quite a number of today's pop folk stars as well, such as Dessi Slava and Emilia. Incidentally, Shiroka Laka is also the birthplace of Radka Kousheva, one of the best known performers of Rhodope songs.

The unrivalled Rhodope folklore is one of the main reasons for the interest in Shiroka Laka. And the next door village of Gela (5 km away) is famous for its bagpipe festival which often attracts over 10,000 visitors. It is held in summer, mostly at the end of July or the beginning of August. The sound of the local kaba-bagpipe, reverberating far along the undulating hills, will stay with you forever.

If you don't want to wait that long though, on the first Sunday of March Shiroka Laka hosts the famous local

Mummer's festival – Pesponedelnik

The mummers, armed with red wooden swords and adorned with bells, dance around the en-

tire village, driving away the evil spirits from people and houses.

But even without special events the village is sufficiently interesting with its steep cobbled lanes, authentic houses and quaint bridges over the Shiroka Laka river. Most old houses have secret chambers, where their inhabitants hid during the attacks of Turkish bandits, and hiding places for weapons. The homes are mostly two-storey ones, with inside staircases and bay windows.

When you get tired of sightseeing, feel free to succumb to the joys of life in one of the many inviting inns. The Rhodope cuisine is unique, moreover everything here is prepared from local products, produced in natural conditions, and even the simplest dish is a feast for your taste buds. As everywhere in the Rhodope Mountains, people are relaxed, friendly and untouched by the stress of the big city. And will definitely make you want to come back again.

How to get there

Shiroka Laka is reached equally easily from Pamporovo, Devin or Smolyan. It is situated on national road 866.

What not to miss

The Assumption of the Holy Virgin church and the old monastery school, functioning until 1936, which is located in its courtyard.

What to try

All typical Rhodope specialties, headed by the famous klin – something like a cheese pastry, but made with rice. The taste is simply delicious.■

ДОМЪТ НА ЩАСТЛИВО ВЛЮБЕНИТЕ

От Плиний Стари, през Стендал и Славейков, до Джордж Клуни и Армани:
езерото Комо винаги е привличало артистичните души

Текст **ВЕСЕЛИНА ФИЛИПОВА** / Фотография **SHUTTERSTOCK**

Докато съзерцава отраженията на планината и елегантните вили в кристалните води на езерото Комо, човек трудно може да повярва, че това място е на по-малко от час път от френетичния, шумен, индустриален Милано. В този малък оазис с алпийски пейзаж, но средиземноморски дух, са търсели покой много знаменити хора - от Плиний Стари, през Пенчо Славейков и Айнщайн, до Джордж Клуни и Армани.

ЕЗЕРОТО Е С ЛЕДНИКОВ ПРОИЗХОД, третото най-голямо в Италия (след Гарда и Лаго Маджоре) и едно от най-дълбоките в Европа (400 метра). Особено характерна е У-образната му форма, заради която италианците го оприличават на разкратено човече – единият крак е Леко, другият – Комо, а на деликатното място между тях се намира прелестното Беладжо.

Разходката ни започва от крайбрежната алея на Комо - градчето, гало името си и на езерото. Цветът на водата се мени съобразно планината, която се отразява в нея – от изумруденозелено до морскосиньо. В далечината блестят заснежени върхове. Минаваме през историческия център на Комо с неговата катедрала, построена през XIV век, с още по-старинното кметство и с приятните малки кафенета, и се отправяме към въжената железница за Брунате - градче, кацнало над езерото.

ТУК ЩЕ ОТКРИЕТЕ ВИЛА БЕЛА ВИСТА, място на красивата и тъжна любов на Пенчо Славейков и Мара Белчева. Уволнен от Народната библиотека, оскърбен и прокуден, великият български поет се среща с любовта на живота си в Цюрих. Мара е негова противоположност - вдовица на убития млад финансов финистър Белчев, задиряна от самия княз Фердинанд, придворна дама, модна икона. Но противоположностите, както чудесно знаем, неудържимо се привличат. През зимата на 1912 двамата живеят скромно в Рим, после във Флоренция, а накрая здравето на поета се влошава и те решават да отидат край езерото Комо, в Брунате. Мара продава къщата си в София, на ул. „Христо Белчев“ 12, за да има с какво да посрещат разноските. Точно в красивото градче над Комо, в един юнски ден, смъртта застига поета. Славейков е погребан в Брунате, а останките му са пренесени в родината госта по-късно, през 1921 година. Забелязваме скромна паметна плоча на стената на семплата къща, наречена Bella Vista (красив изглед), да напомня този факт на два езика. Отсреща е църквата, в която е бил опят.

ЗА ДА СЕ ОЦЕНИ КРАСОТАТА на езерото, не е достатъчно то да се види отгоре. Трябва да се прекоси по вода. Моторни лодки, платноходи, корабчета го кръстосват безспир. Избираме за първа спирка Чернобио, очарователно градче, в което се намира легендарната "Вила d'Есте". Построена през 1568 година от кардинал Толемео Галио като дворец за наслади, през XIX век вилата става дом на Каролина от Брауншвайг, прокудената съпруга на Уелския принц. Забележителните градини в английски стил са от този период.

По-късно дворецът е преобразуван в луксозен гранд хотел, на входа на който стоят портиери в униформи. „Вила d'Есте“ е ненадмината със своя царствен интериор. Пищните кристални полилеи и копринените тапицерии създават усещане за класически лукс. Паркът е изпълнен с мраморни статуи и каскади от цветя. Ресторантът на верандата предлага фантастична панорама, а външният басейн, с гледка към Алпите, е построен върху плаваща гървена платформа, която нежно се полъшва от вълничките.

ЗА ДА СТИГНЕМ ДО СЛЕДВАЩАТА СИ СПИРКА – Тремецо – трябва да минем по живописното крайбрежно шосе. Сега окончателно оценяваме прелестта на местния мек климат, който позволява на градинарите всякакви волности.

Докато се гушим на пейзажа, неусетно стигаме до един от най-

прелестните palazzo, или дворци – "Вила Карлота".

Вилата е построена през 1690 година за миланския търговец маркиз Джорджо Клеричи, който искал домът му да е най-красивият на Комо. Резултатът са 70 000 квадратни метра сгради, паркове, фонтани, статуи и стълбища.

По-късно имотът е продаден на миланския banker и прочут колекционер Джанбатиста Сомарива. Стендал е бил негов гост през 1818 и после описва посещението си в „Пармският манастир“. След Сомарива собственик на имота става германската принцеса Карлота Саксонска, а съпругът ѝ, запален ботаник, се заема да обозасти и разнообрази парка. Разцъфнали рододендрони, азалии, камелии, кедр и вековни секвои, огромни цветни масиви и екзотични видове – разходката тук е пир за сетивата. Сред посетителите, разписали се в книгата за гости, е и Айнщайн.

Разбира се, "Карлота" не е единствената вила, която заслужава внимание. Бреговете на Комо изобилстват от елегантни резиденции на холивудски знаменитости и короновани особи, сред които "Вила Олеангра" на Джордж Клуни и "Ле Фонтанеле" на Версаче (вече продадена на руски бизнесмен). Чести посетители на езерото са и Армани, Магона, Роналдиньо, семейство Бекъм, Силвестър Сталоун.

ПРОДЪЛЖАВАМЕ ПО ВОДА КЪМ БЕЛАДЖО – курорт с три хиляди жители, за който Стендал пише, че е най-красивата гледка в света след Неаполитанския залив. Причина е стратегическото му местоположение: на висок хълм на полуостров, с изглед от три страни към езерото. Любимо място на богати и известни, посещават го звезди от шоу бизнеса, политици и дори кралски особи. Романтиката на мястото се подчертава от тесните павирани улици, цветята по прозорците, уютните тратории... В тукашната "Вила Сербелони" е живял още Плиний Стари. Днес мястото е собственост на Фондация Рокфелер. Не по-малко прочута е и "Вила Мелци", създадена в началото на XIX век, с приказен парк и красив паметник на Данте и Беатриче. Тук почетни гости някога са били Стендал и Ференц Лист. След едно гостуване край езерото прочутият композитор пише: „Когато разказвате историята на двамата щастливо влюбени, поставете ги на брега на езерото Комо“. Сами се убедихме колко прав е бил. ■

Kavident
DENTAL CLINIC

DENTAL CLINIC KAVIDENT

www.kavident.com

+359 887 925 737

+359 2 495 06 20

Sofia, Bulgaria, Rikardo Vakarini 10A str.

THE HOME OF HAPPY LOVERS

From Pliny the Elder, via Stendhal and Slaveykov, to George Clooney and Armani:
Lake Como has always attracted artistic people

By VESELINA FILIPOVA / Photography SHUTTERSTOCK

While contemplating the reflection of the mountain and the elegant villas in the crystal-clear waters of Lake Como, it is difficult to believe that this place is less than an hour away from frenetic, noisy, industrial Milan. In this small oasis with an Alpine scenery and a Mediterranean spirit many famous people have sought peace and quiet – from Pliny the Elder, via Pencho Slaveykov and Einstein, to George Clooney and Armani.

THE LAKE IS OF GLACIAL ORIGIN, the third largest in Italy (after Lake Garda and Lago Maggiore) and one of the deepest in Europe (400 metres). It is characterised by its Y-like shape, due to which the Italians liken it to a man with spread legs – one leg is Lecco, the other Como, and in-between lies the delightful Bellagio.

Our walk starts from the promenade of Como – the small town from which the lake takes its name. The colour of the water changes in accordance with the mountain that is reflected in it – from emerald green to navy blue. Snow-capped peaks glitter in the distance. We pass through Como's historical centre with its 14th century cathedral, its even older town hall and nice small cafés, and head to the funicular for Brunate – a small town perched above the lake.

HERE YOU WILL FIND VILLA BELLA VISTA, the place of the beautiful and sad love of Pencho Slaveykov and Mara Belcheva. Dismissed from the National Library, insulted and banished, the great Bulgarian poet met the love of his life in Zurich. Mara was his complete opposite – the widow of the killed young financial minister Belchev, courted by Prince Ferdinand himself, a

lady-in-waiting, a fashion icon. But opposites, as we all know, irresistibly attract each other. In the winter of 1912 they lived modestly in Rome, later in Florence, and when the poet's health deteriorated they decided to move near Lake Como, to Brunate. Mara sold her house at 12 Hristo Belchev Street in Sofia to meet their expenses. It was in the lovely town overlooking Como, on a day in June, that death caught up with the poet. Slaveykov was buried in Brunate, and his mortal remains were transferred to Bulgaria much later, in 1921. A modest memorial plaque on the wall of the plain house, called Bella Vista (beautiful view), commemorates this fact in two languages. Opposite is the church where his funeral service was performed.

TO APPRECIATE THE BEAUTY of the lake, it is not enough to see it from above. It must be crossed on the water. Motor boats, sail-

boats, small ships traverse it without end. As our first stop we pick Cernobbio, a charming small town in which the legendary Villa d'Este is located. Built in 1568 by Cardinal Tolomeo Gallio as a pleasure palace, in the 19th century the villa became the residence of Caroline of Brunswick, the estranged wife of the Prince of Wales. The remarkable gardens landscaped in the English style date from that period.

Later the place was converted into a deluxe hotel, its entrance flanked by uniformed porters. Villa d'Este is unsurpassed for its magnificent interior. The splendid crystal chandeliers and silk upholstery create a feeling of classical luxury. The park abounds in marble statues and cascades of flowers. The restaurant on the veranda offers a fantastic panorama, and the outdoor swimming pool, with a view of the Alps, is built on a floating wooden platform that is gently rocked by the waves.

IN ORDER TO REACH OUR NEXT STOP – Tremezzo – we have to drive along the picturesque coastal motorway. We can now fully appreciate the delightful mild local climate which allows the imagination of gardeners to run wild. While marvelling at the scenery we imperceptibly reach one of the loveliest palazzos, or palaces, the Villa Carlotta.

It was built in 1690 for the Milanese merchant, Marquis Giorgio Clerici, who wanted his home to be the most beautiful in Como. The result was 70,000 sq m of buildings, parks, fountains, statues and steps.

Later the property was sold to the Milanese banker and famous collector Giambattista Sommariva. He was visited in 1818 by Stendhal who later described it in "The Charterhouse of Parma". After Sommariva, the villa became the property of the German princes Charlotte ►

Here you will find
Villa Bella Vista,
the place of the
beautiful and sad
love of Bulgarian
poets Pencho
Slaveykov and Mara
Belcheva

► of Saxony, and her husband, a keen botanist, enriched and diversified the park. Blossoming rhododendrons, azaleas, camellias, cedars and age-old sequoias, huge flowerbeds and exotic varieties – a walk here is a feast for the eyes. Among others, Einstein was one of the guests who signed the visitor's book. Of course, Carlotta is not the only villa worthy of attention. The shores of Lake Como are dotted with the elegant residences of Hollywood celebrities and royals, including George Clooney's Villa Oleandra and Versace's Le Fontanelle (now sold to a Russian businessman).

Frequent visitors to Lake Como also include Armani, Madonna, Ronaldinho, the Beckhams, Sylvester Stallone.

WE CONTINUE BY WATER TO BELLAGIO – a resort with 3,000 residents, of which Stendhal wrote that it is the most beautiful sight in the world after the Bay of Naples. The reason is its strategic location: on a high hill on a peninsula, overlooking the lake on three sides. A favourite spot of the rich and famous, it is frequented by celebrities, politicians and even royalty. Its romantic aura is enhanced by the

narrow paved streets, the flowers in the windowsills, the cosy trattorias... Already Pliny the Elder lived here in the villa Serbelloni. Today the place is owned by the Rockefeller Foundation. Equally famous is the Villa Melzi, dating from the early 19th century, with a magnificent park and a fine monument of Dante and Beatrice. Stendhal and Franz Liszt were guests of honour here once. After a visit to the Lake the famous composer wrote: "When you write the story of two happy lovers, place them on the shores of Lake Como." We were able to convince ourselves how right he was. ■

ЗАЩО ДА ТЕ ЧАКА, КОГАТО МОЖЕ ДА ДОЙДЕ С ТЕБ?

Научи повече за услугата
„Превоз на домашен любимец“ на www.air.bg

ГЪРЦИЯ, ДО КОЯТО НЕ Е НУЖЕН РСР ТЕСТ

Стотици хиляди българи пропускат традиционната почивка на юг заради коронавируса. Но най-ценната част от нея всъщност е достъпна и тук

Егва ли има друг аспект от кризата покрай коронавируса, който да е бил проследен с повече внимание от българите, от режима за влизане в Гърция. Има много обяснения защо южната съседка ни привлича толкова: по-топло море, безкрайни плажове, хилядолетна култура. Но почти винаги отговорът на въпроса "Защо Гърция" включва и храната. Затова нека се опитаме да проследим корените на една от най-

древните, най-интересни (и най-здравословни) кухни на планетата.

ДРЕВНА ГЪРЦИЯ. Освен с епични войни, кръвожадни тирани и велики философи, историята на Древна Елада е белязана и от по-прозаични прояви на вечния човешки стремеж към щастие - като например храната. Простичките, икономични блюда на престолюдието вървели с „най-добрата ►

► подправка - глагът“, както казва Сократ... За закуска – хляб, напоен във вино. За обяд – хляб, напоен във вино, с няколко маслини, смокини или козе сирене за късметлиите. За вечеря пресни плодове, зеленчуци и риба, хляб, вино и мед. Тукати става ясно, че класическата антична кухня се граждала на три основни продукта – пшеница, зехтин и вино. Не дължително в този ред, както знаем от култа към Дионисий...

Древните гърци почитали виното като божествена напитка, подарена им от бог Дионисий. Легендата разказва, че Дионисий се ражда от връзката между Бащата на боговете Зевс и простосмъртната Семела. Ревнивата Хера заповядала да убият Дионисий и когато начинанието ѝ най-сетне успяло, от още биещото му сърце богинята Атина създала първата лоза. Затова древните елини вярвали, че пиенето на вино ги доближава до боговете. Те произвеждали бяло, червено вино и розе с различно качество - от непретенциозно домашно вино за простолюдието до отлежали реколти с гарантиран произход и автентичност, специални разрешителни и контрол, както свидетелстват печатите по намерените амфори. Виното се пиело разрежено с вода, а въздействието му върху двата пола било надлежно описано. Но единствено в Спарта жените пиели вино открито. Гърците вярвали, че пиенето на неразредено вино води до лудост, и го смятали за варварщина... Кикеон била друга популярна напитка, приготвяна от печено ечемичено брашно, медена вода и свежа мента.

АНТИЧНОТО СОАРЕ. Щом стана дума за вино, трябва да споменем традицията на гръцкия симпозиум (συνήσιον) или буквално „дружеско пийване“. Класическо вечерно събиране, където мъжете, изтегнати на удобни кушетки и окичени с цветни венци, се отдавали на химни в чест на Дионисий и предимно интелектуални разговори в компания на красиви хетери. Тук гостите излагали своите възгледи по различни въпроси, създавали нови познания и обменяли идеи, както описва Плутарх. Систия (τὰ συστήια), от друга страна, била практически задължителна комунална трапеза за гражданите, популярна навън в Спарта и на остров Крит. Отново предимно мъжко занятие, макар че има исторически свидетелства за женски системи. На тези събирания се обсъждали важни въпроси от религиозен и социален характер, помирявали се враждувачи родове и се възстановявала хармонията и мира в общността.

ВИНО И СМОЛА

Прочутата гръцка рецепта е всъщност бяло вино с добавена смола от алепски бор. В древността я използвали да запечатват амфорите, за да не се разваля виното. С откриването на пастъризацията тази нужда отпаднала, но много гърци установили, че са пристрастени към специфичния, свеж вкус.

СИРЕНЕ НА 6000 ГОДИНИ

Според историците, производството и използването на сирене по днешните гръцки земи датира от четвъртото хилядолетие преди Новата ера. Най-старите познати сирена в света са фета и касери.

ОКТОПОДЪТ

Октоподът е деликатен за приготвяне заради изключителната си жилавост. За да я премахнат, гърците или го удрят продължително и силно в земята, или го замразяват.

Ако имате пресен октопод, сложете го в тенджера и го оставете да къкри поне половин час. Не добавяте вода - собственият му сос е достатъчен. В затоплен зехтин добавете риган (и, по желание, чесън), смесете с лимонов сок и маринованите сварения октопод. После изпечете на скара, най-добре с дървени въглища.

ДЗАДЗИКИ (Tzatziki) е много близка до българската салата "Снежанка", но в нея се добавят зехтин и лимонов сок.

ПАТЛАДЖАНЪТ е класическа храна в гръцката кухня. Най-често ще го срещнете като melitzanosalata (кълпоола) или пълнен с домати и чесън и поръсен със сирене.

В ГРЪЦКАТА МУСАКА, за разлика от българската, основна съставка са не картофите, а патладжаните (и понякога тиквичките).

ВЕЛИКИТЕ КУЛИНАРНИ ОТКРИТИЯ. Древногръцката кухня непрекъснато се е обогатявала от разширяващите се географски хоризонти. През 350 г. пр. Христос, когато войските на Александър Велики стигнали до днешните Афганистан и Индия, донесли обратно със себе си не само нови рецепти, но и нови съставки и подправки.

НЕ Е СЪВПАДЕНИЕ, че малко след това (330 г. пр. Христос), е написана и първата готварска книга. Неин автор е Архестрат, прародителят на гурме шефовете. Един век по-късно Атеней създава 15-томния шедьовър *Deipnosophistai* (Гошавка за софисти). Освен детайлните описания на античните храни и кулинарни техники, Атеней ни посвещава в етикета и менюто на пиршествата от онази епоха, като въвежда читателя в дома на понтифекса Ларенсий и неговите 29 гости, които разговарят за традициите, ежедневието, изкуството и науката в Древна Елада. През 146 г. пр.н. е. Гърция става част от Римската държава, а гръцката кухня се обогатява с готварските техники на римляните. Пет столетия по-късно Константин мести столицата на империята в гръцките земи, основавайки Константинопол. През следващите векове Византия черпи кулинарни идеи от всичките си съседи - от Средна Азия, от Близкия изток, от заселващите се на Балканите славяни и прабългари...

ЗАВЛАДЯВАНЕТО НА КОНСТАНТИНОПОЛ от османците е следващата повратна точка в гръцката кулинарна история. Трудно и понякога дори невъзможно е да се каже кои от познатите ни днес ястия са внесени чрез турците от Изтока, и кои са заварени от тях тук, на Балканите. Но и за едните, и за другите постепенно се налагат турските наименования. Такъв е случаят с гръцката салата *дзадзика* (от турското *джъджък*) или лозовите сармички - *долмагес* (на турски - *долма*). От турците идва и думата "мезедес" - мезета, макар самите мезета често да са си традиционни гръцки. Сред най-популярните са октоподът (маринован в оцет или на скара с лимон, зехтин и риган), калмарите (най-често панирани), баничките със сирене и спанак (тиропитакия и спанакопитакия). Впрочем любопитен факт е, че съвременните готвачи дължат традицията на високите бели шапки именно на гърците. През средните векове монасите, които готвели в гръцките православни манастири, носели именно такива високи бели шапки, за да се отличават от останалите братя с техните черни килимъвки. ■

ОТВАРЯМЕ НОВ ОФИС, КЪДЕТО СИ ПОИСКАШ. УДОБЕН ЛИ ТИ Е?

GET IT ON
 Google Play

 Download on the
App Store

GREECE THAT DOESN'T REQUIRE A PCR TEST

Thousands of Bulgarians are missing their traditional southern holidays due to Covid-19. But the best part of the Greek experience is at hand even here

By MARGARITA SPASOVA / Photography SHUTTERSTOCK, ARCHIVES

There are plenty of explanations why our southern neighbour attracts us to such an extent: a warmer sea, endless beaches, millennial culture. But almost always the answer to the question "Why Greece?" also includes food. Let us therefore try and trace the roots of one of the oldest, most intriguing (and healthiest) cuisines on the planet.

ANCIENT GREECE. Besides by epic wars, bloodthirsty tyrants and great philosophers, the history of ancient Hellas is also marked by more mundane manifestations of the eternal human striving for happiness – as, for example, food. The simple, inexpensive dishes of the common people went together with "hunger - the best spice for food", to quote Socrates... For breakfast – bread dipped in wine. For lunch – bread dipped in wine, with a few olives, figs

or goat's cheese for the lucky ones. For dinner – fresh fruit, vegetables and fish, bread, wine and honey. It is immediately clear that the classical ancient cuisine was based on three key products – wheat, olive oil and wine. Not necessarily in that order, as we know from the cult of Dionysus...

The ancient Greeks worshipped wine as a divine drink, a gift of the God Dionysus. Legend has it that Dionysus was born from the relationship between the Father of Gods, Zeus, and the mortal Semele. The jealous Hera ordered Dionysus killed and when she finally succeeded, from his still beating heart the goddess Athena created the first vine. This is why the ancient Hellenes believed that drinking wine brought them closer to the gods. They made white, red wine and rose of different quality – from ordinary homemade wine for the populace to vin-

tage wine with guaranteed origin and authenticity, special licences and control, as evidenced by the seals on the unearthed amphorae. Wine was drunk diluted with water, and its effect on the two sexes was duly described. But women drank wine openly only in Sparta. The Greeks believed that drinking undiluted wine led to madness and considered it barbaric... Kykeon was another popular drink, made from roasted barley flour, honey water and fresh mint.

THE ANCIENT SOIREE. Talking of wine, we cannot but mention the tradition of the Greek symposium (συμπόσιον) or literally "to drink together". A classical evening gathering where the men, reclining on comfortable couches and wearing flower wreaths, would sing hymns in honour of Dionysus and engage in intellectual conversation in the company of beautiful he-

taerae. The guests put forth their views on various issues, formed new acquaintances and exchanged ideas, as Plutarch describes. Syssistia (τὰ συσσίτια), on the other hand, was a practically compulsory communal banquet for citizens, popular mainly in Sparta and on the island of Crete. Again mainly a male prerogative, although there is some historic evidence of female syssistia. Important issues of a religious or social nature were discussed at these gatherings, hostile families were reconciled, and peace and harmony in the community were restored.

THE GREAT CULINARY DISCOVERIES. Ancient Greek cuisine was constantly enriched by the expanding geographical horizons. In 350 BC, when the armies of Alexander the Great advanced to present-day Afghanistan and In-

It is immediately clear that the classical ancient cuisine was based on three key products – wheat, olive oil and wine. Not necessarily in that order

dia, they brought back with them not only new recipes, but also new ingredients and spices. It is no coincidence that the first cookbook was written shortly afterwards (330 BC) by Archestratus, the forefather of gourmet chefs. One century later Athenaeus created the 15-volume masterpiece *Deipnosophistai* (Banquet for Sophists). Besides the detailed descriptions of ancient foods and culinary techniques, Athenaeus initiates us in the etiquette and menu of the feasts of the time, taking the reader inside the home of Pontifex Larensius and his 29 guests who discussed traditions, the everyday life, art and science in Ancient Hellas. In 146 BC Greece became part of the Roman state, and Greek cuisine was enriched with the cooking techniques of the Romans. Five centuries later Constantine moved the capital of the empire to the ►

► Greek lands, founding Constantinople. During the next centuries Byzantium borrowed culinary ideas from all its neighbours – from Central Asia, the Middle East, the Slavs and Proto-Bulgarians settling in the Balkans... The conquest of Constantinople by the Ottomans was the next turning point in Greek culinary history. It is difficult and sometimes even impossible to say which of the dishes known to us today were imported by the Turks from the East and which were found by them here in the Balkans. But Turkish names were gradually imposed for both. A case in point is the Greek salad tzatziki (from the Turkish cacik) or the stuffed vine leaves – dolmades (dolma in Turkish). The same goes for meze, the Turkish word for appetizers, although the appetizers themselves are often traditionally Greek. One of the most popular ones is octopus (marinated in vinegar or grilled with lemon, olive oil and marjoram), calamari (mainly breaded), pastries with sheep's cheese and spinach (tiropitakia and spanakopita). Incidentally, it is worth noting that today's chefs owe the tradition of the tall, round, white hat or toque to the Greeks. In the Middle Ages, the monks who prepared the food in the Greek Orthodox monasteries wore toques in order to distinguish themselves from the other brothers with their black kamelaukions. ■

6000-YEAR-OLD CHEESE

According to historians, the production and use of cheese in the present-day Greek lands dates from the fourth millennium BC. The oldest known cheeses in the world are feta and kasseri.

WINE ANDS RESIN

The famous Greek Retsina is actually white wine with added resin from the Aleppo pine. In antiquity it was used to seal the amphorae to prevent the wine from spoiling. After the discovery of pasteurisation there was no longer any need for this but many Greeks found that they had become accustomed to the specific fresh taste.

OCTOPUS

Octopus is difficult to prepare due to being tough and stringy. In order to soften it the Greeks either pounded it repeatedly on the ground or froze it.

If you have a fresh octopus, put it in it into a pot and let it simmer for at least half an hour. Don't add any water – its own juice is enough. To heated olive oil add marjoram (and garlic if you wish), mix with lemon juice and marinade the cooked octopus. Then grill, best on charcoal.

TZATZIKI is very close to the Bulgarian Snezhanka salad, with added olive oil and lemon juice.

EGGPLANT is a classical food in Greek cuisine. You will mostly find it as melitzanosalata (eggplant dip) or stuffed with tomatoes and garlic and sprinkled with cheese. **IN THE GREEK MOUSSAKA**, in contrast to the Bulgarian one, the main ingredient are not potatoes, but eggplants (and sometimes zucchini). ■

Dnes.bg

Вече знаеш

СПОРТ СВЯТ БЪЛГАРИЯ НОВИНИ ТЕХНОЛОГИИ БЪЛГАРИЯ СПОРТ СВЯТ БЪЛГАРИЯ
ТЕХНОЛОГИИ БИЗНЕС КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ БИЗНЕС ТЕХНОЛОГИИ БИЗНЕС КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ
БЪЛГАРИЯ НОВИНИ ТЕХНОЛОГИИ СВЯТ СПОРТ НОВИНИ ТЕХНОЛОГИИ БЪЛГАРИЯ НОВИНИ
КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ БИЗНЕС ТЕХНОЛОГИИ КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ БИЗ
СПОРТ СВЯТ БЪЛГАРИЯ НОВИНИ ТЕХНОЛОГИИ БЪЛГАРИЯ СПОРТ СВЯТ БЪЛГАРИЯ
ТЕХНОЛОГИИ БИЗНЕС КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ БИЗНЕС ТЕХНОЛОГИИ БИЗНЕС КУЛТУРА СПОРТ СВЯТ
БЪЛГАРИЯ НОВИНИ ТЕХНОЛОГИИ СВЯТ СПОРТ НОВИНИ ТЕХНОЛОГИИ БЪЛГАРИЯ НОВИНИ

ПРАВИЛА ЗА ПРЕВОЗ НА БАГАЖ ПО ПОЛЕТИТЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕЪР

Всички пътници на „България Ер“ имат право на превоз на безплатен ръчен багаж 10 кг + дамска чанта/лаптоп в салона, а в зависимост от избраната класа и тарифа и на регистриран багаж (в багажника на самолета). Превозът на багаж по редовните линии е съобразен и с някои общи правила и политиката на „България Ер“ които трябва да имате предвид. Авиокомпания „България Ер“ спазва системата **PIECE CONCEPT**, базирана на броя, теглото и размерите на чекирания багаж.

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

All passengers of Bulgaria Air are entitled to free carriage of cabin baggage 10 kg + personal item/laptop, as well depending on the chosen class of service and fare to a checked baggage (in the luggage compartment of the airplane). Baggage transportation on regular flights is based on some general rules and the policy of Bulgaria Air, which you should consider. Bulgaria Air baggage policy complies with the **PIECE CONCEPT** system based on the quantity, weight and dimensions of the checked-in baggage.

ТАРИФИ БЕЗ РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен само ръчен багаж, има право да превози в кабината на самолета безплатен багаж, както следва:

ИКОНОМИЧНА КЛАСА

1 брой ръчен багаж до 10 кг и размери 55x40x23 см (сумарна дължина* до 118 см) + дамска чанта/лаптоп

ТАКСИ ЗА РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Първи брой регистриран багаж до 23 кг и до 158 см*:

- Вътрешни полети – 15 евро на посока;
- Международни полети – 20 евро на посока**.

- > В случай на по-тежък, по-обемн или допълнителен чекиран багаж, се прилагат стандартните условия на „България Ер“.
- > Регистриран багаж може да бъде закупен преди полет на летище или чрез издателя на билета.
- > Притежанието на карти CCB Club, карта Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и „България Ер“, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен чекиран багаж по тарифа без багаж.

* Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/.

** За пътуване от Лондон – 20.00 GBP, от Цюрих – 20 CHF, от Тел Авив – 20 USD.

ТАРИФИ С РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен регистриран багаж, има право да превози в багажника на самолета безплатен багаж, както следва:

По международни и вътрешни линии:

БИЗНЕС КЛАСА

- 2 броя ръчен багаж с общо тегло до 15 кг (размери до 55x40x23 см всеки) + 1 дамска чанта/лаптоп;
- 2 броя регистриран багаж до 32 кг и до 158 см* всеки.

ИКОНОМИЧНА КЛАСА

- 1 брой ръчен багаж до 10 кг и размери 55x40x23 см (сумарна дължина* до 118 см) + 1 дамска чанта/лаптоп;
- 1 брой регистриран багаж до 23 кг и до 158 см*.

Изключения

- **ЗЛАТНА КАРТА FLY MORE**
- **БИЛЕТИ, ЗАПЛАТЕНИ С КАРТА VISA PLATINUM ОТ ЦКБ**
- **БИЛЕТИ, ЗАПЛАТЕНИ С КОБРАНДИРАНА КАРТА „БЪЛГАРИЯ ЕЪР И ЦКБ“**
- **ЧЛЕНОВЕ НА ПРОГРАМАТА CCB CLUB**
- **МОЛЯЩИ*****

2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки, за полети, при които опериращ превозвач е авиокомпания „България Ер“.

• БЕБЕТА ОТ 0-2 ГОДИНИ

В случай че тарифата, по която е издаден билетът на възрастния, придружаващ бебето, позволява 1 брой чекиран багаж до 23 кг, то бебето има право на 1 брой чекиран багаж до 10 кг. Превозът на бебешки колички се извършва безплатно, но те следва задължително да се предават и получават непосредствено при качване/слизване на/от самолета. Авиокомпанията не носи отговорност за щети в резултат на транспортиране по багажните ленти, в случай че количката не е предадена/получена на/от самолета.

* Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/. Пътникът може да превозва и повече от безплатната норма багаж срещу допълнително заплащане. Трети багаж се таксува по максималната за трети свръхбагаж.

** Ако билетите Ви са заплатени в сайта на компанията, както и в случаите на: притежание на златна карта FLY MORE, членство в програмата CCB Club или за билети, заплатени с кобрандирана карта от ЦКБ и „България Ер“ или карта Visa Platinum от ЦКБ, е необходимо да се свържете с нас на тел.: +359 2 4020 400 или на e-mail: callfb@air.bg за преиздаване на билета с право на 2 броя безплатен багаж.

TARIFFS WITHOUT CHECKED BAGGAGE

Each passenger who bought a ticket in a tariff that includes only a hand baggage carriage, is allowed to transport in the cabin free baggage allowance as follows:

ECONOMY CLASS

1 piece of hand baggage up to 10 kg and with dimensions 55x40x23 cm (total length up to 118 cm)* + 1 personal item / laptop bag

FEES FOR CHECKED BAGGAGE CARRIAGE

First piece of checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm*:

- Domestic flights – EUR 15 per direction;
- International flights – EUR 20 per direction**.

- > In case of heavier, above volumes or additional piece of checked baggage, the standard conditions of Bulgaria Air apply.
- > Checked baggage can be purchased before the flight at the airport or through the issuer of the ticket.
- > Possession of CCB Club card, Visa Platinum card from CCB, co-branded card from CCB and Bulgaria Air, and FLY MORE gold card does not entitle free checked baggage on tariff without baggage.

* The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage /l+h+w/.

** For travel from London – 20.00 GBP, from Zurich – 20 CHF, from Tel Aviv – 20 USD.

TARIFFS WITH CHECKED-IN BAGGAGE

Each passenger with a ticket purchased in a tariff that includes checked baggage is allowed to transport in the luggage compartment of the airplane free baggage allowance as follows:

International and Domestic flights

BUSINESS CLASS

- 1 piece of hand baggage up to 10 kg and with dimensions; 55x40x23 cm (total length up to 118 cm)* + 1 personal item / laptop bag;
- 2 pieces of checked baggage up to 23 kg or 1 piece up to 32 kg, up to 158 cm* each.

ECONOMY CLASS

- 1 piece of hand baggage up to 10 kg and with dimensions 55x40x23 cm (total length up to 118 cm)* + 1 personal item / laptop bag;
- 1 piece of checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm*.

Exceptions

- **GOLD CARD FLY MORE**
- **TICKETS PAID WITH VISA PLATINUM CARD BY CCBANK**
- **TICKETS PAID WITH CO-BRANDED CARD BULGARIA AIR / CCBANK**
- **MEMBERS OF THE CCB CLUB PROGRAM**
- **SEAMEN*****

2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each* for flights operated by Bulgaria Air.

• INFANTS 0-2 YEARS OF AGE

If the fare of the ticket of the adult who is accompanying the baby allows 1 piece checked baggage up to 23 kg, the baby is entitled to 1 piece checked baggage up to 10 kg. Transportation of baby carriages is free of charge, but it is mandatory to hand them over / to receive them immediately before embarkation / disembarkation of the aircraft. The aviation company shall not be responsible for damages resulting from transportation on baggage belts, in case the carriage has not been handed over / received at the aircraft.

* The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage /l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

*** If your tickets are paid in the company's website, as well as in the cases of: possession of gold card FLY MORE, membership in CCB Club, or tickets paid with co-branded card from CCB and Bulgaria Air or Visa Platinum card from CCB you need to contact us by phone +359 2 4020 400 or e-mail callfb@air.bg to reissue the ticket entitled to free 2 pieces of luggage.

Притежанието на карти CCB Club, Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и „България Еър“, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен допълнителен чекиран багаж по тарифа без багаж.

*** За да се възползвате от условията ни за превоз на моряци, е необходимо билетът да бъде издаден в по-специална моряшка тарифа. За повече информация и резервация можете да се обвърнете към Центъра за обслужване на клиенти на тел.: +359 2 4020 400 или на e-mail callfb@air.bg, бюрата на авиокомпанията в страната и чужбина, както и чрез агентската мрежа.

ПЪТНИКЪТ МОЖЕ ДА ПРЕВОЗВА И ПОВЕЧЕ ОТ БЕЗПЛАТНАТА НОРМА БАГАЖ СРЕЩУ ДОПЪЛНИТЕЛНО ЗАПЛАЩАНЕ *

Такси за свръхбагаж

МЕЖДУНАРОДНИ ЛИНИИ

За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг * – 50 евро;
За големина на багажа между 158 см и 203 см – 70 евро;
Допълнителна бройка – втори багаж до 23 кг до и 158 см – 50 евро;
Допълнителна бройка – трети багаж до 23 кг до и 158 см – 100 евро.

За пътуване от Лондон посочените тарифи са съответно 50/70/100 GBP, от Цюрих 50/70/100 CHF, от Тел Авив 50/70/100 USD.

ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ

За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг * – 20 евро;
За големина на багажа между 158 см и 203 см – 30 евро;
Допълнителна бройка – втори багаж до 23 кг до и 158 см – 20 евро;
Допълнителна бройка – трети багаж до 23 кг до и 158 см – 50 евро;
*Багаж с тегло над 32 кг може да се превозва само като карго.

Специални категории багаж

СПОРТНА ЕКИПИРОВКА

Превозът на спортна екипировка не влиза в нормата на безплатния чекиран багаж. Таксува се 50 евро в посока, като допълнително парче чекиран багаж. Максимални размери до 23 кг и до 203 см сумарна дължина.

Изключение: За всички директни полети, оперирани от „България Еър“:
• Безплатен превоз на един чифт ски/сноуборд екипировка

ВЕЛОСИПЕДИ

Приемат се за превоз в специална опаковка (картон или специален калъф). Максимални размери на опаковката 160 x 90 x 25 см. Изисква се предварително потвърждение на услугата в резервацията.

Международни линии: 70 евро в посока. **Вътрешни линии:** 30 евро в посока.

ОРЪЖИЕ

Превозът на огнестрелни оръжия и боеприпаси се извършва съгласно изискванията на Международната асоциация за въздушен транспорт /IATA/. Не се потвърждава на codeshare полетите на „България Еър“. Превозът на огнестрелни оръжия не може да бъде потвърден в случаите, когато авиокомпания „България Еър“ е партньор по полет. Превозът на огнестрелни оръжия и боеприпаси, различни от спортно оръжие и боеприпаси, е забранен. В някои случаи превоз на огнестрелни оръжия и боеприпаси за ловни и спортни цели може да бъде разрешен. Пътникът трябва да се свърже с „България Еър“ и да предостави информация за вида на оръжието, серийния му номер и припасите, които се внасят в резервационната система. Всички огнестрелни оръжия и боеприпаси се приемат само като багаж за транспортиране в багажниците на самолета и в никакъв случай в салона с пътниците. Трябва да са разделно и подходящо опаковани, като теглото на мунициите не бива да надвишава 5 кг. Пътникът трябва да има всички документи, изисквани от закона и подзаконовите актове, приложими за превоз за съответната държава. „България Еър“ си запазва правото да откаже превоз на огнестрелни оръжия и боеприпаси.

- Ловни пушки и патрони – комплект до 15 кг: такса 50 евро в посока;
- Ловни пушки и патрони – при общо тегло над 15 кг: такса 70 евро в посока;
- Късо огнестрелно оръжие (пистолет): такса 20 евро в посока.

Ловната пушка и патроните се считат за едно парче регистриран багаж и се таксуват с еднократна такса за обслужване. Този вид багаж не се включва в безплатната норма и максимално се прилага независимо от това дали пътникът има друг чекиран багаж.

ДОМАШНИ ЛЮБИМЦИ В ПЪТНИЧЕСКАТА КАБИНА /PETC/

- Максимално тегло на животното и клетката – до 8 кг*;
- Максимални размери на клетката – 48 x 35 x 22 см;
- Не се включва в безплатната норма багаж и се заплаща такса от 60 евро в посока.

ДОМАШНИ ЛЮБИМЦИ В БАГАЖНИКА /AVIH/

- Без ограничение в теглото на животното;
  - Максимални размери на клетката – 110 x 65 x 70 см;
  - Не се включва в безплатната норма багаж, заплаща се такса:
- при тегло на животното и контейнера до 32 кг - 100 евро в посока
при тегло на животното и контейнера над 32 кг - 140 евро в посока**

Важни уточнения за превоза на домашни любимци:

- Превозът на домашни любимци задължително подлежи на потвърждение от Авиокомпанията. За потвърждение е необходимо да се свържете с Центъра ни за обслужване на клиенти на телефон: +359 2 402 0400 или по e-mail callfb@air.bg;
- Приемат се за превоз само кучета и котки;
- „България Еър“ не приема за превоз животни до и от Великобритания;
- Бойните и опасни породи се приемат за превоз само като карго (напр. Американски питбул териер, Стафордширски бултериер, Американски стафордширски териер, Бултериер, Американски булдог, Дого Аржентино, Кангал (Анатолийски овчарка), Кавказка овчарка, Ротвайлер, Родезийски риджбек, Доберман, Кане Корсо и др.)

*за полети FB1431/1432 до и от Париж, където опериращ превозвач е Air France, максималното тегло за превоз на PETC е 6 кг.

** Животни с тегло с контейнера над 32 кг не се приемат за превоз до/от Брюксел.

* За смесени превози с участието на „България Еър“ и други партньорски авиокомпани в маршрута могат да бъдат прилагани други условия за багаж

Possession of card CCB Club, Visa Platinum CCB, co-branded card from CCB and Bulgaria Air, and Gold Card FLY MORE does not entitle the additional free checked baggage on tariff without luggage.

*** In order to take advantage of our conditions for the transportation of seamen, the ticket must be issued at a special seaman fare. For more information and reservations, please contact the Customer Service Center at +359 2 4020 400 or e-mail callfb@air.bg, any of the Bulgaria Air offices or through the travel agent network.

THE PASSENGER MAY CARRY MORE THAN THE FREE BAGGAGE ALLOWANCE AT ADDITIONAL COST *

Excess baggage fees

INTERNATIONAL FLIGHTS

Baggage weight between 23 kg and 32 kg* – EUR 50;
Baggage dimensions between 158 cm and 203 cm – EUR 70;
Extra piece – second bag up to 23 kg x 158 cm – EUR 50;
Extra piece – third bag up to 23 kg x 158 cm – EUR 100.

For travel from London the indicated fares are respectively 50/70/100 GBP, from Zurich 50/70/100 CHF, from Tel Aviv 50/70/100 USD

DOMESTIC FLIGHTS

Baggage weight between 23 kg and 32 kg* – EUR 20;
Baggage dimensions between 158 cm and 203 cm – EUR 30;
Extra piece – second bag up to 23 kg up to 158 cm – EUR 20;
Extra piece – third bag up to 23 kg up to 158 cm – EUR 50;
* Baggage with weight over 32 kg may only be carried as cargo.

Special categories of baggage

SPORT EQUIPMENT

Transportation of sport equipment is not included in the quota of checked baggage. It is charged as an extra piece of checked baggage – EUR 50 in direction.

The equipment must be of maximum weight and total dimensions 23 kg and 203 cm.

Exception: for all flights operated by Bulgaria Air:

- Free carriage of 1 piece of ski / snowboard equipment.

BICYCLES

Accepted for carriage in special packaging (cardboard or a special case). Maximum size of package 160 x 90 x 25 cm. This service requires pre-confirmation in the reservation.

International flights: EUR 70 per direction. **Domestic flights:** EUR 30 per direction.

FIREARMS

Carriage of firearms and ammunition is carried out according to the requirements of the International Air Transport Association /IATA/. It is not confirmed on codeshare flights of Bulgaria Air. Carriage of firearms and ammunition other than sport weapons and ammunition is prohibited. In some cases, carriage of firearms and ammunition for hunting and sporting purposes may be permitted. The passenger should contact Bulgaria Air and provide information on the type of weapon, its serial number and the ammunition, which will be entered into the reservation system. All firearms and ammunition will be accepted only as baggage and must be transported in the luggage compartment of the airplane and under no circumstances in the passenger cabin. They must be suitably packed separately and the weight of the ammunition should not exceed 5 kg. The passenger should have all documents required by law and regulations applicable to carriage for the particular state. Bulgaria Air reserves the right to deny carriage of firearms and ammunition.

- Hunting rifles and cartridges – total weight up to 15 kg: fee EUR 50 per direction;
- Hunting rifles and cartridges – total weight over 15 kg: fee EUR 70 per direction;
- Short-barrel firearms (pistol): fee EUR 20 per direction.

Hunting rifles and cartridges are regarded as one piece of registered baggage and are charged with one-time fee for service. This type of baggage is not included in the free allowance and the fee is applied regardless of whether the passenger has other checked-in baggage.

PETS IN THE PASSENGER CABIN /PETC/

- Maximum weight of the animal and the cage – up to 8 kg*;
- Maximum dimensions of the cage – 48 x 35 x 22 cm;
- The pet is not included in the free baggage allowance, and a fee of EUR 60 per direction applies.

PETS IN THE HOLD /AVIH/

- No limitation in the weight of the animal;
- Maximum dimensions of the container – 110 x 65 x 70 cm;
- The pet is not included in the free baggage allowance, and the following fees apply:

At the weight of the animal and container up to 32 kg – EUR 100 per direction;

At the weight of the animal and container over 32 kg – EUR 140 per direction.

Important information for live animal transportation:

- Pets transportation (both PETC and AVIH) is a subject to compulsory confirmation from the Airline. For confirmation please contact our Customer Service Centre at +359 2 402 0400 or by e-mail: callfb@air.bg;
- Only dogs and cats are accepted for transport;
- Bulgaria Air does not accept animals to and from Great Britain;
- Fighting and dangerous breeds are accepted for carriage only as cargo (example: American Pit Bull Terrier, American Staffordshire Terrier, Staffordshire Bull Terrier, Bull Terrier, American Bulldog, Dogo Argentino, Karabash (Kangal), Anatolian Shepherd Dog, Caucasian Ovcharka (Caucasian Shepherd Dog), Rottweiler, Rhodesian Ridgeback, Doberman, Cane Corso, etc.).

* For flights FB1431/1432 to and from Paris where operating carrier is Air France, the maximum weight of PETC is 6 kg.

** Animals weighing over 32 kg together with the container are not accepted for carriage to / from Brussels.

* For partner flights involving Bulgaria Air and other partner airlines, other luggage conditions may apply.

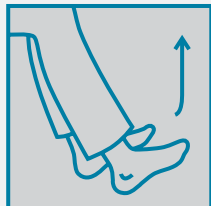

ГОТОВИ ЗА ПОЛЕТ

Предлагаме ви няколко полезни съвета за това как да се чувствате добре по време на полета и след него. Изпълнявайте упражненията бавно и дишайте равномерно.

FIT TO FLY

These handy exercises enable you to stay in top form – both during and after the flight. Perform each move with steady, even breathing.

ХОДИЛА

10 пъти

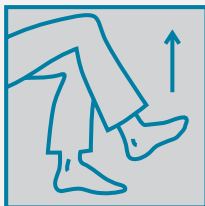
Поставете петите на пода и повдигнете нагоре пръстите на краката. После опрете пода с пръсти и повдигнете петите.

ГЛЕЗЕНИ

15 пъти

Правете кръгови движения първо с единия крак, а после с другия.

КОЛЕНЕ

30 пъти

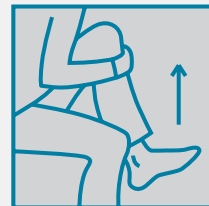
Повдигнете единия крак, докато не усетите напрежение в бедрото.

РАМЕНЕ

5 пъти

Поставете ръцете на бедрата и започнете да описвате кръгови движения с раменете.

КРАКА

10 пъти

Наведете се леко напред. Обгърнете с ръце коленете и ги повдигнете на нивото на гърдите. Задръжте така 15 секунди.

ГРЪБ И РЪЦЕ

15 пъти

Поставете и двете стъпала на пода и стегнете корема. Навеждайте се напред, докато ръцете Ви не опрат пръстите на краката.

FEET

10 times

Placing your heels on the floor, stretch your toes upwards. Then, keeping your toes on the floor, raise your heels upwards.

ANKLES

15 times

Rotate your foot – first in one direction and then the other.

KNEES

30 times

Raise your legs, tensing the muscles in your thighs.

SHOULDERS

5 times

With your hands on your thighs, rotate your shoulders in a circular motion.

LEGS

10 times

Bend forward slightly. Wrap your hands around one knee and raise it to your chest. Hold for 15 seconds. Repeat with the other knee.

BACK AND ARMS

15 times

Place both feet flat to the floor and hold your stomach in. Bend forward, moving your hands down your legs.

ДА СЕ ЛЕТИ НЕ Е СТРАШНО

Статистиката сочи, че летенето със самолет е далеч по-безопасно от много други дейности. Екипажът на Вашия самолет е висококвалифициран и с богат опит. Самолетите на „България Еър“ са с безупречна поддръжка и могат да устоят на всякаква турбуленция.

Опитайте да се отпуснете – вдишвайте дълбоко през носа и задръжте въздуха няколко секунди, преди да го издишате.

RELAX!

Statistics show that flying is much safer than many situations in daily lives. The crew in control of the plane is highly trained and experienced. Bulgaria Air aircrafts are thoroughly maintained and designed to withstand various forms of turbulence

Try to relax – breathe in deeply through your nose, hold for three seconds before exhaling slowly.

ПО ВРЕМЕ НА ПОЛЕТ

Усещате болка в ушите? Запушете носа, затворете устата и започнете да преглъщате или да се опитвате да изкарате въздуха, без да отваряте уста. Дъвченето на дъвка също помага.

Стимулирайте кръвообращението си, като се разходите по пътеката в самолета. Избягвайте да седите с кръстосани крака, защото това може да ограничи кръвообращението. Може да се почувствате по-удобно, ако свалите обувките. Пийте повече вода и по-малко алкохол, чай или кафе.

DURING THE FLIGHT

Ear pain? Pinch your nose shut, close your mouth and swallow or blow out against your closed mouth. Alternatively, chew some gum.

Stimulate your circulation by walking around the cabin and stretching. Avoid sitting with your legs crossed as this restricts circulation. Removing your shoes may provide you with more comfort. Drink plenty of water and not too much alcohol, tea or coffee.

КАК ДА СЕ ПРИСПОСОБИМ ПО-БЪРЗО КЪМ ЧАСОВИТЕ РАЗЛИКИ

Опитайте се да настроите биологичния си часовник към времевата зона на бъдещата Ви дестинация, като вечерта преди полета си легнете един час по-рано или по-късно.

Не прекалявайте с тежката храна и не пийте твърде много алкохол или кафе вечерта преди полета. Яжте богати на протеин храна в подходящи за новата часова зона отрязъци от нощието.

Когато пристигнете на избраната от Вас дестинация, направете си кратка разходка. Прекарайте поне 30 минути на дневна светлина.

REDUCING JETLAG

Begin adjusting your body clock to the time zone of your destination the night before departure by going to bed earlier or later.

Don't consume too much food the night before you leave, or drink too much coffee or alcohol. Eat protein-rich meals at times that are normal for your new time zone.

At your destination, take light exercise – such as a walk. Spend at least 30 minutes in daylight.

УДОБСТВО И БЕЗОПАСНОСТ ВЪВ ВЪЗДУХА

„България Ер“ Ви желае безопасен и удобен полет. Висококвалифицираните ни летци, стюардеси и стюарди са обучени да осигурят безопасността Ви. Ето някои основни моменти от безопасността, с които може да се запознаете, докато почивате и се наслаждавате на полета с „България Ер“.

ВАШЕТО ЗДРАВЕ

Ако имате притеснения за здравето си, свързани с пътуването, и особено ако страдате от дихателни или сърдечно-съдови заболявания, посетете лекаря си преди заминаване. Аптеките могат да Ви предложат лекар- ства без рецепта, но нашият съвет е винаги да се консултирате с лекар кои са най-подходящи за Вас

ВАШИЯТ БАГАЖ

Избягвайте тежкия ръчен багаж. Носенето му може да претовари организма Ви. Да седнеш в креслото уморен и изтощен, означава да започнеш пътуването си зле. В ръчния багаж носете само основното, което ще Ви трябва по време на полета.

СРОКЪТ ЗА ЯВЯВАНЕ НА ЛЕТИЩЕТО

Опитайте се да пристигнете на летището рано. Оставете си достатъчно време за формалности, пазаруване и отвеждане към самолета. Времето за регистриране на пътниците е различно на различните летища и може да варира според дестинацията. Добре е да се информирате предварително за часа, в който трябва да сте на летището.

ВАШАТА СИГУРНОСТ

Запознайте се с изискванията за сигурност и ги спазвайте. Не се съгласявайте да пренасяте чужд багаж. Не оставайте багажа си без надзор. Слагайте ножове, ножици и остри предмети в куфара, който предавате за транспортиране в багажника на самолета. Ако са в ръчния Ви багаж, летищните служби за сигурност ще Ви забранят да ги качите в самолета.

ВАШИЯТ РЪЧЕН БАГАЖ

Сложете тежките предмети под седалката пред Вас, а леките – в багажните отделения над седалките. Не блокирайте с багаж пътя към аварийните изходи и пътеките между креслата. Отваряйте багажниците над седалките внимателно – ако съдържанието им е разместено по време на полета, при отваряне от тях може да паднат предмети.

ПУШЕНЕТО

Пушенето в самолета е опасно. Забранено е на всички полети на „България Ер“. На кабинния екипаж е наредено да следи за изпълнението на забраната. Не пушете в тоалетните, които са оборудвани с датчици за дим.

УПЪТВАНИЯТА ЗА БЕЗОПАСНОСТ

Преди заминаване и пристигане кабинният състав на „България Ер“ ще Ви запознае с правилата за безопасност в самолета. Упътването включва сведения за предпазните колани, кислородните маски, изходите, аварийното напускане на самолета, спасителните жилетки. Молим за Вашето внимание по време на демонстрацията. Разгледайте инструкцията за безопасност в самолета, която е в джоба на седалката пред Вас.

КАБИНЕН ЕКИПАЖ

Кабинният екипаж на „България Ер“ се грижи да Ви обслужва отлично и да осигурява безопасността по всяко време. Не се притеснявайте да повикате стюардесите и стюардите, като използвате разположения над креслото Ви бутон, да споделяте коментарите си с тях и да ги уведомявате за потребностите си.

ПРИ ПРИСТИГАНЕ

Пазете багажите си купони, за да намерите лесно багажа си. Отделете малко време, за да се аклиматизирате след пристигането си.

YOUR COMFORT AND SAFETY IN THE AIR

Bulgaria Air wishes you a safe and comfortable journey. Our highly trained flight deck and cabin crews are here to take care of your safety. While relaxing and enjoying Bulgaria Air's inflight service, you may consider the basic points that follow.

YOUR HEALTH

If you have any medical concerns about making a journey, or if you suffer from a respiratory or heart condition, see your doctor before traveling. There are over-the-counter medicines available, but we recommended always to consult a doctor to determine which are suitable for you.

YOUR LUGGAGE

Try to travel light. Carrying heavy bags can cause considerable stress you may not be used to. Arriving at your sit exhausted and perspiring is not a good start to your journey. In your hand luggage, carry only essential items which you will genuinely need during the flight.

YOUR CHECK IN DEADLINE

Arrive early at the airport. Give yourself plenty of time to check-in, shop and board. Check-in times vary from airport to airport and from destination to destination. Please, inform yourself well in advance to avoid delays/cancellations.

YOUR SECURITY

Do read and follow the security requirements. Do not agree to carry other people's items with you. Never leave your luggage unattended. Store personal knives, scissors and other sharp objects safely inside your suitcase or hold luggage. If you do not, airport security staff will stop you taking them aboard in your cabin luggage.

YOUR HAND LUGGAGE

Please store heavy items underneath the seat in front of you. Stow lighter items in the overhead luggage racks. Please ensure you do not block access to the emergency exits, and do not block the aisle. Please open the overhead lockers with caution: items there may have become disturbed and may fall onto the seats below.

SMOKING

Smoking onboard is dangerous. All Bulgaria Air flights are non-smoking and cabin crew are under strict instructions to monitor observance. Please do not smoke in the lavatories; they are equipped with smoke sensors.

THE SAFETY BRIEFING

Before departure and on approach, Bulgaria Air cabin crew will demonstrate the rules of safety on board our aircraft. The briefing includes information on your seatbelt, how to use your oxygen mask, how to locate exits, how to leave the aircraft in an emergency, and how to use your lifejacket. Please spare a moment to watch their demonstration. Please also consult the illustrated Safety on Board leaflet in the seat pocket in front of you.

YOUR CABIN CREW

The Bulgaria Air flight attendants are on board to provide you with top class inflight service and ensure your safety at all times. Please do not hesitate to use the overhead attendant call button and share comments or request service from your flight attendant.

AT THE DESTINATION AIRPORT

Have your luggage identification tags ready to help you find your luggage. Give yourself some time for initial acclimatisation with the weather and environment of your destination.

От 6 ноември 2006 г. в Европейския съюз са в сила нови мерки за сигурност, които ограничават количеството течности в ръчния багаж. Те трябва да са в самостоятелни опаковки до 100 мл всяка и общо до 1 л, поставени в самозапечатващ се прозрачен плик, който подлежи на проверка от служителите по сигурността. Ограниченията се отнасят за следните течности: вода, напитки, супи, сиропи, кремове, лосиони, гелове, парфюми, дезодоранти, спрейове, паста за зъби, лъна за бръснене и не включват медикаменти и бебешки храни за ползване по време на пътуването, но те подлежат на проверка.

Списъкът посочва някои от забранените за пренос предмети, без да бъде изчерпателен. Моля, консултирайте се с летищния персонал за по-пълна информация.

Уважаеми пътници,

В съответствие с директива на Европейската комисия 68/2004 от 15 януари 2004 г., в охраняемите зони на летищата и в ръчния багаж не бива да се слагат предмети, с които е възможно или изглежда да възможност да се причини нараняване. Сред забранените предмети са:

всякакви видове огнестрелно оръжие / катапулти и харпуни / имитации на огнестрелно оръжие, в това число детски играчки /оръжейни части, с изключение на уреди за телескопично виждане / пожарогасители / електрошокови уреди / брагви, секири, сатъри, томахапки / лъкове, къси копия / всякакви заострени метални предмети, които могат да послужат за нараняване / ножове, независимо от предназначението им /саби, мечове / бръсначи, скалпели / ножици, с режеща част, по-дълга от 6 см / бормашини, отвертки, клещи, чукове / кнки за лед / всички видове спортни стикове, бухалки, щетки и тояги / всички видове оборудване за бойни спортове / амуниции, гранати, мини, военни експлозиви / детонатори / газ и газови контейнери / всякакви пиротехнически средства / хлор, парализиращи спрейове, съзотворен газ / терпентин, разредител и аерозолна боя / напитки с над 70% съдържание на алкохол.

From November 6, 2006 the European Union adopted new security rules that restrict the amount of liquids you can take through security checkpoints, in addition to other prohibited articles. These liquids must be in individual containers with a maximum capacity of 100 ml each, packed in one transparent, resealable plastic bag (with a capacity of no more than one litre). The restrictions apply to liquids such as water, drinks, soups, syrups, make-up, creams, lotions, gels, perfumes, deodorants, sprays, tooth paste and shaving foam. Liquid foods for babies and any medication a passenger may need during a flight are exempt from the above restrictions but must be presented at security checkpoints.

This is not an exhaustive list. If in doubt, please, consult the airport staff who will be happy to provide you with more detailed information.

Dear passengers,

In keeping with European Commission Regulation № 68/2004 of 15 January 2004, any object capable, or appearing capable of causing injury should not be carried into the security restricted areas of the airports and into the aircraft's cabins. These include, but are not limited to:

all types of firearms / catapults and harpoons / replica or imitation firearms, toy guns /component parts of firearms (excluding telescopic sighting devices) / fire extinguishers / stun or shocking devices / axes, hatchets, meat cleavers; machetes / arrows and darts / any type of sharpened metal objects, which could cause injury / all types of knives / sabers, swords / open razors and blades, scalpels / scissors with blades more than 6 cm in length / drills, screwdrivers, crowbars, hammers / ice skates / any type of sport bats, clubs, / sticks or paddles / any martial arts equipment / ammunition, grenades, mines, explosives and explosive devices / detonators / gas and gas containers / any pyrotechnics / chlorine, disabling or incapacitating sprays, tear gas / turpentine and paint thinner, aerosol spray paint / alcoholic beverages exceeding 70% by volume.

ДОМАШНИ ЛЮБИМЦИ FLYING WITH PETS

Защото знаем, че те са част от Вашето семейство – възползвайте се от услугата ни за превоз на домашни любимци!

При превоза на домашни любимци в пътническата кабина /PETC/ максималното допустимо тегло на животното и клетката е 8 кг,

а размерите на клетката 48 x 35 x 22 см. За услугата се заплаща такса от 60 евро в посока.

При превоз на домашни любимци в багажното отделение /AVIH/ няма ограничение в теглото на животното, а максималните размери на клетката са 110 x 65 x 70 см. При общо тегло до 32 кг се заплаща такса 100 евро, а над 32 кг – 140 евро в посока.

Превозът на домашни любимци задължително подлежи на потвърждение от Авиокомпанията.

Могат да бъдат превозвани само кучета и котки, като единствено до и от Великобритания не се предлага услугата превоз на животни.

Бойните и опасни породи се приемат за превоз само като карго.

Because we know they are part of your family – take advantage of our service for animal transportation!

When transporting pets in the luggage compartment /AVIH/ there are no limitations in the weight of the animal. The maximum dimensions of the container are 110 x 65 x 70 cm.

When transporting pets in the passenger cabin /PETC/ the maximum weight of the animal and the cage is up to 8 kg and the maximum dimensions of the cage – 48 x 35 x 22 cm. A fee of EUR 60 per direction applies.

At the weight of the animal and container up to 32 kg, a fee of EUR 100 per direction applies, if the weight is over 32 kg – EUR 140 per direction applies.

Pets' transportation is a subject to compulsory confirmation from the Airline.

Only dogs and cats are accepted for transport. Animal transportation to and from Great Britain is not allowed.

The fighting and dangerous breeds are accepted for carriage only as cargo.

UPGRADE TO BUSINESS CLASS UPGRADE DO BIZNES KLASA

Upgrade до бизнес класа, за да е перфектно

„България Еър“ Ви дава възможност да повишите комфорта на своето пътуване благодарение на услугата Upgrade до бизнес класа.

Upgrade може да бъде закупен от 24 часа до 40 минути преди излитане, при наличие на свободни места. Освен удобство и комфорт, услугата Ви носи още редица предимства

като приоритетни чекиране и качване в самолета, допълнителен багаж, достъп до бизнес салоните на летищата и бизнес класа кетъринг. Ако сте член на програма FLY MORE, печелите и повече точки.

Важно е да се отбележи, че при полет с прекачване трябва да се спазва разрешението за превоз на багаж и на другия превозвач. Съветваме Ви да заявите UPGRADE минимум 2 часа преди излитане на полета от София, за да се насладите и на кетъринга като част от

всичките предимства. Таксата за услугата Upgrade е 50 евро* в посока по вътрешни линии и 100 евро* в посока по международни линии.

Можете да закупите Upgrade чрез Центъра за обслужване на клиенти на тел.: +(359) 2 40 20 400 или по e-mail на callfb@air.bg, както и в офисите на „България Еър“, чрез издателя на билета или на летището преди полет.

*За отсечката Лондон – София таксата е 100 паунда.

Upgrade to business class to be perfect

Bulgaria Air gives you the opportunity to increase the comfort of your trip with the Upgrade to the business class service.

The Upgrade may be purchased from 24 hours to 40 minutes before scheduled departure in case of availability.

By choosing it you get not only comfort and convenience, but also

priority check-in and boarding in the airplane, additional baggage, access to airport business lounges and business class catering. If you are a member of our frequent flyer program FLY MORE, you earn more points as well.

Please note that in case of a connecting flight, the luggage permit of the other carrier must be checked and observed with.

We also advise you to request UPGRADE at least 2 hours before the departure from Sofia in order

to enjoy catering as part of all the benefits of the service. The Upgrade fee is EUR 50 in direction for domestic flights and EUR 100 in direction for all international flights.

Upgrade can be purchased at our Customer Service Center: +(359) 2 40 20 400 or via e-mail: callFB@air.bg, and also in the Bulgaria Air offices, through the ticket issuer or at the airport before the flight.

ПОВЕЧЕ КОМФОРТ MORE COMFORT

Добавете повече удобство към Вашето пътуване!

Как? Като запазите своето място с допълнително пространство и повече комфорт срещу такса от 20 евро на посока, или запазете своето предпочитано място, близо до изхода за всички типове самолети на България Еър срещу такса от 10 евро на посока. Услугата е налична за всички директни полети, изпълнявани от авиокомпанията!

Можете да заявите и

заплатите своето предпочитано място чрез Центъра за обслужване на клиенти на тел.: +(359) 2 40 20 400 или по e-mail на callfb@air.bg, както и в офисите на „България Еър“, чрез издателя на билета и на летището преди полета. Съветваме Ви да заявите услугата предварително, за да си гарантирате налично място и да спестите време на летището. Следва да се има предвид, че има пътници, които не могат да бъдат настанявани на аварийни изходи (някои от

местата с повече пространство се намират до тях), например хора с физически, психически и слухови увреждания, възрастни хора, деца и бебета (със или без придружител) и пътници с наднормено тегло.

* За Тел Авив таксата е в щатски долара, за Лондон в паунда, за Цюрих в швейцарски франка.

Travel even more comfortable

Bulgaria Air gives you the opportunity to guarantee more in-flight comfort!

How? Just book your seat with extra leg space and more comfort for the price of 20 EUR per flight or book your preferred seat near the exit for all types of Bulgaria Air airplanes for the price of 10 EUR per flight. The service is available for all direct flights operated by the

airline!

You can request and prepay your preferred seat by contacting our Customer Service Center at +(359) 2 40 20 400 or via e-mail: callfb@air.bg, as well as in the Bulgaria Air's offices, through the ticket issuer and at the airport prior the flight. We recommend you to request the service in advance to make sure we have an available seat for you and to save time at the airport. It should be considered that

here are passengers who cannot be seated in an emergency exit row (some of the seats with extra leg space are situated next to these exits) such as people with physical, mental and hearing impairments and limitations, elderly people, children and babies (including unaccompanied minors (UMNR) and overweight passengers.

* For Tel Aviv the fee is in USD, for London in GBP, for Zurich in CHF

ПРЕВОЗ НА НЕПРИБРУЖЕНО ДЕТЕ UNACCOMPANIED MINOR

Пътуване на деца без придружител

Доверете се на услугата на „България Еър“ за превоз на непридружени деца и бъдете спокойни за своето дете по време на полет!

• За деца на възраст между 3 и 5 г. осигуряваме ескорт – стюард, който да посрещне детето от изпращача на отправното летище, да го придружи по време на всички летищни процедури до качване в самолета, да се погрижи лично за спокойното му пътуване и да го предаде на посрещача при пристигане. За детето се заплаща пълната тарифа без детско намаление, плюс 50%

от еднопосочната тарифа в М класа и двупосочни летищни такси за стюарда-придружител.

• За деца между 5 и 11 г. се осигурява служител, който да посрещне детето от изпращача на отправното летище, както и такъв, който да го предаде на посрещача при пристигане. За детето се заплаща пълната тарифа без детско намаление, плюс UM такса в размер на 50 евро на отсечка за международни полети и 30 евро за вътрешни полети. За София – Лондон таксата е 60 евро, а за Лондон – София е 60 паунда.

• По желание на родителите, деца от 12 до 18 г. могат също да се възползват от услугата

срещу заплащане на UM таксата. На тях се предоставя същата услуга като за деца между 5 и 11 г. За да се възползвате от услугата, е необходимо да отправите запитването си поне 2 седмици преди полета на callfb@air.bg.

Детето Ви задължително трябва да носи със себе си валиден паспорт.

Една стюардеса може да придружава две деца от едно семейство – братя и сестри, които пътуват заедно. За тях се заплаща една UM такса.

Unaccompanied minors flying

Trust the Bulgaria Air service for unaccompanied minors and let them flying without any worries!

• For children between 3 and 5 years old we provide an escort – flight attendant who will pick up the child from the person who is escorting him/her at the departure airport, will be next to the child during all airport procedures until boarding the plane, personally take care of the child's safe journey during the flight and will hand him/her over to the welcoming person at the arrival airport. The full ticket fare is payable for the child (without a child's discount), plus 50% of

the one-way fare in the M class and two-way airport taxes for the escort flight attendant.

• For children between 5 and 11 years old a staff member is provided to welcome the child from the escorting person at the departure airport, as well as a person to hand him over to the welcoming person at the arrival airport. The full ticket fare is payable for the child (without a child's discount), plus a UM fee of EUR 50 in direction for international flights and EUR 30 in direction for domestic flights. For Sofia – London the fee is EUR 60 and for London – Sofia is GBP 60.

• Per parents request, children between 12 and 18 years old could also take advantage of

the service, against payment of the UM fee. They are provided the same service as for children between 5 and 11 years of age.

In order to take advantage of the service, you should make your inquiry at least two weeks prior the flight at callfb@air.bg

Your child must carry a valid passport with him/her. One flight attendant can accompany two children from the same family – brothers and sisters who travel together. For them is paid a single UM fee.

THE FACE OF

Bulgaria Air

National Carrier **www.air.bg**

Airbus A320-214

Airbus A319-112

Boeing 737-300

Embraer 190-100

CODESHARE PARTNERS

Codeshare partnerships are an integral part of Bulgaria Air route portfolio. They enable the airline to provide its customers more frequencies to a particular destination as well as to widen its destinations list at facilitated booking procedure.

SOFIA – MOSCOW
VARNA / BURGAS – MOSCOW

SOFIA – PARIS / VARNA
PARIS – NICE / LYON / BORDEAUX

SOFIA – ROME / MILAN / VARNA / BURGAS
ROME – MILAN / TURIN / FLORENCE / GENOA / NAPLES
/ PIZA / VENICE / BOLOGNA / TRIEST / VERONA /
CATANIA / BARI / PALERMO / LAMECIA TERME /
BRINDISI / REGGIO CALABRIA / MADRID / BARCELONA /
AMSTERDAM / LONDON / PARIS / BRUSSELS / PRAGUE /
GENEVA / MALTA

SOFIA – MADRID
MADRID – LAS PALMAS / TENERIFE

SOFIA – AMSTERDAM

SOFIA – PRAGUE
PRAGUE – BUDAPEST / COPENHAGEN / DUSSELDORF /
HAMBURG / GÖTEBORG / REYKJAVIK

SOFIA – ATHENS / LARNACA / VARNA / BURGAS
ATHENS – BEIRUT / TEL AVIV / EREVAN / NICE / TBILISI
LARNACA – TEL AVIV

SOFIA – LARNACA / PRAGUE / ZÜRICH / VARNA /
BURGAS
LARNACA – BEIRUT / TEL AVIV

SOFIA – BELGRADE / TEL AVIV / LARNACA / VARNA
BELGRADE – KIEV / NICE / HELSINKI

SOFIA – BUCHAREST

SOFIA – DOHA / VARNA / BURGAS

SOFIA – KIEV / VARNA

Дестинации Destinations

CODESHARE PARTNERS

Code share партньорството позволява на авиокомпаниите да предлагат на своите пътници повече полети до дадената дестинация при облекчена процедура за резервация, както на собствените полети, така и на полетите на партньора по маршрута.

The Code share partnership enables airlines to provide for their valuable customers more frequencies to each particular destination at facilitating booking procedure, on every own operated or marketing flight en route.

SPA PARTNERS

Special prorate agreement е сред основните търговски договори, предоставящ на партньорските авиокомпани изключителната възможност да увеличат броя на предлаганите дестинации през даден пункт и да отговарят на търсенето на клиентите с приемливи цени.

The Special prorate agreement is among the basic commercial agreements, giving partner airlines a significant opportunity to enlarge number of global beyond destinations offered in response to customer demands at reasonable prices.

INTERLINE PARTNERS:

Interline agreement позволява взаимното признаване на билетите и по този начин съществено допринася за това двете авиокомпани да могат да предлагат продукта на партньора по редовни линии.

The Interline agreement permits the acceptance of each other's airtickets and that way contributes significantly both airlines to be able to offer customers reciprocally their product on schedule services.

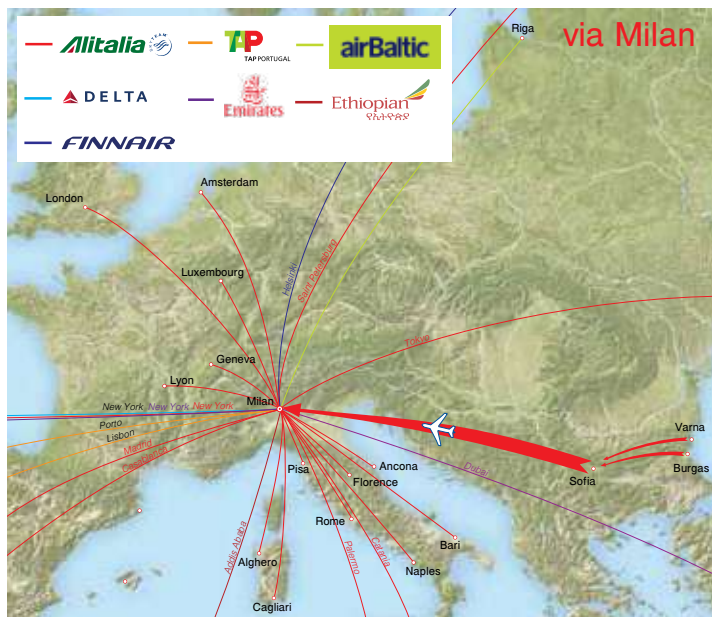
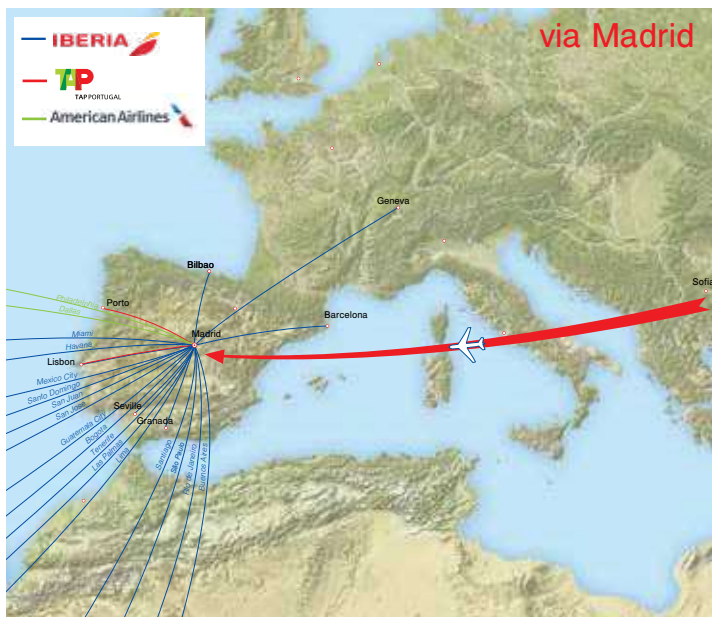
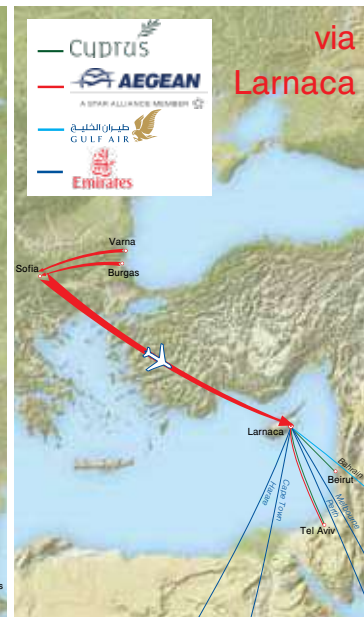
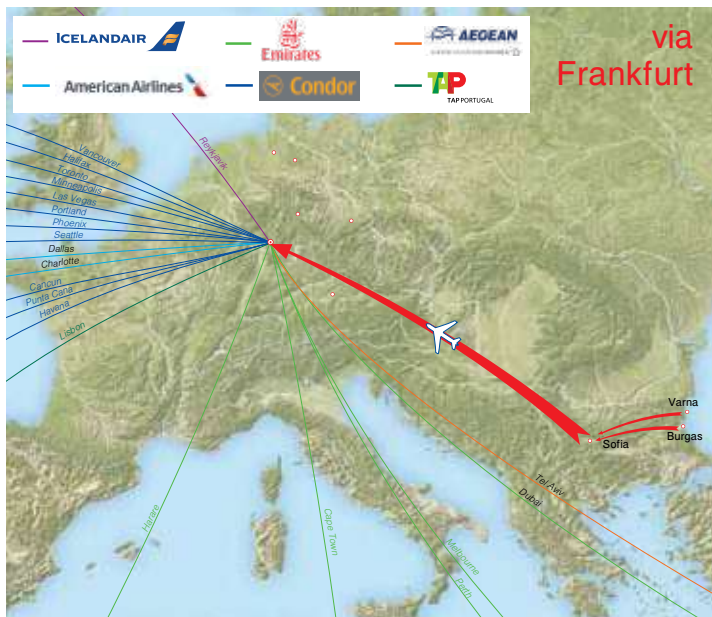

Летете до всяка точка на света с България Еър и партньори.
Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

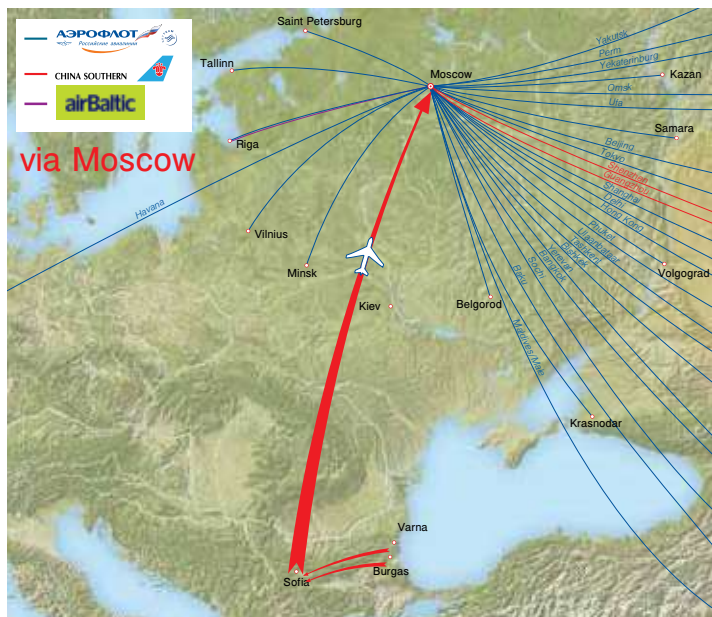

Летете до всяка точка на света с България Еър и партньори.

Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

БЪЛГАРИЯ ЕЪР: Къде га ни намерите?

BULGARIA AIR: Where to find us?

<p>SOF BOJ VAR</p> 	<p>Customer Service Center</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> <i>Every day 08:00-22:00 Local Time</i></p>	<p>phone: +359 2 402 04 00 e-mail: callFB@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Head office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:00-17:30 Local Time</i></p>	<p>fax: +359 2 984 02 03 e-mail: office@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Sofia City Office</p> <p>2 Ivan Vazov Street <i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>9:00-12:00/12:30-17:30 Local Time</i></p>	<p>e-mail: tickets1@air.bg www.air.bg</p>
	<p>FLY MORE Office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working hours:</i> <i>Every day: 10:00 - 19:00</i> <i>Lunch time: 13:00 - 14:00 Local Time</i></p>	<p>phone.: +359 888 903 943 +359 2 984 02 96 e-mail: flymore@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Varna Airport Office</p> <p>Varna Airport Terminal 2, Departures <i>Monday - Friday and Sunday:</i> <i>07:00-21:00 Local Time</i> <i>Saturday:</i> <i>03:00-18:00 Local Time</i></p>	<p>phone: +359 52 573 321 fax: +359 52 501 039 e-mail: varna@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Varna City Office</p> <p>55, 8-mi primorski polk blvd <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Friday 09:00-20:00 Local Time</i> <i>Saturday 10:00-18:00 Local Time</i></p>	<p>phone: +359 52 651 101 e-mail: varna_city@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Bourgas Airport Office</p> <p>Bourgas airport, Terminal 2 Departures, floor 2 <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:00-17:30 Local Time</i> <i>(between June and September)</i></p>	<p>phone: +359 56 900 155 fax: +359 56 870 132 e-mail: boj@air.bg www.air.bg</p>
<p>BRU</p> 	<p>Belgium, Brussels</p> <p><i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>10:00-19:00 Local Time</i></p>	<p>phone: +32 470 401 260 e-mail: brussels@air.bg www.air.bg</p>

<p>LCA</p> 	<p>Cyprus, Nicosia</p> <p>"Louis Aviation" - 11 Lemesos Avenue, 2112 Nicosia, P.O. Box 21301, 1506 Nicosia, Cyprus.</p>	<p>phone: +357 225 88 182 fax: +357 223 76 606 e-mail: bulgariaair@louisgroup.com www.air.bg</p>
<p>BER</p> 	<p>Germany, Berlin</p> <p>Bulgarian Air Tour Leipziger str 114-115, 10117 Berlin, Germany <i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:00-18:00 Local Time</i></p>	<p>phone.: +49 30 2514405 +49 30 2514460 fax: +49 30 2513330 e-mail: info@berlin-bat.de www.air.bg</p>
<p>LON</p> 	<p>United Kingdom, London</p> <p>Airport office Heathrow Ticket Pod 3 (Zone G) Terminal 4 Heathrow Airport TW6 3FB <i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:30 - 17:30 Local Time</i></p>	<p>phone: +44 208 745 9833 +44 788 966 4174 e-mail: LHR@bulgaria-air.co.uk www.air.bg</p>
<p>MOW</p> 	<p>Russia, Moscow</p> <p>City Office 3 Kuznetzkiy Most Str., Moscow, 125009, Russia <i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday:</i> <i>09:00-13:00/14:00-18:00 Local Time</i> <i>Saturday: 10:00-14:00</i> <i>(between June and September)</i></p>	<p>phone: +7 49 5789 9607 e-mail: ticketmow@air.bg moscow@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Airport office Sheremetyevo airport, Terminal F, fl. 2, ticket desks 10 and 14 <i>Working hours:</i> <i>Opens 2 hours before flight</i></p>	<p>e-mail: svoapfb@mail.ru www.air.bg</p>
<p>TLV</p> 	<p>Israel - Tel Aviv</p> <p>Open Sky LTD 25 Ben Yehuda Str. Israel 63806, Tel Aviv <i>Working hours:</i> <i>Sunday - Thursday:</i> <i>09:00-17:00 Local Time</i></p>	<p>phone: +972 379 51 355 fax: +972 379 51 354 e-mail: annie@open-sky.co.il www.air.bg</p>
<p>USA</p> 	<p>Mailing Address: 1819 Polk St #401 San Francisco, CA 94109 <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Friday 9am - 5pm,</i> <i>Saturday - Sunday 9am - 1pm (EST)</i></p>	<p>phone: 1-855-FLY-TO-BG (359-8624) e-mail: tickets@bulgariaairusa.com www.air.bg</p>
<p>VIE</p> 	<p>Austria, Vienna</p> <p>Intervega Reisen Tiefer Graben 9, A-1010 Wien, Austria <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Thursday</i> <i>09:00-17:30 Local Time</i> <i>Friday</i> <i>09:00-17:00 Local Time</i></p>	<p>phone: +43 1 5352550 0 900 220013 (domestic line) fax: +431 5352552 e-mail: intervegareisen@aon.at office@intervega.at www.air.bg</p>